

Welvaart in Nederland

Inkomen, vermogen en bestedingen van huishoudens en personen

Verklaring van tekens

.	gegevens ontbreken
*	voorlopig cijfer
**	nader voorlopig cijfer
x	geheim
–	nihil
–	(indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
o (o,o)	het getal is kleiner dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2010–2011	2010 tot en met 2011
2010/2011	het gemiddelde over de jaren 2010 tot en met 2011
2010/'11	oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2010 en eindigend in 2011
2008/'09	
–2010/'11	oogstjaar, boekjaar enz., 2008/'09 tot en met 2010/'11

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312
2492 JP Den Haag

Prepress

Centraal Bureau voor de Statistiek
Grafimedia

Druk

Drukkerij Tuijtel B.V., Hardinxveld-Giessendam

Omslag

Telldesign, Rotterdam

Inlichtingen

Tel. 088) 570 70 70
Fax (070) 337 59 94
Via contact formulier:
www.cbs.nl/infoservice

Bestellingen

E-mail: verkoop@cbs.nl
Fax (045) 570 62 68

Internet

www.cbs.nl

Prijs: € 14,30
(exclusief verzendkosten)

ISBN: 978-90-357-1657-5

Oplage: 750

© Centraal Bureau voor de Statistiek,
Den Haag/Heerlen, 2012.
Verveelvoudiging is toegestaan,
mits het CBS als bron wordt vermeld

Voorwoord

Het 25-jarige bestaan van het Inkomenspanelonderzoek (IPO) vormt de aanleiding voor deze publicatie 'Welvaart in Nederland'. Als vervanging van de grootschalige inkomens-structuuronderzoeken startte het CBS in 1985 met het IPO. In dit panelonderzoek wordt van jaar tot jaar van een grote steekproef het inkomen van de personen zelf en van eventuele andere leden van hun huishouden vastgesteld. De benodigde informatie over het inkomen is grotendeels afgeleid uit gegevens van de inkomstenbelasting. Met de panelaanpak is het mogelijk om de inkomensdynamiek te beschrijven, bijvoorbeeld het langdurig hebben van een laag inkomen.

In de publicatie komt het gehele welvaartsspectrum aan bod, variërend van actuele landelijke en regionale cijfers van inkomen en vermogen tot en met nadere specificaties van bestedingen. Ook worden langjarige trends gepresenteerd en is er aandacht voor het consumentenvertrouwen, de betaalde inkomstenbelasting en de hiermee samenhangende belastingdruk.

Uit de cijfers komt onder meer naar voren dat een doorsnee-huishouden, gecorrigeerd voor inflatie, in 2010 ruim een kwart meer te besteden heeft dan 25 jaar geleden. Daarbij is zeker in de laatste tien jaar de inkomensongelijkheid tamelijk stabiel gebleven. In 2010 daalde de koopkracht van de Nederlandse bevolking ten opzichte van 2009 met 0,5 procent het sterkst sinds 1985. Ook zagen huishoudens hun vermogen de laatste jaren flink afnemen.

De onderkant, maar meer in het bijzonder nog de bovenkant van de welvaarts ladder zijn onderwerp van verdere statistische detaillering. De cijfers laten onder meer zien dat Nederland in vergelijking met andere Europese landen er volgens gangbare Europese criteria van lage welvaart positief uitspringt. Volgens gecombineerde inkomens- en vermogensgegevens is er bij bijna een op de zes Nederlandse huishoudens sprake van een verhoudingsgewijs hoge welvaart.

Meer cijfermateriaal over de verschillende onderdelen van materiële welvaart is terug te vinden op Statline, de elektronische databank van het CBS (www.cbs.nl).

Directeur-Generaal van de Statistiek

Drs. G. van der Veen

Den Haag / Heerlen, mei 2012

Inhoud

	Voorwoord	3
	Samenvatting	7
1	Inkomen van huishoudens	16
	1.1 Samenstelling huishoudensinkomen	16
	1.2 Inkomen van huishoudens 1977–2010	18
	1.3 Verdeling huishoudensinkomen	21
	1.4 Inkomensparade en inkomensongelijkheid	23
	1.5 Inkomen naar kenmerken van het huishouden	25
	1.6 Regionale inkomensverdeling	27
	1.7 Koopkrachtontwikkeling	29
2	Inkomen van personen	34
	2.1 Samenstelling persoonlijk inkomen	34
	2.2 Verdeling persoonlijk inkomen	35
	2.3 Inkomen naar kenmerken van personen	37
	2.4 Economische zelfstandigheid	39
3	Vermogen	44
	3.1 Samenstelling vermogen	44
	3.2 Vermogen 2006–2011	45
	3.3 Vermogensverdeling	46
	3.4 Vermogensparade	48
	3.5 Vermogen naar kenmerken van het huishouden	50
	3.6 Regionale vermogensverdeling	52
4	Kans op armoede in Nederland en Europa	58
	4.1 Kans op armoede volgens lage-inkomensgrens	58
	4.2 Risico op armoede of sociale uitsluiting in de EU	64
5	Hoge welvaart en leefsituatie	72
	5.1 Huishoudens met hoge welvaart	72
	5.2 Regionale verschillen in welvaart	77
	5.3 Verschillen in woningbezit en woonsituatie	79
	5.4 Geluk en welvaartspositie	83

5.5	Welgestelden roken minder maar drinken meer	84
5.6	Welgestelde minder vaak te dik en vaker lichamelijk actief	86
6	Trends in uitgaven en consumentenvertrouwen	94
6.1	Consumptieve uitgaven en economische crisis	94
6.2	Ontwikkelingen bij lagere en hogere inkomens	95
6.3	Posten van uitgaven	96
6.4	Uitgaven en prijsontwikkeling	99
6.5	Consumentenvertrouwen van groepen in de samenleving	100
6.6	Demografische en sociaal-economische achtergronden	101
6.7	Beoordeling eigen financiële situatie	103
7	Belastingen	108
7.1	Druk van belasting, premies en overdrachten	108
7.2	Druk inkomstenbelasting en premies volksverzekeringen en drukverlichting	109
	Lijst van begrippen en afkortingen	113
	Databronnen	115
	Literatuurlijst	117
	Medewerkers aan deze publicatie	119

Samenvatting

Hoewel de economische crisis ook Nederland niet onberoerd heeft gelaten, is ons land nog steeds een van de meest welvarende ter wereld. In vergelijking met veel andere landen kunnen we bogen op een hoge koopkracht, een beperkte inkomensongelijkheid, veel eigenwoningbezit en de nodige spaartegoeden. Ook beschikken we over een deugdelijk onderwijssysteem, een degelijk stelsel van sociale zekerheid en een goede gezondheidszorg. Dat neemt natuurlijk niet weg dat ook in de Nederlandse samenleving welvaartsverschillen voorkomen die duidelijk zichtbaar zijn. Het CBS zorgt voor de statistische verslaglegging van deze welvaartsverschillen. Voor het inkomensonderdeel wordt daarbij al ruim 25 jaar geput uit gegevens van het Inkomenspanelonderzoek (IPO).

Ter opluistering van het 25-jarige bestaan van het IPO is de onderliggende, speciale publicatie Welvaart in Nederland samengesteld. Hierin worden trends van aspecten van welvaart besproken en worden, veelal verbijzonderd naar demografische en sociaal-economische kenmerken, de meest actuele landelijke en regionale cijfers gepresenteerd. Aan bod komen kerncijfers van inkomens van huishoudens en personen, vermogens, bestedingen van huishoudens en verwachtingen van consumenten. Ook is er aandacht voor de nieuwe statistiek over de belastingdruk. Daarnaast zijn de groepen aan de onderkant en meer in het bijzonder nog de bovenkant van de welvaarts ladder in kaart gebracht. Daarbij staan vragen centraal als welke demografische en sociaaleconomische factoren zijn het meest kenmerkend voor deze welvaartsgroepen? En met name bij de groep met hoge welvaart: welke leefstijlen en welke kenmerken van de leefomgeving horen hierbij?

Huishoudens hebben een kwart meer te besteden dan ruim 30 jaar geleden

In 2010 kwam het besteedbare inkomen van huishoudens uit op gemiddeld 33,2 duizend euro. Rekening houdend met de inflatie en het steeds kleiner worden van huishoudens heeft een doorsnee-huishouden een kwart meer inkomen te besteden dan in 1977. Huishoudens met een hoofdkostwinner tussen 55 en 65 jaar hebben in vergelijking met jongere en oudere leeftijdsgroepen het hoogste besteedbare inkomen. (Echt)paren met meerderjarige kinderen en paren zonder kinderen hebben gemiddeld meer inkomen dan andere stellen. Eenoudergezinnen hebben de laagste inkomens, zeker wanneer er alleen jonge kinderen zijn.

Inkomensongelijkheid in Nederland betrekkelijk klein

Nederland kent een relatief platte inkomensverdeling. De inkomensverschillen tussen huishoudens zijn naar verhouding klein en fluctueren bovendien alleen beperkt in de tijd. Zo bleef de inkomensongelijkheid in 2001-2006 vrijwel gelijk. In 2007 floreerde de economie, waarvan vooral de zelfstandige ondernemers bovengemiddeld profiteerden, waardoor de ongelijkheid iets groter werd. De zelfstandigen werden in 2008 en 2009 echter ook als eersten weer geconfronteerd met de nadelige gevolgen van de economische crisis wat weer een nivellerende uitwerking had op de inkomens. Het lichte economische herstel in 2010 deed de inkomensongelijkheid weer enigszins toenemen.

Minder koopkracht in 2010

In 2010 daalde de koopkracht van de Nederlandse bevolking met 0,5 procent. Dit was het grootste koopkrachtverlies sinds 1985, toen het CBS met het meten van de koopkracht begon. Vooral gepensioneerden werden getroffen met een koopkrachtverlies van 1,0 procent. Alleen bijstandontvangers zagen hun koopkracht nog stijgen. Werknemers en zelfstandigen konden hun koopkracht nog ongeveer op peil houden. Van werknemers die overgingen van een baan naar een uitkering daalde de koopkracht met bijna 17 procent.

Inkomen van mannen bijna twee keer zo hoog als dat van vrouwen

In 2010 hadden 12,6 miljoen mensen in Nederland een eigen inkomen, variërend van inkomen uit arbeid, inkomen uit winst, inkomen uit een uitkering of combinaties hiervan. Ruim 45 duizend personen, veelal mannen, hadden een inkomen van meer dan twee ton. Gemiddeld is het persoonlijk inkomen van mannen bijna twee keer zo hoog als dat van vrouwen. Vrouwen zijn dan ook minder vaak economisch zelfstandig dan mannen. Van de vrouwen van 15 tot 65 jaar verdiende 47 procent in 2010 met werken ten minste het bijstandsniveau van een alleenstaande, tegen 68 procent van de mannen. Wel is dit verschil de afgelopen 10 jaar steeds kleiner geworden.

Eigen woning voornaamste bezit van huishoudens

Op 1 januari 2011 kwam het doorsnee-vermogen van huishoudens uit op 29 duizend euro. Dat is 40 procent minder dan begin 2008 toen dat nog 49 duizend euro bedroeg. De vermogensdaling komt voor een groot deel door de waardevermindering van de eigen woning. Bijna zes op de tien huishoudens hebben een eigen woning. De doorsnee-waarde

hiervan nam af van 256 duizend euro begin 2008 tot 233 duizend euro begin 2011. Maar ook namen in deze periode de hypotheekschulden toe: van 143 duizend tot 160 duizend euro. Bij de helft van de huishoudens is er sprake van hypotheekschulden.

Relatief veel vermogen bij 65-plussers

Alleenstaande ouders met minderjarige kinderen en alleenstaanden tot 65 jaar hebben in doorsnee het minste vermogen. Het hoogst met 183 duizend euro was begin 2011 het mediane vermogen van (echt)paren van 65 jaar en ouder zonder (thuiswonende) kinderen. Deze groep heeft vaak een eigen huis en nauwelijks of geen hypotheekschuld. Ongeveer 150 duizend huishoudens, 12 duizend minder dan begin 2010, hadden op 1 januari 2011 een vermogen van 1 miljoen euro of meer.

Bestedingen van huishoudens na jarenlange groei in 2009 en 2010 gekrompen

Tussen 2000 en 2008 zijn de gemiddelde bestedingen van huishoudens aan goederen en diensten toegenomen van 29,8 duizend tot 32,2 duizend euro (in prijzen van 2010). Daarna daalden deze tot 31,7 duizend euro in 2009 en verder tot 31,5 duizend euro in 2010. Daarmee had de kredietcrisis gevolgd door de economische crisis een flink dempende werking op de tot dan toe uitdijende bestedingen van huishoudens. In 2010 vormden de woonlasten en het onderhoud aan woning en tuin de grootste uitgavenpost. Bijna een kwart van het huishoudbudget werd hieraan besteed. Verkeer en vervoer (16 procent) en voeding (16 procent) stonden op de tweede respectievelijk derde plaats. Het minst werd er gemiddeld uitgegeven aan kleren en schoenen en inventaris.

Consumentenvertrouwen sinds het vierde kwartaal van 2007 in de min

Het vertrouwen van de Nederlandse consument is sinds 2002 vooral negatief geweest, alleen de jaren 2006 en 2007 vormden een uitzondering. De forse val van het vertrouwen in het vierde kwartaal van 2007 was een voorbode van financiële en economische crisis waarvan de Nederlandse economie tot vandaag de dag nog steeds last ondervindt. In het eerste kwartaal van 2009 leek het dieptepunt bereikt te zijn. Tot het eerste kwartaal van 2011 vertoonde het consumentenvertrouwen een opgaande lijn. Door de aanhoudende onzekerheid rond de schulden crisis in Europa ging het vertrouwen in de laatste drie kwartalen van 2011 echter weer hard onderuit. Nog niet eerder sinds de start van de maandelijkse consumentenpeilingen in 1986 is een dergelijke sterke daling binnen drie kwartalen waargenomen. Het vierde kwartaal van 2011 kent de laagst gemeten kwartaalwaarde tot dan toe.

Druk belastingen en premies op inkomen bijna 20 procent

In 2010 betaalden huishoudens 19,8 procent van hun bruto-inkomen aan inkomstenbelasting en premies volksverzekeringen AOW, Anw en AWBZ. De hoogste inkomens waren het meest hieraan kwijt. Door het progressieve belastingstelsel geldt voor de hogere inkomens een hoger heffingsstarief. Verder profiteren lagere inkomens relatief meer van regelingen die de belasting- en premiedruk verlagen. Zonder drukverlichting door aftrekposten, vrijstellingen en heffingskortingen zou de laagste inkomensgroep 32 procent van het bruto-inkomen kwijt zijn geweest aan inkomstenbelasting en premies volksverzekeringen en de hoogste inkomensgroep 39 procent. Na de drukverlichting betaalden ze respectievelijk 6 en 27 procent. De laagste inkomensgroepen profiteren naar verhouding het meest van heffingskortingen. De hogere inkomensgroepen hebben meer voordeel van aftrekposten en vrijstellingen.

Aandeel huishoudens met een laag inkomen in 2010 vrijwel gelijk gebleven

In 2010 had 7,7 procent van de huishoudens een inkomen onder de lage-inkomensgrens, 2,4 procent had dit al ten minste vier jaar achtereen. Daarmee is de kans op armoede en op langdurige armoede niet of nauwelijks groter dan in 2009, toen deze percentages uitkwamen op respectievelijk 7,6 en 2,6 procent. Zowel het risico op armoede als dat op langdurige armoede vertoont al sinds begin jaren negentig een dalende trend. Eenoudergezinnen en alleenstaanden tot 65 jaar lopen naar verhouding het meeste risico, (echt)paren van 65 jaar en ouder het minst. Na Tsjechië is het risico op armoede en sociale uitsluiting in Nederland tesamen met Zweden het laagst van de Europese Unie.

Welgestelde huishoudens

Een huishouden wordt als welgesteld beschouwd als het deel uitmaakt van de 10 procent huishoudens met de hoogste (gestandaardiseerde) inkomens of behoort tot de 10 procent huishoudens met het meeste vermogen. Ook alle personen in deze huishoudens worden als welvarend aangemerkt. In 2010

betraf het 16,3 procent van de huishoudens met in totaal 3 miljoen mensen. De huishoudens met hoge welvaart hadden gemiddeld een (gestandaardiseerd) inkomen van 42 duizend euro met daarbij een doorsnee-vermogen van 451 duizend euro.

Hoogste welvaart bij 55- tot 65-jarigen

Huishoudens met een hoofdkostwinner tussen de 55 en 65 jaar oud behoren het vaakst tot de meest welvarende huishoudens. Van deze groep die zich in de eindfase van het arbeidzame leven bevindt en die momenteel wordt gevormd door de babyboomgeneratie, is er bij een kwart sprake van hoge welvaart. Ook onder huishoudens bestaande uit 65- tot 75-jarigen is het aandeel welgestelden met ruim 20 procent betrekkelijk hoog. Bij deze

oudere huishoudens komt de hoge welvaart, anders dan bij de babyboomers en de jongere huishoudens, vooral voort uit het bezit van een eigen woning.

Hoog eigenwoningbezit welgestelden

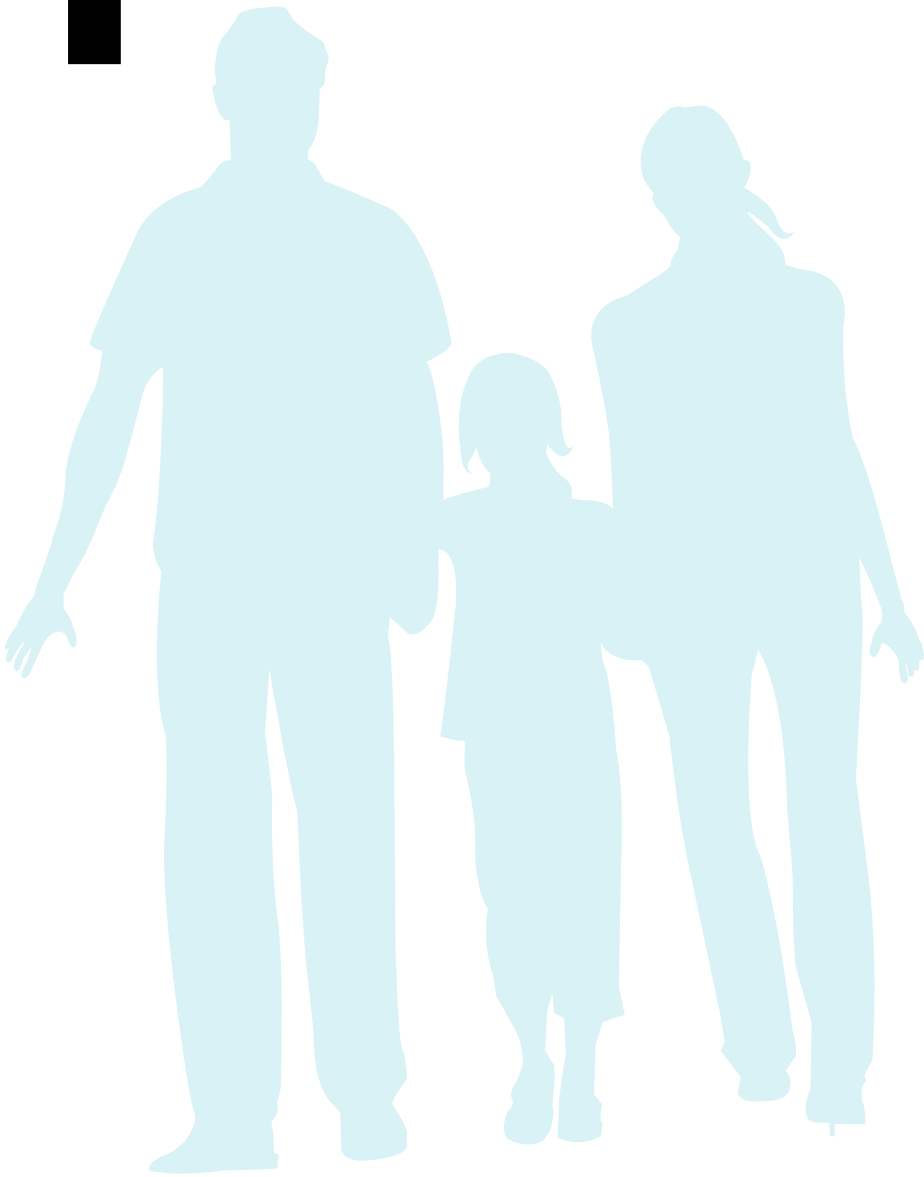
Huishoudens met een hoge welvaart wonen vooral in het westen van het land en in Noord-Brabant. Het hoogst zijn de aandelen welgestelden in Bloemendaal, Rozendaal en Laren waar meer dan de helft van de huishoudens tot de meest welvarende behoort.

Ongeveer 92 procent van welgestelde huishoudens bezit een eigen woning, tegen 50 procent van de huishoudens met minder welvaart. De doorsnee-waarde van de eigen woning ligt bovendien met 360 duizend euro flink hoger dan die van de minder welvarenden (212 duizend euro), terwijl de uitstaande hypotheekschuld juist fors lager ligt: 99 duizend tegen 140 duizend euro. De oppervlakte van een woning die bewoond wordt door een huishoudens met hoge welvaart is ruim anderhalf keer zo groot als die van andere huishoudens. Ook hebben de welgestelden gemiddeld veel grotere tuinen.

Welgestelden roken minder, maar drinken meer

Welgestelden geven iets vaker dan anderen aan gelukkig te zijn. Het verschil is echter niet zo groot: 93 procent versus 88 procent. Op het vlak van de leefstijlen roken en drinken zijn de verschillen meer uitgesproken. De welgestelden van 12 jaar en ouder roken beduidend minder dan anderen. Nog geen twee op de tien van hen roken, tegenover bijna drie op de tien zonder hoge welvaart. Wel drinken de welgestelden vaker alcohol: bijna negen op de tien doet dat wel eens, tegen acht op de tien met minder welvaart. Met gemiddeld 10 versus 9 glazen per week drinken de welgestelden bovendien iets meer. Verder hebben personen met hoge welvaart iets minder ernstig overgewicht en sporten ze over het algemeen meer dan personen met minder welvaart.

1

Inkomen van huishoudens

1.1

Samenstelling huishoudensinkomen

- Uitkeringen vormen ruim 23 procent van het bruto-inkomen

1.2

Inkomen van huishoudens 1977–2010

- Hoger inkomen huishoudens door groei arbeidsproductiviteit en werkende vrouwen
- Gemiddeld inkomen sinds 2007 weer teruggelopen

1.3

Verdeling huishoudensinkomen

- Inkomen scheef verdeeld

1.4

Inkomensparade en inkomensongelijkheid

- In de parade van Pen passeert het gemiddelde inkomen in de 37ste minuut
- De echte reuzen zijn ruim 7 meter lang
- Inkomensongelijkheid in 2010 iets toegenomen

1.5

Inkomen naar kenmerken van het huishouden

- Babyboomers hebben hoogste inkomen
- Inkomen eenoudergezin met jonge kinderen het laagst
- Fors inkomen voor ondernemershuishoudens

1.6

Regionale inkomensverdeling

- Hoogste inkomens in het westen van het land

1.7

Koopkrachtontwikkeling

- Koopkracht in 2010 gedaald

In dit hoofdstuk staat het inkomen van de Nederlandse huishoudens centraal. Allereerst wordt ingegaan op het traject van inkomensvorming van huishoudens via primair inkomen, bruto-inkomen naar (gestandaardiseerd) besteedbaar inkomen. Daarbij komt ook de hieraan verbonden herverdeling van het inkomen aan bod. Hoe is het inkomen tussen huishoudens verdeeld en hoe zit het met de regionale inkomensverdeling? Op welke manier heeft het besteedbare inkomen zich de afgelopen 33 jaar ontwikkeld? En wat zijn de recente ontwikkelingen op het gebied van de koopkracht?

1.1 Samenstelling huishoudens-inkomen

Uitkeringen vormen ruim 23 procent van het bruto-inkomen

Het bruto-inkomen van huishoudens bedroeg in 2010 gemiddeld 55,7 duizend euro. Dit bedrag wordt voor ruim driekwart gevormd door loon, inkomen uit eigen onderneming en vermogensinkomsten (het primaire inkomen). De rest, ruim 23 procent, bestaat vooral uit uitkeringen (inclusief pensioen). De samenstelling van het bruto-inkomen verschilt sterk tussen diverse bevolkingsgroepen. Huishoudens met een lager inkomen zijn in sterkere mate afhankelijk van een uitkering inkomensverzekering of sociale voorziening, terwijl het inkomen van de hogere inkomens grotendeels uit primair inkomen bestaat.

Primair inkomen: de beloning voor arbeid en vermogen

Het primaire inkomen van huishoudens bestaat uit de beloning voor het beschikbaar stellen van hun arbeid of kapitaal:

- Inkomen uit arbeid betreft het brutoloon van werknemers.
- Inkomen uit eigen onderneming vormt de beloning van zelfstandigen voor de inzet van hun arbeid en ondernemingsvermogen.
- Inkomen uit vermogen bestaat onder meer uit rente over spaartegoeden, dividenden en opbrengsten uit onroerend goed, inclusief de eigen woning. Betaalde rente, waaronder de hypotheekrente, wordt hierop in mindering gebracht, waardoor het inkomen uit vermogen per saldo gemiddeld negatief kan uitvallen.

Besteedbaar inkomen: het inkomen na herverdeling

Huishoudens verzekeren zich tegen het verlies van inkomen wegens werkloosheid, ziekte- en arbeidsongeschiktheid, ouderdom en het overlijden van een partner. Het gaat hier enerzijds om verplichte werknemers- en volksverzekeringen en anderzijds om (aanvullende) particuliere verzekeringen. De uitkeringen worden bij het inkomen geteld, terwijl de betaalde premies in mindering worden gebracht.

Uitkeringen sociale voorzieningen, waartoe onder meer de bijstandsuitkering behoort, vormen het financiële vangnet voor huishoudens waarvoor het primaire inkomen en de uitkeringen inkomensverzekering ontbreken of onvoldoende zijn. Tot de uitkering sociale voorzieningen, die uit de algemene middelen wordt gefinancierd, behoren ook de kinderbijslag (waarvoor geen inkomensstoets geldt) en het kindgebonden budget (waarvoor wél een inkomensstoets geldt).

Huishoudens met een lager inkomen hebben ook recht op tegemoetkomingen die gebonden zijn aan bepaalde bestedingen, zoals de huur en studiekosten.

Inkomensoverdrachten betreffen met name de partneralimentatie die door het ene huishouden ontvangen en door het andere betaald wordt.

Het bruto-inkomen bestaat uit het primaire inkomen en het ontvangen, herverdeelde inkomen. Het bruto-inkomen van alle huishoudens tezamen is geflatteerd, doordat het zowel de uitkeringen als de premies inkomensverzekeringen omvat. Om te komen tot het besteedbare inkomen (ook wel secundair inkomen genoemd) worden deze premies, de belastingen op inkomen en vermogen en de betaalde inkomensoverdrachten op het bruto-inkomen in mindering gebracht.

Premies ziektekostenverzekeringen zijn verplicht en deels inkomensafhankelijk. Daarom worden zij niet als een (vrije) besteding gezien, maar eveneens in mindering gebracht op het inkomen.

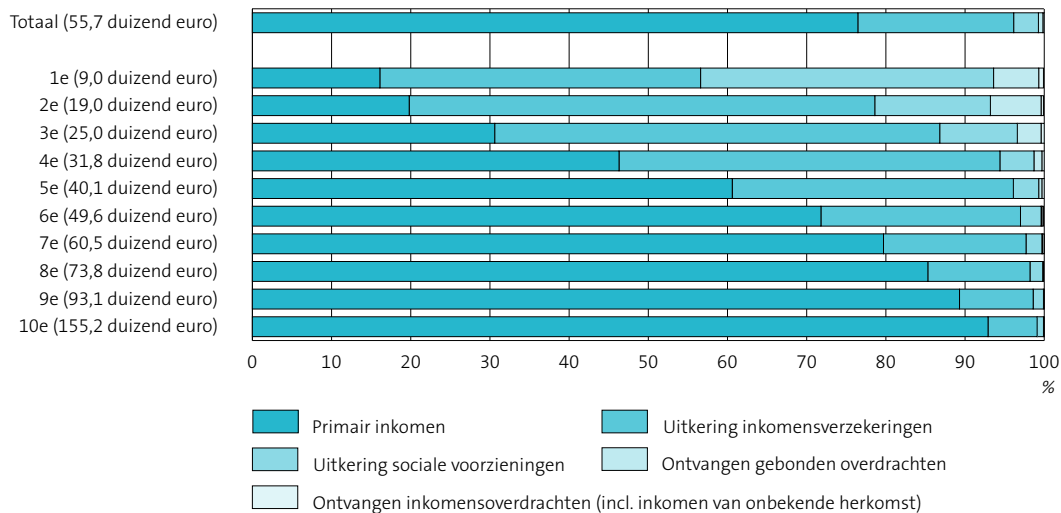
1.1.1 Samenstelling van het inkomen van huishoudens, 2010*

	Aantal huishoudens		Gemiddeld bedrag	Totaal bedrag	Aandeel van bruto-inkomen
	<i>x 1 000</i>	%	<i>1 000 euro</i>	<i>mln euro</i>	%
1 Inkomen uit arbeid	5 135	69,7	57,7	296 472	72,2
2 Inkomen uit eigen onderneming	823	11,2	34,1	28 037	6,8
3 Inkomen uit vermogen	6 515	88,4	-1,6	-10 543	-2,6
4 PRIMAIR INKOMEN (1+2+3)	7 002	95,0	44,8	313 966	76,5
5 Uitkering inkomensverzekeringen	3 766	51,1	21,4	80 787	19,7
6 Uitkering sociale voorzieningen	2 881	39,1	4,5	12 833	3,1
7 Ontvangen gebonden overdrachten	1 187	16,1	1,9	2 312	0,6
8 Ontvangen inkomensoverdrachten	58	0,8	9,9	574	0,1
9 BRUTO-INKOMEN (4+5+6+7+8) ¹⁾	7 371	100,0	55,7	410 611	100,0
10 Betaalde inkomensoverdrachten	89	1,2	8,1	724	0,2
11 Premie inkomensverzekeringen	7 151	97,0	10,7	76 742	18,7
12 Premie ziektekostenverzekeringen	7 370	100,0	6,1	44 979	11,0
13 Belastingen op inkomen en vermogen	7 079	96,0	6,2	43 666	10,6
14 BESTEEDBAAR INKOMEN (9-10-11-12-13)	7 371	100,0	33,2	244 500	59,5

¹⁾ Inclusief inkomen van onbekende herkomst.

Gemiddeld werd in 2010 zo'n 40 procent van het bruto-inkomen afgedragen in de vorm van premies en belastingen. Hierdoor resteerde een besteedbaar inkomen van gemiddeld 33,2 duizend euro.

1.1.2 Samenstelling van het bruto-inkomen per 10%-groep van het bruto-inkomen¹⁾, 2010*

¹⁾ Tussen haakjes staat het gemiddeld bruto-inkomen per inkomensgroep.

1.2 Inkomen van huishoudens 1977–2010

Hoger inkomen huishoudens door groei arbeidsproductiviteit en werkende vrouwen

Het gestandaardiseerde inkomen van een Nederlands huishouden was in 2010 gemiddeld 23,3 duizend euro. Hiermee had een doorsnee-huishouden een kwart meer te besteden dan in 1977 toen het inkomen nog 18,6 duizend euro bedroeg.

De toename van het gemiddelde inkomen kan onder meer toegeschreven worden aan de groei van de arbeidsproductiviteit die zich vertaalde in loonsverhoging. Daarnaast speelt ook de toegenomen arbeidsparticipatie van vrouwen een belangrijke rol. Doordat steeds meer vrouwen de arbeidsmarkt betraden, kwamen er niet alleen meer anderhalf- en tweeverdienershuishoudens (Moonen en Kösters, 2011), maar daalde ook het aandeel alleenstaande moeders dat was aangewezen op een (bijstands)uitkering (Janssen en Portegijs, 2011).

Gestandaardiseerd huishoudensinkomen

Om inkomensbedragen van nu te vergelijken met een tijdstip in het verleden moet met twee factoren rekening gehouden worden gehouden. In de eerste plaats speelt de prijsontwikkeling een rol. Ter wille van de vergelijkbaarheid is het inkomen daarom met de consumentenprijsindex gecorrigeerd voor de prijsontwikkeling. In de tweede plaats is de gemiddelde omvang van huishoudens steeds kleiner geworden. Zo moesten in 2010

gemiddeld 2,2 personen van het huishoudensinkomen rondkomen, terwijl dit er in 1977 nog 2,9 waren. Met behulp van equivalentiefactoren is het inkomen daarom ook gecorrigeerd voor verschillen in de omvang en samenstelling van het huishouden. Het aldus gecorrigeerde besteedbare huishoudensinkomen wordt gestandaardiseerd inkomen of ook wel koopkracht genoemd.

1.2.1 Besteedbaar en gestandaardiseerd inkomen van huishoudens in lopende prijzen en in prijzen van 2010

	Aantal huishoudens	Gemiddelde omvang huishouden	Besteedbaar inkomen		Gestandaardiseerd inkomen		Consumentenprijsindex
			in lopende prijzen	in prijzen van 2010	in lopende prijzen	in prijzen van 2010	
	<i>x 1 000</i>	<i>personen</i>	<i>1 000 euro</i>				<i>2010=100</i>
1977	4 681	2,9	12,7	29,4	8,0	18,6	43,2
1981	4 953	2,8	15,2	28,6	9,8	18,4	53,2
1985	5 447	2,6	15,8	25,7	10,5	17,1	61,3
1989	5 939	2,4	17,4	27,9	11,7	18,9	62,2
1990	6 128	2,4	18,4	28,8	12,5	19,6	63,7
1991	6 219	2,4	19,0	28,8	13,0	19,7	66,2
1992	6 309	2,4	19,5	28,4	13,4	19,5	68,6
1993	6 401	2,3	19,7	28,2	13,6	19,4	70,0
1994	6 454	2,3	20,3	28,2	14,0	19,4	72,0
1995	6 549	2,3	20,9	28,5	14,5	19,8	73,2
1996	6 617	2,3	21,3	28,5	14,8	19,8	74,8
1997	6 704	2,3	22,0	28,8	15,3	20,0	76,4
1998	6 783	2,3	22,7	29,2	15,9	20,4	77,9
1999	6 855	2,3	23,5	29,6	16,5	20,7	79,5
2000 ¹⁾	6 941	2,3	24,8	30,4	17,4	21,4	81,5
2000 ¹⁾	6 791	2,3	25,3	31,0	17,5	21,5	81,5
2001	6 862	2,3	27,5	32,3	19,1	22,4	85,3
2002	6 919	2,3	28,3	32,1	19,7	22,4	88,1
2003	6 948	2,3	28,3	31,5	19,8	22,0	90,0
2004	6 990	2,3	29,0	31,9	20,2	22,2	91,1
2005	7 063	2,3	29,4	31,8	20,6	22,2	92,6
2006	7 109	2,3	30,6	32,6	21,4	22,8	93,7
2007	7 166	2,2	32,6	34,3	22,8	23,9	95,2
2008	7 242	2,2	33,1	33,9	23,2	23,7	97,6
2009	7 303	2,2	33,3	33,7	23,3	23,6	98,7
2010*	7 371	2,2	33,2	33,2	23,3	23,3	100,0

¹⁾ De Inkomensstatistiek is herzien waardoor de cijfers uit de reeks 1977–2000 niet geheel vergelijkbaar zijn met die uit de reeks 2000–2010.

Het meten van inkomensontwikkeling

Als het gemiddelde inkomen stijgt, profiteert niet iedereen daarvan. De reeks van het gemiddelde inkomen laat weliswaar zien hoe het inkomen zich van het ene tot het andere jaar verhoudt, maar dit zegt niets over de inkomensontwikkeling van afzonderlijke huishoudens en de bijbehorende huishoudensleden. Voor het bepalen van de inkomensontwikkeling van (groepen in) de bevolking kan het best uitgegaan worden van jaar-op-jaar mutaties van aan personen toegekende gestan-

daardiseerde huishoudensinkomen (individuele koopkrachtmutaties) zoals die in paragraaf 1.7 gepresenteerd worden.

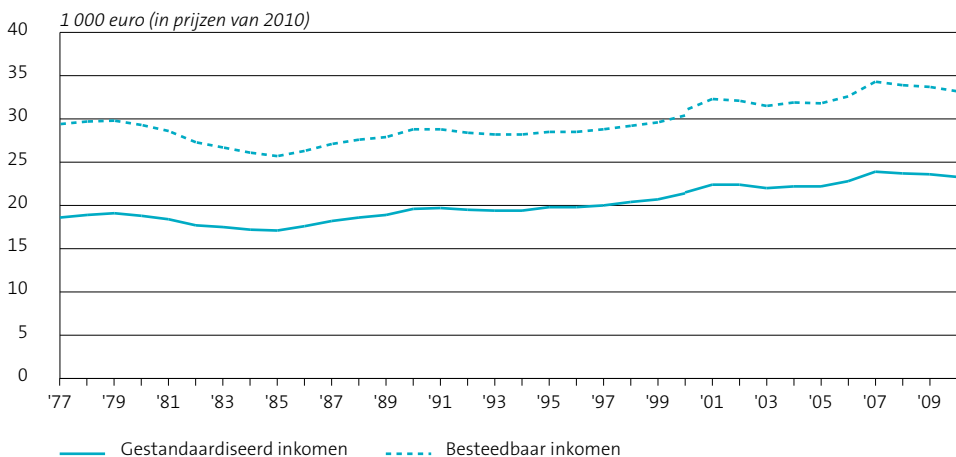
Met de cijfers over het gemiddelde inkomen kan bijvoorbeeld een antwoord worden gegeven op de vraag of de 65-plussers van nu het beter hebben dan de 65-plussers van 10 jaar geleden, terwijl de cijfers over de koopkrachtontwikkeling laten zien hoe de koopkracht van personen die tot de 65-plussers (zijn gaan) behoren, zich ontwikkeld heeft.

Inkomen van huishoudens een kwart hoger dan 33 jaar geleden

Gemiddeld inkomen sinds 2007 weer teruggelopen

De structureel stijgende trend in het gemiddelde inkomen van huishoudens is in de periode 1977–2010 enkele keren onderbroken door een (conjuncturele) inzinking. Het

1.2.2 Gemiddeld besteedbaar en gestandaardiseerd inkomen van huishoudens¹⁾

¹⁾ De Inkomensstatistiek is herzien waardoor de cijfers uit de reeks 1977–2000 niet geheel vergelijkbaar zijn met die uit de reeks 2000–2010. De uitkomsten voor de jaren 1978–1980, 1982–1984 en 1986–1988 zijn middels interpolatie tot stand gekomen.

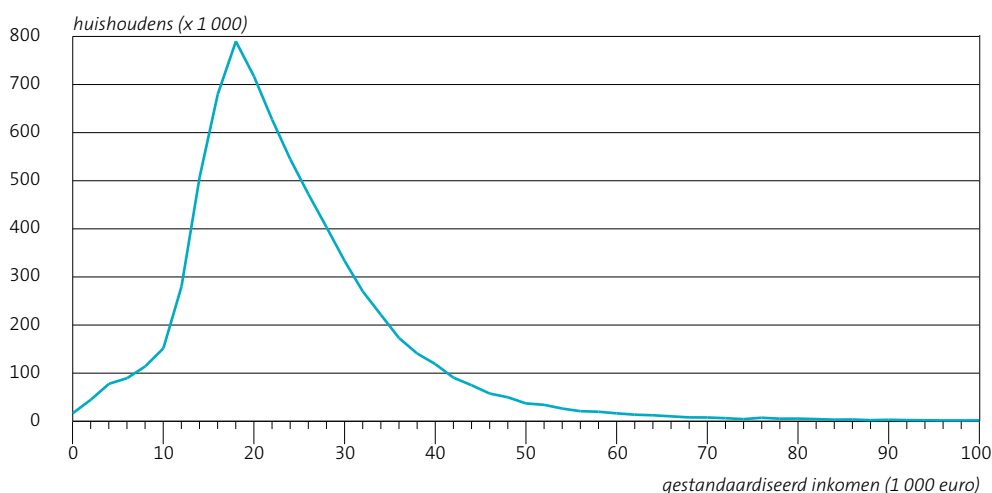
laagste inkomensniveau werd gemeten in 1985, toen er sprake was van een ernstige economische crisis. Ook rond 1994 en 2004 liep het gemiddelde inkomen door teruglopende bedrijvigheid terug, echter in mindere mate. Het hoogst was het inkomenspeil tijdens de hoogconjunctuur in 2007. Als gevolg van de economische crisis is het gemiddelde inkomen vooral in 2010 weer afgenomen.

1.3 Verdeling huishoudensinkomen

Inkomen scheef verdeeld

In 2010 bedroeg het gemiddelde besteedbaar inkomen ruim 33 duizend euro per huishouden. Zoals in paragraaf 1.2 is vermeld, kwam het bijbehorende gestandaardiseerde inkomen uit op 23,3 duizend euro. De mediaan, de middelste van de van laag naar hoog gerangschikte inkomens, lag met bijna 21 duizend euro onder dit gemiddelde. Dat is kenmerkend voor inkomensverdelingen, die doorgaans scheef naar links verdeeld zijn. De

1.3.1 Huishoudens naar hoogte van het gestandaardiseerde huishoudensinkomen¹⁾, 2010*

¹⁾ Aantal huishoudens per inkomensklasse met een breedte van 2 000 euro.

hoogste piek betreft een flinke groep huishoudens (ruim 10 procent) met een inkomen tussen de 16 en 18 duizend euro. Bij 0,6 procent van de huishoudens was er sprake van een negatief inkomen. Het betrof voornamelijk zelfstandigen die verlies hadden geleden. Bijna 0,5 procent van de huishoudens had een inkomen van meer dan een ton. Dit kwam neer op ruim 30 duizend huishoudens.

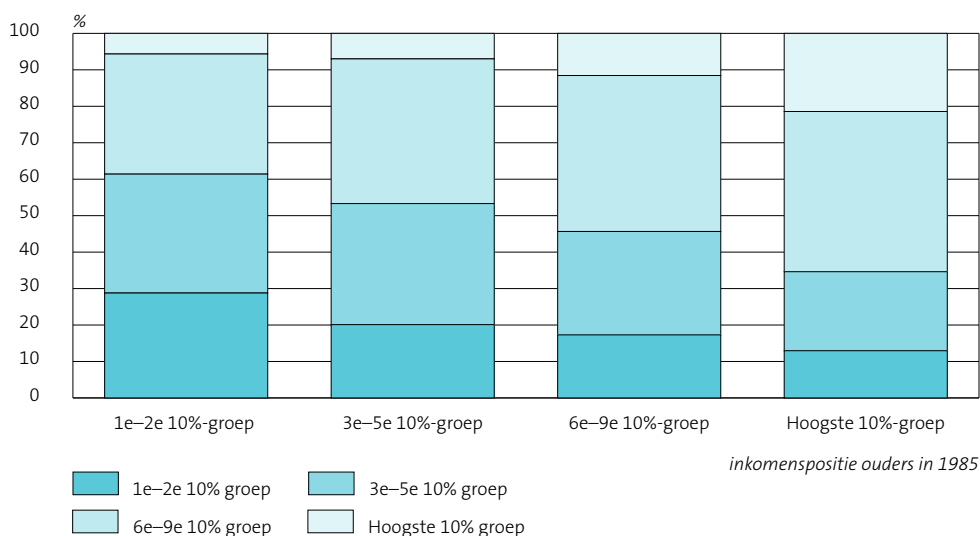
Verschillen en overeenkomsten tussen generaties

Kinderen die opgroeiden in een gezin met een hoog inkomen, hebben later een grotere kans op een hoog inkomen dan kinderen uit een gezin met minder inkomen. In 2008 had ruim 20 procent van de kinderen van wie de ouders in 1985 tot de 10 procent huishoudens met de hoogste inkomens behoorden, zelf eveneens een (gestandaardiseerd) inkomen in de hoogste 10%-groep. Maar 12 procent van de kinderen uit de meest

welvarende gezinnen behoorde in 2008 tot een van de twee laagste inkomensgroepen.

Van de kinderen die opgroeiden in een gezin met een inkomen in de laagste twee inkomensgroepen had in 2008 maar 6 procent een hoog inkomen. Een relatief groot aandeel van deze kinderen, namelijk bijna 30 procent, maakte in 2008 zelf ook deel uit van een van de twee laagste 10%-groepen.

1.3.2 Inkomenspositie van personen in 2008 naar inkomenspositie van hun ouders in 1985

1.4 Inkomensparade en inkomensongelijkheid

De inkomensparade van Pen

De parade van reuzen en dwergen, in 1971 bedacht door de Nederlandse econoom Jan Pen, is een sprekende manier om de (vermogens- of) inkomensverdeling in kaart te brengen. In de parade van Pen komen personen achter elkaar op volgorde van de hoogte van hun inkomen in een uur tijd voorbij. Daarbij is de lengte van de personen evenredig gemaakt aan hun inkomen. Zo krijgen mensen met een inkomen dat juist gelijk is aan het gemiddelde een lengte van 1,74 meter, de lengte van de gemiddelde Nederlander. Mensen met een lager inkomen dan gemiddeld worden als het ware in elkaar geduwd, terwijl mensen met een hoger inkomen reusachtige proporties kunnen aannemen.

Als het gestandaardiseerde huishoudensinkomen (zie kader in paragraaf 1.2) als uitgangspunt van de parade wordt genomen, kunnen we alle personen uit een huishouden in de parade laten meelopen (uiteraard hebben alle leden van een huishouden daarin dezelfde lengte), of een huishouden laten vertegenwoordigen door één van hen. In 2010 komen in het eerste geval dan zo'n 16 miljoen personen in een uur voorbij, in het tweede geval 7,4 miljoen huishoudens.

In de parade van Pen passeert het gemiddelde inkomen in de 37ste minuut

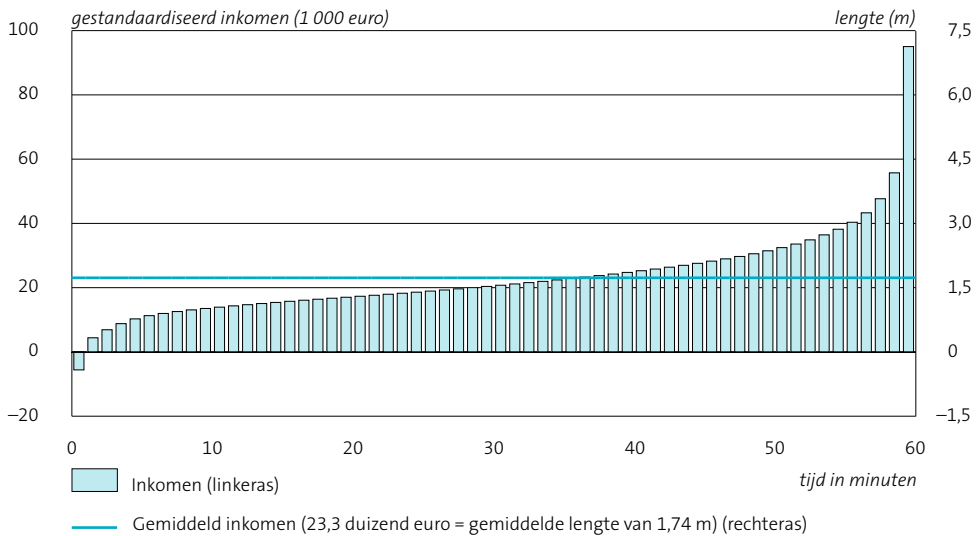
In de Nederlandse parade van Pen van gestandaardiseerde inkomens komen vooraan in de stoet alleen onder de grond huishoudens voorbij, ze lopen zogezegd ondersteboven. Die huishoudens, veelal zelfstandigen, hebben een negatief inkomen. Daarna volgen de dwergen met een gering inkomen, vaak uit een uitkering, en gaat de stoet verder met steeds groter wordende dwergen. Na precies 30 minuten, als de helft van de stoet voorbij is, passeert het huishouden met het mediane inkomen van 20,6 duizend euro.

De toeschouwer had misschien verwacht na een half uur het huishouden met het gemiddelde inkomen (23,3 duizend euro) langs te zien lopen, maar dit komt – doordat de inkomens scheef verdeeld zijn – pas in de 37e minuut voorbij.

De echte reuzen zijn ruim 7 meter lang

De laatste tien minuten van de optocht neemt de lengte van de deelnemers spectaculair toe, van bijna 2,5 meter naar ruim 7 meter. Huishoudens met een inkomen van minstens 50 duizend euro passeren in de 59e minuut. De laatste minuut is weggelegd voor de topinkomens. Het gemiddelde inkomen van deze reuzen bedraagt 95 duizend euro. Het gaat veelal om zelfstandigen met flinke winst uit eigen onderneming.

1.4.1 Parade van Pen; inkomensverdeling van huishoudens, 2010*

Inkomensongelijkheid in 2010 iets toegenomen

De inkomensverschillen tussen huishoudens veranderden tussen 2001 en 2006 nauwelijks, maar in 2007 nam de ongelijkheid wel toe. In dat jaar profiteerden de hoogste inkomens, waaronder veel zelfstandigen, bovengemiddeld van de economische opleving. De ondernemers werden in 2008 en 2009 echter ook als eerste getroffen door de economische crisis, waardoor de inkomensongelijkheid weer terugkwam op het niveau van de jaren 2001–2006. In 2010 was sprake van licht economisch herstel, met als gevolg een toename van de ongelijkheid.

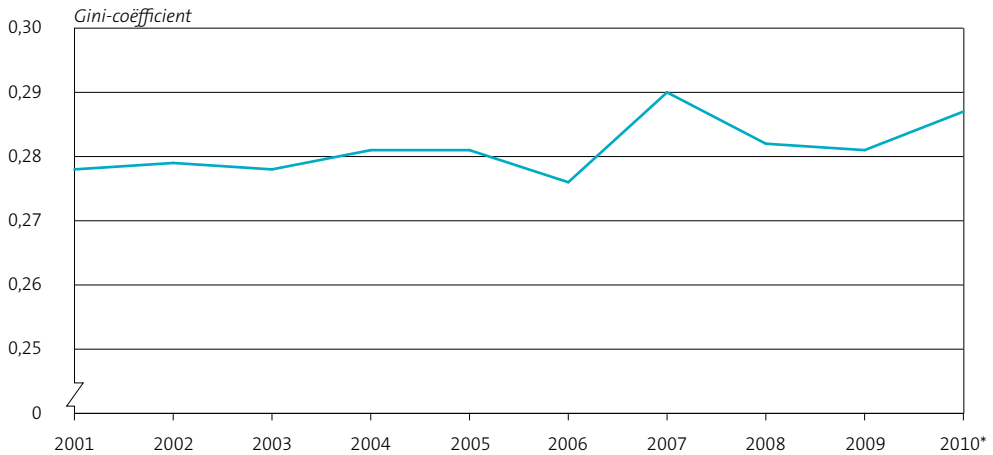
Onder zelfstandigen zijn de inkomensverschillen veel groter dan onder huishoudens met voornamelijk inkomen uit arbeid, een uitkering of pensioen. Onder invloed van de

Maat van inkomensongelijkheid: de Gini-coëfficiënt

De ongelijkheid in de inkomens van huishoudens kan ook met een ongelijkheidsmaat worden weergegeven door één enkel getal. Een veelgebruikte maat hiervoor is de Gini-coëfficiënt. Naarmate de inkomensverschillen tussen huishoudens groter zijn, is ook de waarde van de coëfficiënt groter. De waarde van de

Gini-coëfficiënt ligt tussen 0 en 1, waarbij 0 correspondeert met totale gelijkheid (ieder huishouden heeft hetzelfde inkomen) en 1 met totale ongelijkheid (één huishouden bezit al het inkomen). Zie ook Van den Brakel-Hofmans (2007).

1.4.2 Inkomensongelijkheid van huishoudens

conjunctuur kunnen mensen met een eigen onderneming immers behoorlijke winsten maken, maar ook verlies lijden. Door de jaren heen fluctueert de inkomensongelijkheid van zelfstandigen dan ook flink (Van den Brakel, 2011)

1.5 Inkomen naar kenmerken van het huishouden

Babyboomers hebben hoogste inkomen

Het gestandaardiseerd inkomen van huishoudens met een hoofdkostwinner tussen de 45 en 65 jaar lag in 2010 met 26,2 duizend euro gemiddeld bijna 4 duizend euro boven dat van huishoudens waarvan de hoofdkostwinner een 65-plusser of een 25- tot 45-jarige was. Na hun 45e beleven veel mensen qua inkomen het hoogtepunt van hun carrière. Het hoogst was het doorsnee-inkomen van huishoudens met een hoofdkostwinner uit de babyboomgeneratie (55 tot 65 jaar).

Inkomen eenoudergezin met jonge kinderen het laagst

(Echt)paren met alleen minderjarige kinderen hebben gemiddeld een lager inkomen dan stellen met meerderjarige kinderen: 24,5 duizend versus 28,6 duizend euro. Dat komt doordat ouders met kleine kinderen doorgaans jonger zijn en bovendien iets minder uren werken dan ouders met wat oudere kinderen. Ook hebben de oudere thuiswonende kinderen soms ook betaald werk en dragen zodoende bij aan het huishoudensinkomen. Het inkomen van paren met kinderen boven de 18 jaar lag ook iets boven dat van stellen zonder (thuiswonende) kinderen.

1.5.1 Gestandaardiseerd huishoudensinkomen naar kenmerken van het huishouden, 2010*

	Aantal huishoudens	Gestandaardiseerd inkomen
	x 1 000	1 000 euro
Totaal	7 371	23,3
<i>Samenstelling huishouden</i>		
Alleenstaande	2 675	19,0
Paar zonder kinderen	2 093	27,3
Paar met alleen minderjarige kinderen	1 346	24,4
Paar met minimaal een meerderjarig kind	646	28,6
Eenouder met alleen minderjarige kinderen	263	16,0
Eenouder met minimaal een meerderjarig kind	215	22,5
Overig meerpersoonshuishouden	134	24,7
<i>Leeftijd hoofdkostwinner</i>		
Tot 25 jaar	388	10,5
25–34 jaar	1 090	21,2
35–44 jaar	1 392	23,6
45–54 jaar	1 479	25,7
55–64 jaar	1 310	26,8
65–74 jaar	897	23,7
75 jaar en ouder	814	21,0
<i>Herkomst hoofdkostwinner</i>		
Nederland	5 945	24,1
Westers land	722	22,6
Niet-westers land	704	17,0
<i>Voornaamste inkomensbron</i>		
Inkomen uit arbeid	3 898	24,8
Inkomen uit eigen onderneming	867	30,1
Uitkering of pensioen	2 606	18,7
w.o.		
werkloosheidsuitkering	77	16,4
ziekte/ arbeidsongeschiktheiduitkering	240	16,2
pensioenuitkering	1 815	21,3
uitkering sociale voorzieningen (bijstand e.d.)	318	12,0

Het minst te besteden hebben eenoudergezinnen met alleen jonge kinderen, namelijk gemiddeld 16 duizend euro. Deze huishoudens zijn aangewezen op het inkomen van maar één persoon, meestal de moeder. Relatief vaak betreft het een bijstandsuitkering (Ferber, 2011).

Fors inkomen voor ondernemershuishoudens

Gemiddeld hebben huishoudens met voornamelijk inkomen uit een eigen onderneming met 30,1 duizend euro fors meer te besteden dan uitkeringsontvangers en werknemershuishoudens. Bij de ondernemershuishoudens zijn echter ook de inkomensverschillen het grootst. Doordat zelfstandigen zowel flinke winsten kunnen maken als verlies kunnen lijden, zijn deze huishoudens niet alleen oververtegenwoordigd in de hoogste inkomensregioenen, maar ook in de groep met een negatief inkomen (paragraaf 1.4). Ongeveer 12 procent van alle huishoudens heeft voornamelijk inkomen uit een onderneming.

Het merendeel van de huishoudens, 53 procent, is vooral aangewezen op inkomen uit loondienst. Gemiddeld hadden deze werknemershuishoudens een inkomen van 24,8 duizend euro. Daarnaast moest 35 procent van de huishoudens grotendeels rondkomen van een uitkering. In zeven van de tien gevallen ging het om huishoudens met voornamelijk inkomen uit pensioen die in doorsnee 21,3 duizend euro te besteden hadden.

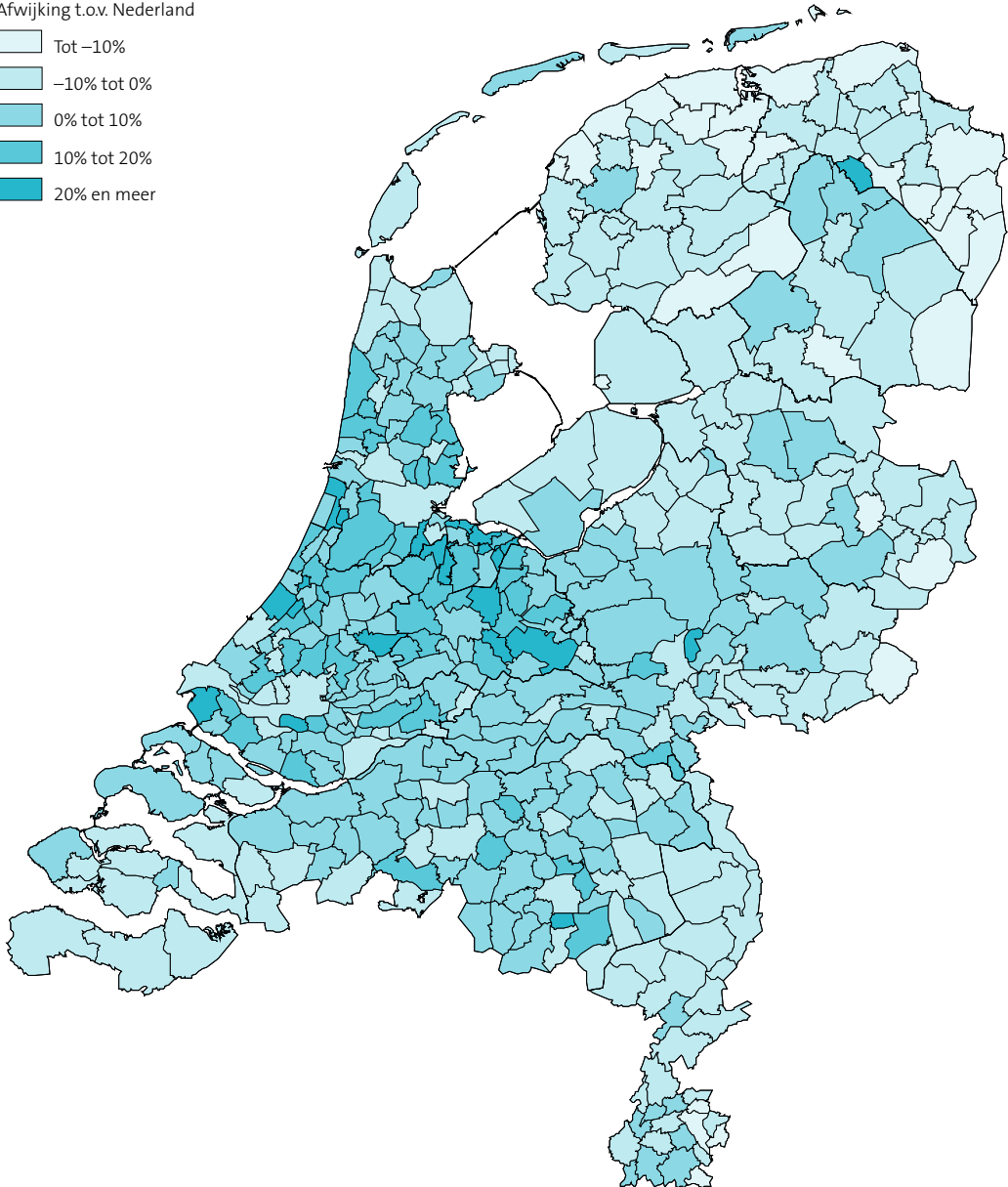
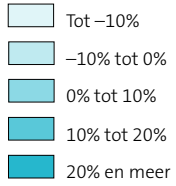
1.6 Regionale inkomensverdeling

Hoogste inkomens in het westen van het land

Gemeenten met een hoog gemiddeld (gestandaardiseerd) huishoudensinkomen liggen vooral in de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht. De gemeente met het hoogste gemiddeld inkomen is Rozendaal, waar het inkomen in 2009 ruim 39 duizend euro (ofwel ruim 65 procent) boven het landelijk gemiddelde lag. In de top-10 van rijkste gemeenten staan verder Blaricum, Bloemendaal, Wassenaar, Abcoude, Laren, Heemstede, Naarden, Oegstgeest en Loenen. In al deze gemeenten is het gemiddeld inkomen meer dan 7 duizend euro hoger dan landelijk. Huishoudens met voornamelijk inkomen uit eigen onderneming, vermogen of pensioen zijn in deze gemeenten oververtegenwoordigd.

1.6.1 Gemiddelde gestandaardiseerd huishoudensinkomen per gemeente ten opzichte van het landelijke gemiddelde, 2009

Afwijking t.o.v. Nederland

1.6.2 De tien gemeenten met het hoogste en laagste gemiddelde gestandaardiseerde huishoudensinkomen, 2009

	<i>x 1 000</i>		<i>x 1 000</i>
<i>Hoogste inkomen</i>		<i>Laagste inkomen</i>	
Rozendaal	39,6	Ferwerderadiel	20,7
Blaricum	39,6	Heerlen	20,7
Bloemendaal	37,4	Oldambt	20,7
Wassenaar	36,2	Kollumerland en Nieuwkruisland	20,6
Abcoude	34,5	Achtkarspelen	20,6
Laren	34,1	het Bildt	20,5
Heemstede	32,6	Kerkrade	20,4
Naarden	32,3	Vaals	20,3
Oegstgeest	32,0	Stadskanaal	20,2
Loenen	30,4	Pekela	19,7

1.7 Koopkrachtontwikkeling

Koopkracht in 2010 gedaald

In 2010 is de koopkracht van de Nederlandse bevolking met 0,5 procent gedaald. Dit is de grootste koopkrachtdaling sinds 1985. Vanaf dat jaar onderzoekt het CBS jaarlijks de daadwerkelijk ondervonden koopkrachtveranderingen. Alleen in 2005 daalde de koopkracht ook, toen met 0,3 procent (Lok, 2011).

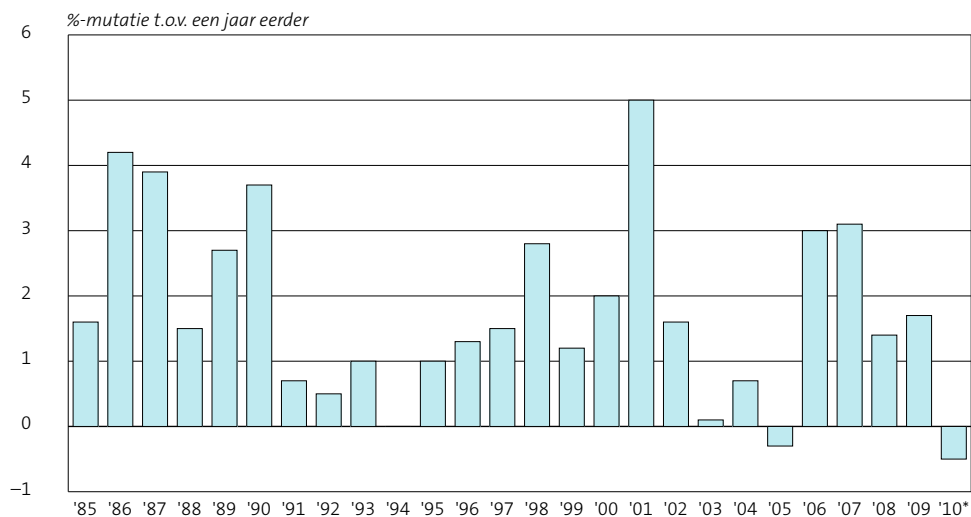
Met name gepensioneerden gingen er in 2010 op achteruit. Bij hen bleven vooral de aanvullende pensioenen achter doordat die in 2010 nauwelijks zijn geïndexeerd. Alleen bijstandsontvangers zagen hun koopkracht nog licht stijgen. De koopkracht van werknemers die overgingen naar een uitkeringssituatie daalde met bijna 17 procent.

Koopkrachtontwikkeling

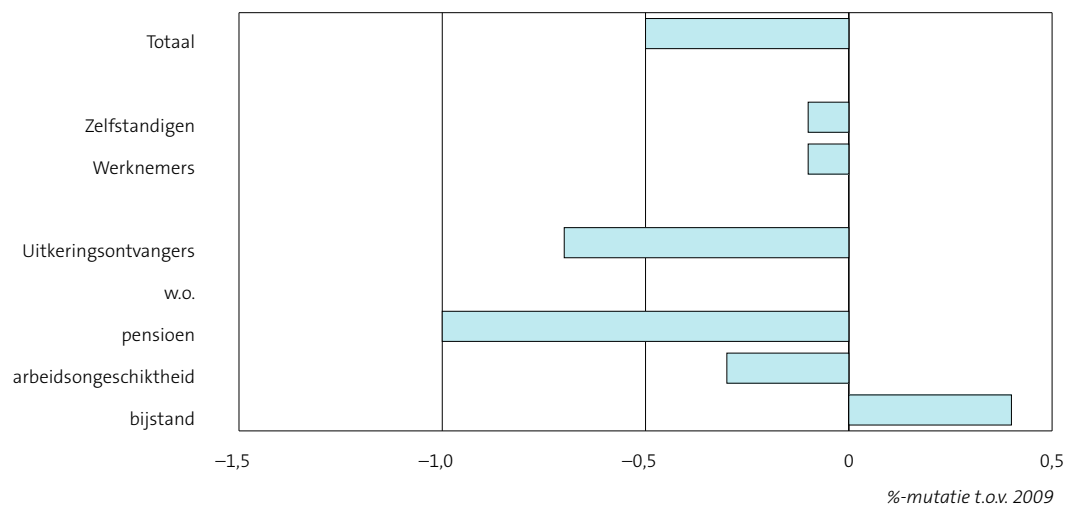
De koopkracht (zie kaders in paragraaf 1.2) kan door allerlei oorzaken veranderen. Het inkomen verandert bijvoorbeeld door een algemene loonsverhoging, een promotie, het aanvaarden van (ander) werk of pensioenering. Een wijziging in de samenstelling van het huishouden (er wordt een kind geboren, een kind gaat het huis uit, partners scheiden, enz.) leidt eveneens tot een inkomensverandering. Daarnaast wordt de koopkracht beïnvloed door de prijsontwikkeling en veranderingen in de inkomstenbelasting. Al deze veranderingen zijn in de hier gepresenteerde dynamische koopkrachtcijfers verdisconteerd.

De koopkrachtmutatie is bepaald als de procentuele verandering tussen twee jaren van het gestandaardiseerde besteedbare huishoudensinkomen dat gecorrigeerd is voor de prijsontwikkeling. Bij het bepalen van de koopkrachtmutatie van een groep verdient de mediaan (de middelste van de naar grootte gerangschikte koopkrachtmutaties van personen uit deze groep) de voorkeur boven het gemiddelde. Dit omdat daardoor positieve en negatieve uitschieters nauwelijks invloed op de uitkomst hebben (Bos, 2007).

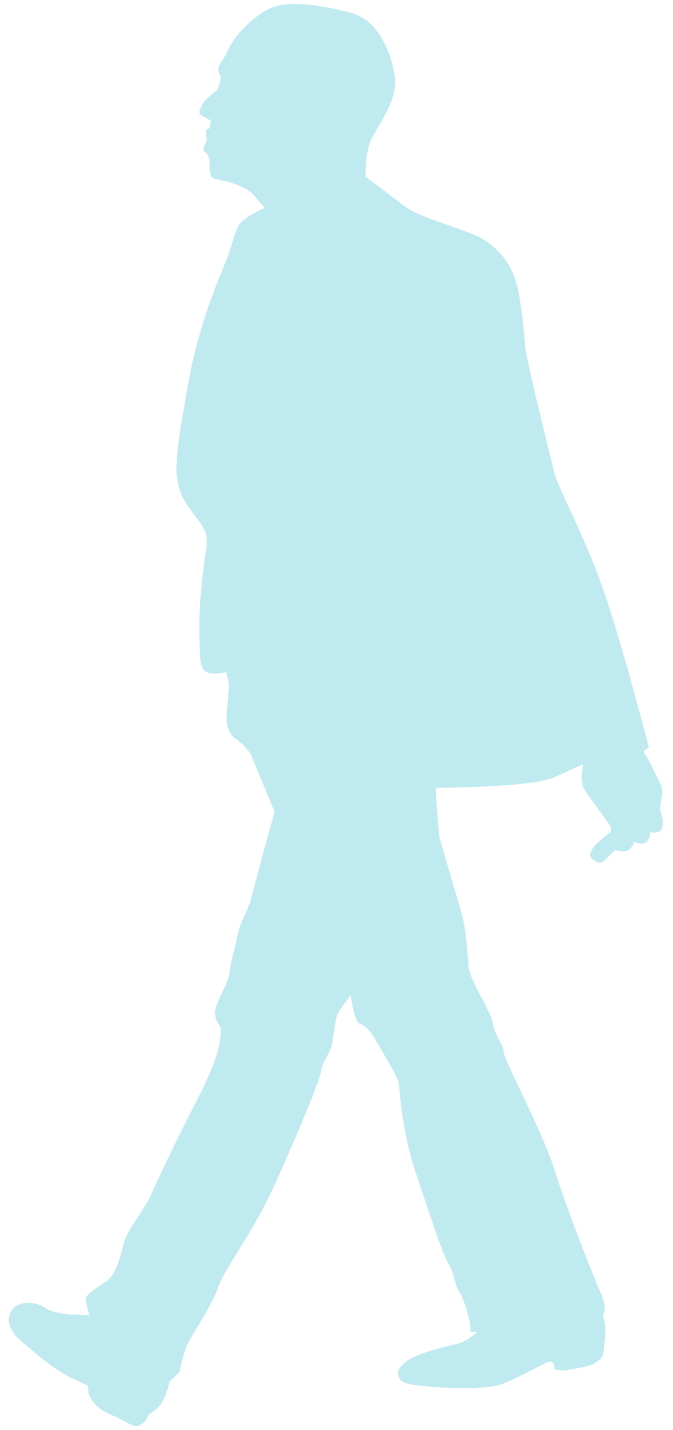
1.7.1 Koopkrachtontwikkeling

1.7.2 Koopkrachtontwikkeling bij gelijkblijvende inkomensbron, 2010*

2

Inkomen van personen

2.1 Samenstelling persoonlijk inkomen

- Twee op de drie personen met inkomen ontvangen loon

2.2 Verdeling persoonlijk inkomen

- Uitkeringen zichtbaar in frequentieverdeling van het inkomen
- Ruim 370 duizend personen met een bruto-inkomen boven een ton

2.3 Inkomen naar kenmerken van personen

- Inkomen van vrouwen flink lager dan dat van mannen

2.4 Economische zelfstandigheid

- Kloof tussen mannen en vrouwen steeds kleiner

Werd in hoofdstuk 1 uitvoerig ingegaan op het inkomen van huishoudens, in dit tweede hoofdstuk staat het inkomen van personen centraal. Welke inkomsten hebben personen vooral? Hoe zijn de inkomens verdeeld? Wie hadden een hoog inkomen en wie een laag? En hoe zit het met de inkomensverschillen tussen mannen en vrouwen?

2.1 Samenstelling persoonlijk inkomen

Twee op de drie personen met inkomen ontvangen loon

In 2010 hadden 12,6 miljoen mensen in Nederland inkomen. Ruim 67 procent van hen ontving loon, terwijl 8 procent inkomen uit eigen onderneming had. Daarnaast ontving 39 procent een uitkering wegens werkloosheid, ziekte- en arbeidsongeschiktheid of een pensioen en was er bij 12 procent sprake van bijstand of een andere uitkering sociale voorziening.

Een deel van de bevolking betrok zijn inkomen in 2010 dus uit verschillende bronnen. Deze inkomsten kunnen tegelijkertijd ontvangen zijn, bijvoorbeeld bij mensen die een eigen onderneming combineren met een werknemersbaan, maar ook achtereenvolgend, bijvoorbeeld mensen die loon als werknemer ontvingen, maar in de loop van 2010 met pensioen gingen.

Persoonlijk inkomen

Bij het bepalen van het persoonlijk inkomen is een aantal bestanddelen die in het besteedbare inkomen van het huishouden wel een rol spelen (zie paragraaf 1.1), buiten beschouwing gelaten. Dat zijn alle bestanddelen waarvan niet (voor alle typen huishoudens) eenduidig vastgesteld kan worden aan welke persoon in het huishouden deze inkomsten toegerekend moeten worden. Zo zijn inkomsten uit vermogen,

de kinderbijslag, het kindgebonden budget en ontvangen gebonden overdrachten, zoals als de huurtoeslag, niet bij het persoonlijk inkomen geteld, terwijl betaalde inkomensoverdrachten, premies ziektekostenverzekeringen en belastingen op inkomen en vermogen hierop niet in mindering zijn gebracht.

2.1.1 Samenstelling van het inkomen van personen, 2010*

	Aantal personen		Gemiddeld bedrag	Totaal bedrag	Aandeel van bruto-inkomen
	x 1 000	%	1 000 euro	mln euro	%
1 Inkomen uit arbeid	8 466	67,2	35,0	296 472	71,5
2 Inkomen uit eigen onderneming	975	7,7	28,8	28 037	6,8
3 PERSOONLIJK PRIMAIR INKOMEN (1+2)	9 128	72,5	35,6	324 509	78,3
4 Uitkering inkomensverzekeringen	4 866	38,6	16,6	80 787	19,5
5 Uitkering sociale voorzieningen	1 506	12,0	5,8	8 679	2,1
6 Ontvangen inkomensoverdrachten	58	0,5	9,9	574	0,1
7 PERSOONLIJK BRUTO-INKOMEN (3+4+5+6) ¹⁾	12 593	100,0	32,9	414 688	100,0
8 Premie inkomensverzekeringen (-)	8 764	69,6	6,3	54 788	13,2
9 PERSOONLIJK INKOMEN (7+8)	12 596	100,0	28,6	359 900	86,8

¹⁾ Inclusief inkomen van onbekende herkomst.

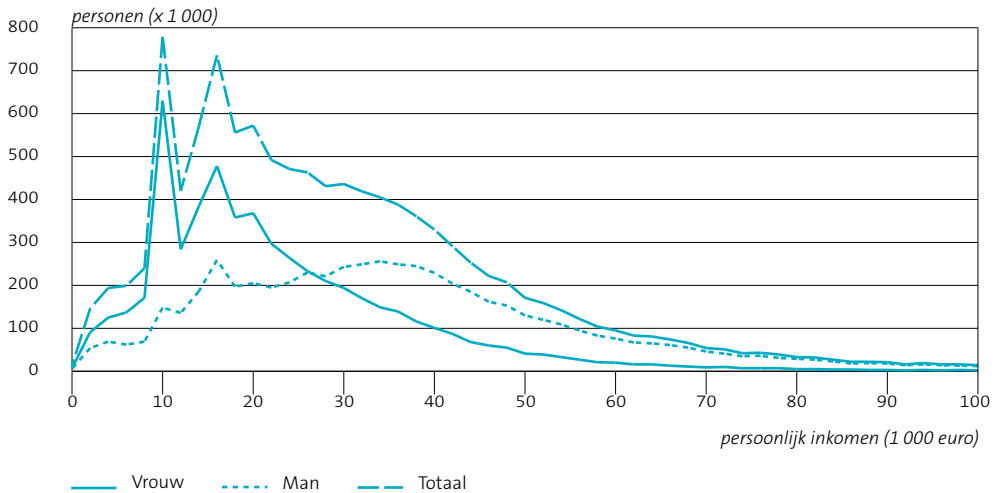
2.2 Verdeling persoonlijk inkomen

Uitkeringen zichtbaar in frequentieverdeling van het inkomen

Van alle mensen met een persoonlijk inkomen in 2010 ontvingen ruim 11,4 miljoen dat gedurende het hele jaar. De frequentieverdeling van het persoonlijk inkomen toont twee duidelijke pieken. Bij de hoogste piek gaat het om bijna 780 duizend mensen met een inkomen tussen 8 duizend en 10 duizend euro. Deze groep bestaat voor een groot deel uit gehuwde vrouwen voor wie de partner-AOW (in 2010 bruto 9 300 euro) eventueel aangevuld met een klein aanvullend pensioen de enige vorm van persoonlijk inkomen vormde.

De op één na hoogste piek betreft bijna 740 duizend mensen met een inkomen tussen 14 duizend en 16 duizend euro. Bij deze groep gaat het onder andere om alleenstaanden in de bijstand (in 2010 bedroeg de bijstandsuitkering bruto 14 920 euro), maar ook om alleenstaande AOW'ers (de bruto AOW bedroeg 13 340 euro) met een klein aanvullend pensioen.

2.2.1 Personen naar hoogte van het persoonlijk inkomen¹⁾, 2010*

¹⁾ Aantal personen per inkomensklasse met breedte van 2 000 euro.

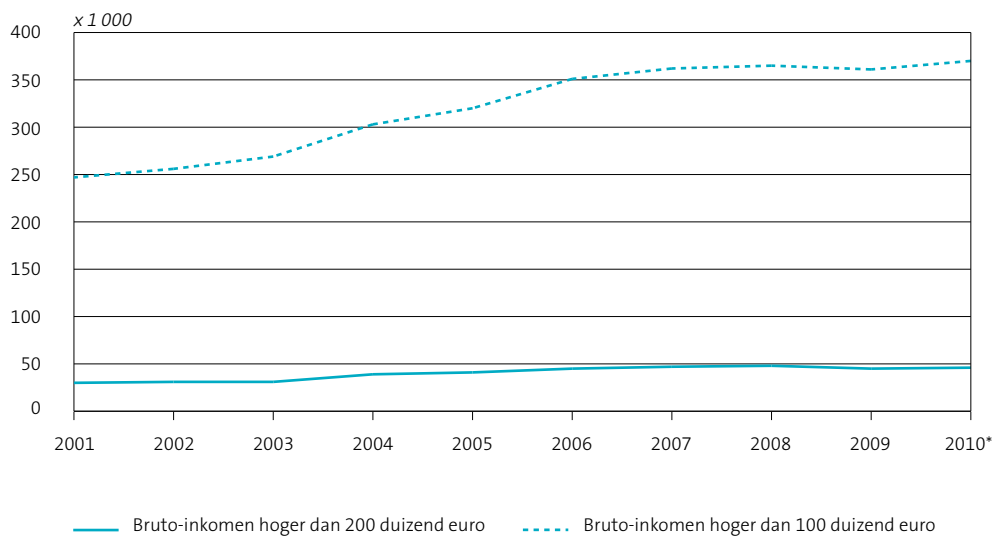
Ruim 370 duizend personen met een bruto-inkomen boven een ton

In 2010 hadden ruim 370 duizend personen een persoonlijk bruto-inkomen van meer dan 100 duizend euro. Dat zijn er 124 duizend meer dan in 2001. Vooral in de periode 2003–2008 kwamen er veel mensen met een inkomen boven een ton bij: jaarlijks gemiddeld ruim 20 duizend. Het aantal met een inkomen van meer dan 200 duizend euro groeide in deze periode naar verhouding nog harder: van ruim 30 duizend naar 50 duizend. Daarna stagneerde de groei.

Het zijn vooral mannen die een topinkomen hebben

Het zijn vooral mannen die een inkomen van meer dan 200 duizend euro verwerven. Minder dan 10 procent van deze topinkomens kwam in 2010 terecht bij vrouwen. Bijna 70 procent van degenen met een inkomen van meer dan twee ton werkte in loondienst of

2.2.2 Personen met een topinkomen (in prijzen van 2010)

was directeur-grotaandeelhouder, bij bijna 30 procent ging het om zelfstandigen. De resterende 2 procent bestond grotendeels uit gepensioneerden.

2.3 Inkomen naar kenmerken van personen

Inkomen van vrouwen flink lager dan dat van mannen

In 2010 hadden ruim 1,1 miljoen mensen weliswaar inkomen, maar niet gedurende het hele jaar. Het betrof onder meer scholieren met vakantiebaantjes, maar bijvoorbeeld ook vrouwen zonder inkomen die in de loop van het jaar in aanmerking kwamen voor AOW. Het gemiddelde persoonlijk inkomen van de ruim 11,4 miljoenen mensen die het gehele jaar door inkomen hadden, bedroeg in 2010 bijna 31 duizend euro. Voor vrouwen was dit gemiddelde een stuk lager dan voor mannen: 22,4 duizend versus 38,8 duizend euro.

Bij personen met inkomen uit arbeid komt dit inkomensverschil onder meer doordat vrouwen relatief vaak in deeltijd werken en een gemiddeld lager uurloon hebben dan mannen.

Bij personen die vooral afhankelijk zijn van een uitkering, zijn er twee factoren die hierbij een rol spelen. De hoogte van een uitkering (of pensioen) hangt vaak af van het eerder verdiende inkomen. Doordat vrouwen in het algemeen een lager inkomen uit betaald werk hebben dan mannen, geldt dit (later) ook voor de hoogte van de uitkering.

Daarnaast zijn er uitkeringen waarvan het uit te keren bedrag niet afhangt van het arbeidsverleden maar van de huishoudenssituatie. Zo is de hoogte van de bijstandsuitkering en het AOW-pensioen afhankelijk van het al dan niet hebben van een partner en/of kinderen. Daardoor kan onder bijstandsonvangers het inkomensverschil tussen vrouwen (14 duizend euro) en mannen (bijna 13 duizend euro) toegeschreven worden aan het betrekkelijk hoge aandeel bijstandsmoeders in deze categorie. Alleenstaande ouders ontvangen immers een hogere uitkering dan alleenstaanden en de afzonderlijke partners van een (echt)paar.

2.3.1 Persoonlijk inkomen naar geslacht en sociaaleconomische categorie, 2010*

	Aantal personen			Persoonlijk inkomen		
	totaal	man	vrouw	totaal	man	vrouw
	<i>x 1 000</i>			<i>1 000 euro</i>		
Persoon met inkomen	12 596	6 428	6 168	28,6	36,2	20,6
Persoon met inkomen gedurende deel jaar	1 173	535	638	6,3	7,4	5,4
Persoon met inkomen gedurende hele jaar	11 423	5 892	5 530	30,9	38,8	22,4
w.o.						
actief	7 267	3 988	3 280	37,0	45,4	26,8
werknemer particulier bedrijf	5 317	2 796	2 520	35,3	44,0	25,7
ambtenaar	683	386	297	44,0	49,7	36,6
directeur-groottaandeelhouder	188	147	41	65,1	72,1	40,0
zelfstandige	971	643	328	38,6	43,2	29,6
overig actief	108	15	93	12,3	.	9,4
niet-actief	4 155	1 905	2 250	20,1	25,0	16,0
ontvanger werkloosheidsuitkering	129	76	53	24,8	28,7	19,3
ontvanger bijstandsuitkering	278	112	166	13,5	12,7	14,0
ontvanger sociale voorziening overig	114	56	58	15,3	15,3	15,2
arbeidsongeschikte	440	212	228	20,7	24,9	16,9
pensioenontvanger tot 65 jaar	398	207	191	31,2	39,5	22,3
pensioenontvanger 65 jaar en ouder	2 325	1 029	1 296	20,9	26,8	16,2
overig niet-actief	471	213	258	10,1	10,3	10,0

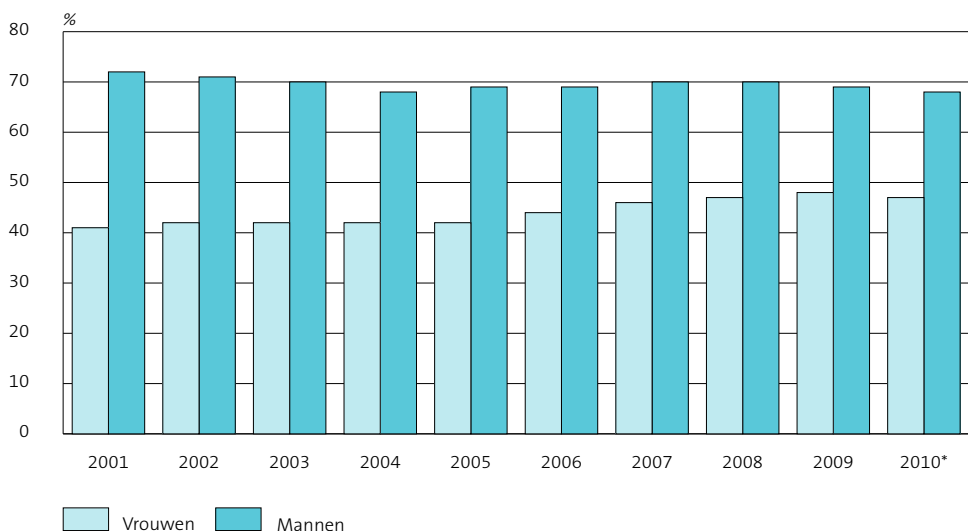
2.4 Economische zelfstandigheid

Kloof tussen mannen en vrouwen steeds kleiner

Het aandeel economisch zelfstandige vrouwen steeg van 39 procent in 2001 naar ruim 47 procent in 2010. De grootste toename deed zich voor tussen 2005 en 2009: van 42 procent naar 48 procent. Bij mannen lag het percentage dat zichzelf financieel kan bedruipen in de jaren 2001–2010 steeds rond de 70 procent.

Bijna de helft van de vrouwen kan zichzelf financieel bedruipen

2.4.1 Economisch zelfstandige mannen en vrouwen van 15 tot 65 jaar

Economische zelfstandigheid

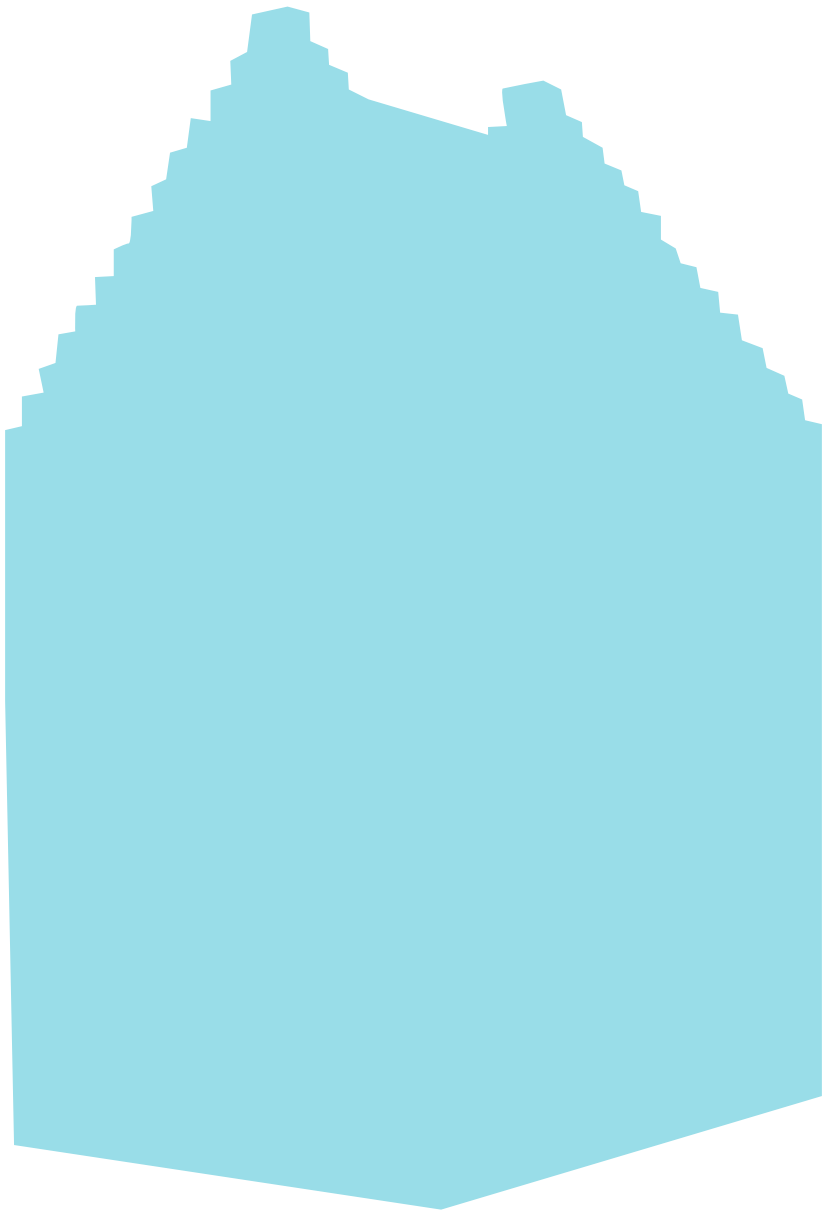
Economische zelfstandigheid is een begrip dat beleidsmatig verbonden is met het bestaansminimum: iemand wordt als economisch zelfstandig beschouwd als het individuele netto-inkomen uit arbeid en eigen onderneming op of boven de drempelwaarde ligt van de beleidsnorm voor het individuele inkomensminimum. Die drempelwaarde is gelijkgesteld aan

70 procent van het wettelijke netto minimumloon, ofwel de netto bijstand van een alleenstaande. De drempelwaarde stijgt of daalt van jaar tot jaar overeenkomstig de ontwikkeling van het sociale minimum. In 2010 bedroeg de grens voor economische zelfstandigheid 870 euro per maand.

Het verschil in economische zelfstandigheid tussen mannen en vrouwen is in deze periode dus flink afgenomen. De voornaamste verklaring hiervoor is dat steeds meer vrouwen zijn gaan werken. De groei van de arbeidsdeelname deed zich vrijwel volledig voor in de grotere deeltijdbanen van 20 tot 35 uur per week (Lautenbach en Mars, 2012). Bij mannen nam de arbeidsparticipatie juist iets af.

Vermogen

3

Vermogen

3.1

Samenstelling vermogen

- Eigen woning belangrijkste aandeel in bezittingen

3.2

Vermogen 2006–2011

- Doorsnee-vermogen huishoudens afgenomen

3.3

Vermogensverdeling

- Toename van huishoudens met negatief vermogen
- Minder miljonairs

3.4

Vermogensparade

- Het gemiddelde vermogen passeert in de 42ste minuut
- Allergrootste vermogensreuzen reiken tot 140 meter

3.5

Vermogen naar kenmerken van het huishouden

- Alleenstaande ouders met minderjarige kinderen hebben het minste vermogen
- Helft 65-plus huishoudens heeft meer dan een ton vermogen
- Groot vermogen zelfstandigen

3.6

Regionale vermogensverdeling

- Grote vermogens vooral in Noord-Brabantse gemeenten

In dit hoofdstuk staat het vermogen – het saldo van bezittingen en schulden – van Nederlandse huishoudens centraal. Hoeveel vermogen heeft een huishouden in doorsnee? Waar bestaat dat vermogen uit? Hoe is het vermogen verdeeld tussen huishoudens en regionaal? En wat zijn de recente ontwikkelingen?

3.1 Samenstelling vermogen

Eigen woning belangrijkste aandeel in bezittingen

Op 1 januari 2011 hadden de Nederlandse huishoudens in doorsnee voor 175 duizend euro aan bezittingen. De eigen woning vormde het voornaamste vermogensbestanddeel. Bijna zes op de tien huishoudens hadden een eigen woning met een mediane waarde van 233 duizend euro.

De helft van de huishoudens had ook schulden. Meestal was dit de hypotheek op de eigen woning. In doorsnee bedroeg deze 160 duizend euro. Acht procent van de huishoudens had ook andere schulden zoals schulden voor consumptieve doeleinden of schulden volgens de Wet studiefinanciering.

Vermogen: saldo van bezittingen en schulden

Het vermogen is het verschil tussen bezittingen en schulden. De bezittingen bestaan uit de eigen woning, bank- en spaartegoeden, effecten, overig onroerend goed, roerende zaken en ondernemingsvermogen. Kapitaal- en pensioenverzekeringen blijven buiten beschouwing. De schulden betreffen de hypo-

theek voor de eigen woning en overige schulden zoals voor consumptieve doeleinden, de financiering van effecten, de tweede woning of ander onroerend goed en schulden volgens de Wet studiefinanciering.

Kleine bedragen niet volledig waargenomen

In de Vermogensstatistiek huishoudens wordt een aantal vermogensbestanddelen niet volledig waargenomen. Zo is informatie over de zogeheten 'kleine schulden', bijvoorbeeld schulden in verband met consumptief krediet of schulden bij winkels en/of familie, alleen beschikbaar voor huishoudens met

inkomen uit box 3. Deze tekortkoming heeft tot gevolg dat de omvang van de 'kleine schulden' niet volledig wordt beschreven. Ook de betaalrekeningen en kleine spaartegoeden worden niet altijd waargenomen.

Eigenwoningbezit bedraagt 57 procent

3.1.1 Samenstelling van het vermogen van huishoudens, 1 januari 2011*

	Aantal huishoudens		Vermogen			
			totaal	aandeel ¹⁾	gemiddeld	mediaan
	<i>x 1 000</i>	%	<i>mld euro</i>	%	<i>1 000 euro</i>	
Vermogen (bezit - schuld)	7 371	100,0	1 196,4	61,3	162	29
Bezittingen	7 371	100,0	1 952,6	100,0	265	175
financiële bezittingen	6 908	93,7	567,9	29,1	82	16
bank- en spaartegoeden	6 901	93,6	291,3	14,9	42	14
effecten	1 600	21,7	276,6	14,2	173	15
onroerend goed	4 254	57,7	1 327,3	68,0	312	240
eigen woning	4 205	57,0	1 156,7	59,2	275	233
onroerend goed, overig	550	7,5	170,6	8,7	310	178
roerende zaken enz.	310	4,2	31,5	1,6	102	40
ondernemingsvermogen	726	9,8	25,9	1,3	36	7
Schulden	3 667	49,7	756,2	38,7	206	162
hypotheekschuld eigen woning	3 511	47,6	652,3	33,4	186	160
schulden, overig	622	8,4	103,9	5,3	167	42

¹⁾ Aandeel van het vermogensbestanddeel in procenten van de totale bezittingen.

3.2 Vermogen 2006–2011

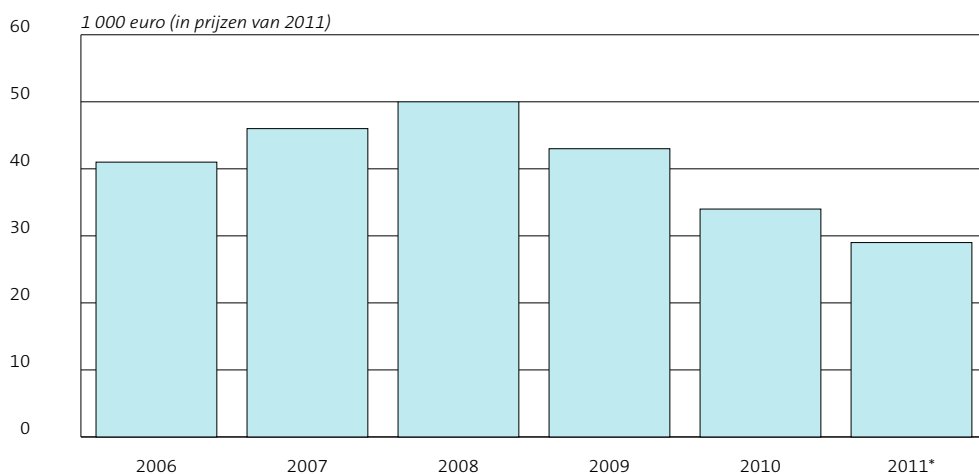
Doorsnee-vermogen huishoudens afgenomen

Op 1 januari 2011 bedroeg het doorsnee-vermogen van een huishouden 29 duizend euro, begin 2008 was dat nog bijna 50 duizend euro. Dat komt neer op een daling van ruim 40 procent.

Het vermogensverlies is voor een belangrijk deel toe te schrijven aan de waardevermindering van de eigen woning en de toename van de hypotheekschulden. Begin 2011 was de

doorsnee-waarde van de eigen woning 233 duizend euro, tegen 256 duizend euro begin 2008. De hypotheekschuld groeide van 143 duizend euro in 2008 tot 160 duizend euro in 2011. Ook de overige schulden stegen, van 30 duizend tot 42 duizend euro.

3.2.1 Vermogen van huishouden, 1 januari

3.3 Vermogensverdeling

Toename van huishoudens met negatief vermogen

Het aantal huishoudens met een negatief vermogen is de afgelopen jaren flink toegenomen. Begin 2011 hadden 785 duizend huishoudens meer schulden dan bezittingen. Dat waren er ruim 430 duizend meer dan op 1 januari 2008. Vooral gedurende 2009 is het aantal huishoudens met negatief vermogen fors gestegen, maar ook in 2010 nam dit aantal toe. Begin 2011 was het aandeel huishoudens met negatief vermogen met 10,6 procent ruim twee keer zo hoog als voor de economische crisis.

De grootste groep huishoudens, 23 procent, heeft een klein vermogen van 0 tot 5 duizend euro. Dit aandeel is sinds 2006 redelijk stabiel. Daarnaast komt ook een vermogen tussen de 200 duizend en 500 duizend euro vaak voor. Het betreft ongeveer 17 procent van de huishoudens. Ook dit percentage is de afgelopen jaren vrijwel niet veranderd.

3.3.1 Huishoudens naar grootte van het vermogen, 1 januari

	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
<i>x 1 000</i>						
Totaal huishoudens	7 063	7 109	7 166	7 242	7 303	7 371
Vermogen (1 000 euro)						
negatief	398	370	357	479	695	785
0 tot 5	1 725	1 730	1 675	1 664	1 644	1 697
5 tot 10	402	382	402	414	419	404
10 tot 20	488	466	471	485	479	476
20 tot 50	721	721	717	719	713	711
50 tot 100	596	595	586	578	592	594
100 tot 200	1 006	986	974	971	944	937
200 tot 500	1 263	1 343	1 415	1 376	1 290	1 263
500 tot 1 000	328	366	406	398	365	354
1 000 en meer	136	151	164	159	163	151

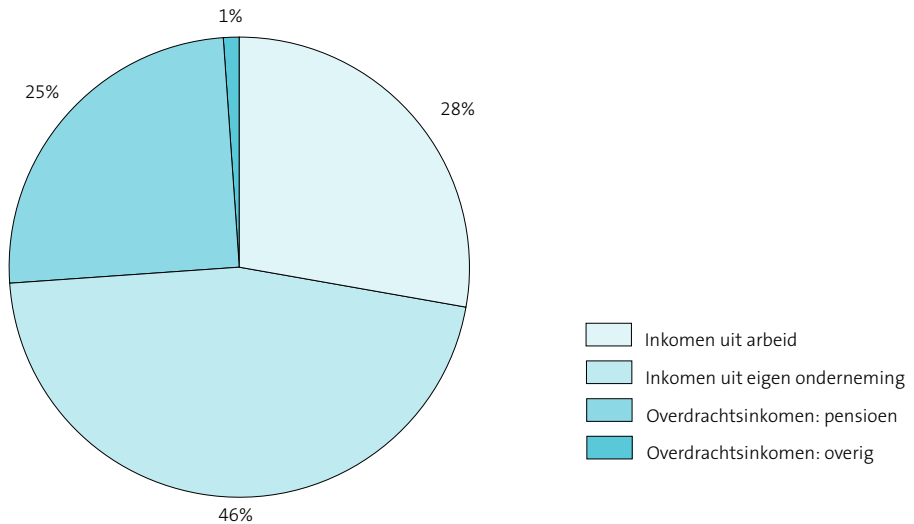
Minder miljonairs

Een klein deel van de huishoudens, rond de 2 procent, heeft een vermogen van 1 miljoen euro of meer. Het ging op 1 januari 2011 om ruim 150 duizend huishoudens. Dat waren er 12 duizend minder dan een jaar eerder. Tussen begin 2008 en begin 2010 bleef het aantal miljonairshuishoudens vrijwel gelijk.

2 procent heeft een vermogen van meer dan 1 miljoen euro

Het grootste deel, 46 procent, van de miljonairshuishoudens heeft vooral inkomen uit eigen onderneming. Bijna drie op de tien ontvangen voornamelijk inkomen uit loon. In iets minder dan de helft van de gevallen betreft het dan huishoudens met een directeur-groootaandeelhouder als hoofdkostwinner. Daarnaast heeft bijna een kwart van de miljonairshuishoudens hoofdzakelijk inkomen uit pensioen.

3.3.2 Miljonairs naar voornaamste inkomensbron, 1 januari 2011*

3.4 Vermogensparade

De in 2010 overleden econoom Jan Pen is onder andere bekend van zijn voorstelling over de inkomensverdeling in de vorm van een uur durende parade van dwergen en reuzen (zie paragraaf 1.4). Een dergelijke parade met arme dwergen en steenrijke reuzen kan ook opgesteld worden voor de vermogensverdeling.

Het gemiddelde vermogen passeert in de 42ste minuut

Voor het vermogen van huishoudens per 1 januari 2011 begint de parade de eerste 6 minuten onder de grond. Het gaat hier vooral om werknemershuishoudens met een eigen woning waarvan de hypotheek hoger is dan de waarde van hun woning en zelfstandigen met een negatief vermogen.

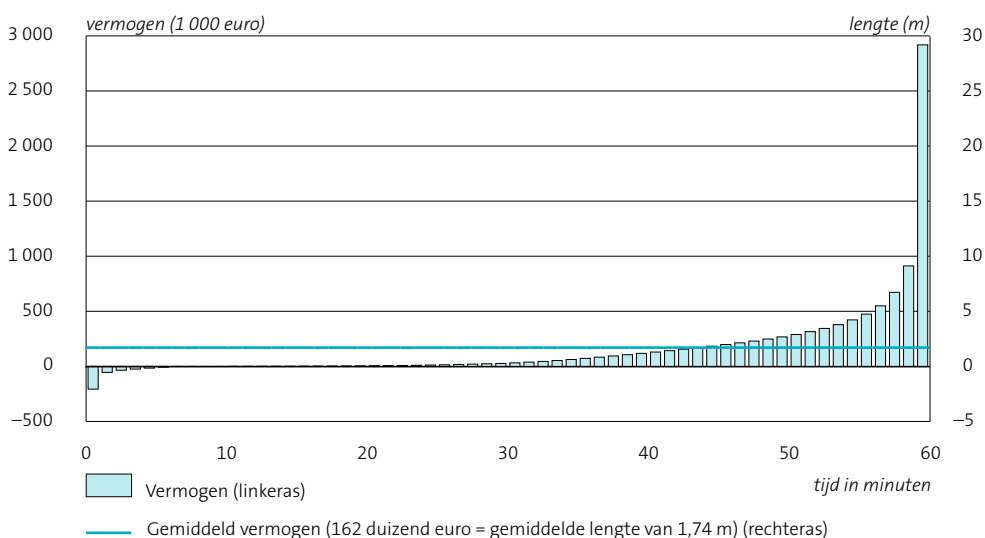
Vervolgens komen 10 minuten lang dwergen voorbij. Deze groep huishoudens met weinig vermogen bestaat vooral uit werknemers en huishoudens met een uitkering. Er zitten veel alleenstaanden en eenoudergezinnen bij. Van deze groep huishoudens bedraagt het vermogen minder dan 2 duizend euro.

Het huishouden dat na een half uur, precies op de helft van de stoet, voorbij komt, heeft een vermogen van 29,1 duizend euro. Het duurt dan nog ruim 12 minuten totdat het huishouden passeert dat de gemiddelde lengte van 1,74 meter heeft. Dit huishouden heeft een vermogen van 162,3 duizend euro. Daarna groeien de figuren aan tot vijf keer de gemiddelde lengte. Ruim zes op de tien van deze huishoudens hebben een hoofdkostwinner die ouder is dan 45 jaar. Vier op de vijf bezitten een eigen woning, waarvan de hypotheekschuld aanzienlijk lager is dan de waarde van hun eigen woning. Ook beschikken zij over enige reserves op de bank.

Allergrootste vermogensreuzen reiken tot 140 meter

Daarna groeien de optochtfiguren aan tot tien keer de normale lengte. In deze groep zitten bijna allemaal huizenbezitters vanaf middelbare leeftijd die geen of nog maar weinig hypotheek hebben. De echte reuzen zien we in de laatste 5 minuten van de optocht voorbij komen. Hun vermogen is groter dan een half miljoen. Driekwart is 50 jaar of ouder

3.4.1 Parade van Pen; vermogensverdeling van huishoudens, 1 januari 2011*

en bijna allemaal bezitten ze een eigen woning. De laatste momenten zijn voor de allergrootste reuzen met een lengte van 50 tot 140 meter (niet zichtbaar in figuur 3.4.1). Zij hebben een vermogen van meer dan een miljoen euro. Ruim vier op de tien van hen zijn zelfstandigen. Naast een eigen woning hebben bijna vier op de vijf van hen aandelen of obligaties en meer dan de helft bezit onroerend goed, zoals een tweede woning of winkelpanden.

3.5 Vermogen naar kenmerken van het huishouden

Alleenstaande ouders met minderjarige kinderen hebben het minste vermogen

De omvang van het vermogen verschilt sterk per type huishouden. Paren met meerderjarige kinderen en stellen zonder kinderen hadden begin 2011 met respectievelijk 136 duizend en 101 duizend euro in doorsnee de hoogste vermogens. Dat is veel meer dan bij alleenstaanden bij wie het doorsnee-vermogen op 9 duizend euro uitkwam. Eenoudergezinnen met alleen minderjarige kinderen hadden met 2 duizend euro het laagste vermogen.

Helft 65-plushuishoudens heeft meer dan een ton vermogen

Hoe ouder de hoofdkostwinner van een huishouden is, hoe groter het vermogen doorgaans is. Jonge huishoudens hebben nauwelijks vermogen. Dat wordt pas opgebouwd in de loop der jaren. 65-plussers hebben de hoogste vermogens. Ze bezitten vaak een eigen huis en hebben nauwelijks of geen hypotheekschuld meer. Begin 2011 bedroeg het mediane vermogen van huishoudens met een 65-plusser als hoofdkostwinner 107 duizend euro.

Groot vermogen zelfstandigen

Huishoudens met inkomen uit eigen onderneming hadden begin 2011 met in doorsnee 129 duizend euro het grootste vermogen. Het gaat hierbij ook om vermogen dat in de onderneming steekt. Daarnaast was ook bij huishoudens die vooral van pensioen afhankelijk zijn, het vermogen relatief hoog. Met 101 duizend euro was het in doorsnee bijna drie en een half keer zo groot als dat van alle huishoudens (29 duizend euro). Het

3.5.1 Vermogen van huishoudens naar kenmerken van het huishouden, 1 januari 2011*

	Aantal huis- houdens	Gemiddelde omvang huishouden	Gemiddeld vermogen	Mediaan vermogen
	<i>x 1 000</i>	<i>personen</i>	<i>1 000 euro</i>	
Totaal	7 371	2,2	162	29
<i>Samenstelling huishouden</i>				
Alleenstaande	2 675	1,0	97	9
tot 65 jaar	1 856	1,0	65	4
65 jaar en ouder	819	1,0	170	26
Meerpersoonshuishouden	4 696	2,9	200	69
(echt)paar				
zonder kinderen	2 093	2,0	239	101
zonder kinderen, hoofdkostwinner tot 65 jaar	1 313	2,0	190	60
zonder kinderen, hoofdkostwinner 65 jaar en ouder	780	2,0	321	183
uitsluitend minderjarige kinderen	1 346	3,9	142	46
minstens één meerderjarig kind	646	3,8	255	136
eenoudergezin				
uitsluitend minderjarige kinderen	263	2,6	51	2
minstens één meerderjarig kind	215	2,5	142	15
overig meerpersoonshuishouden	134	3,9	279	30
<i>Leeftijd hoofdkostwinner</i>				
Tot 25 jaar	388	1,3	7	1
25 tot 35 jaar	1 090	2,0	24	1
35 tot 45 jaar	1 392	3,0	94	19
45 tot 55 jaar	1 479	2,8	182	68
55 tot 65 jaar	1 310	2,0	260	124
65 tot 75 jaar	897	1,7	278	142
75 jaar of ouder	814	1,4	218	61
<i>Herkomst hoofdkostwinner</i>				
Nederland	5 945	2,2	183	49
Overig westers land	722	2,0	130	11
Niet-westers land	704	2,4	24	1
<i>Voornaamste inkomensbron</i>				
Inkomen uit arbeid	3 898	2,5	114	22
Inkomen uit eigen onderneming	867	2,8	398	129
Overdrachtsinkomen	2 606	1,6	157	24
w.o.				
uitkering inkomensverzekering	2 133	1,6	189	68
werkloosheidsuitkering	77	1,9	82	5
ziekte/ arbeidsongeschiktheiduitkering	240	1,9	65	4
pensioenuitkering	1 815	1,6	210	101
uitkering sociale voorziening (bijstand e.d.)	318	1,8	8	1
<i>Besteedbaar huishoudensinkomen</i>				
1e 10%-groep (laag)	737	1,3	71	1
2e 10%-groep	737	1,2	53	4
3e 10%-groep	737	1,4	69	9
4e 10%-groep	737	1,8	95	18
5e 10%-groep	737	2,1	115	33
6e 10%-groep	737	2,4	121	43
7e 10%-groep	737	2,7	139	58
8e 10%-groep	737	2,9	165	86
9e 10%-groep	737	3,1	227	137
10e 10%-groep (hoog)	737	3,3	569	242

mediane vermogen van huishoudens met voornamelijk een werknemersinkomen lag met 22 duizend euro onder dat van alle huishoudens.

3.6 Regionale vermogensverdeling

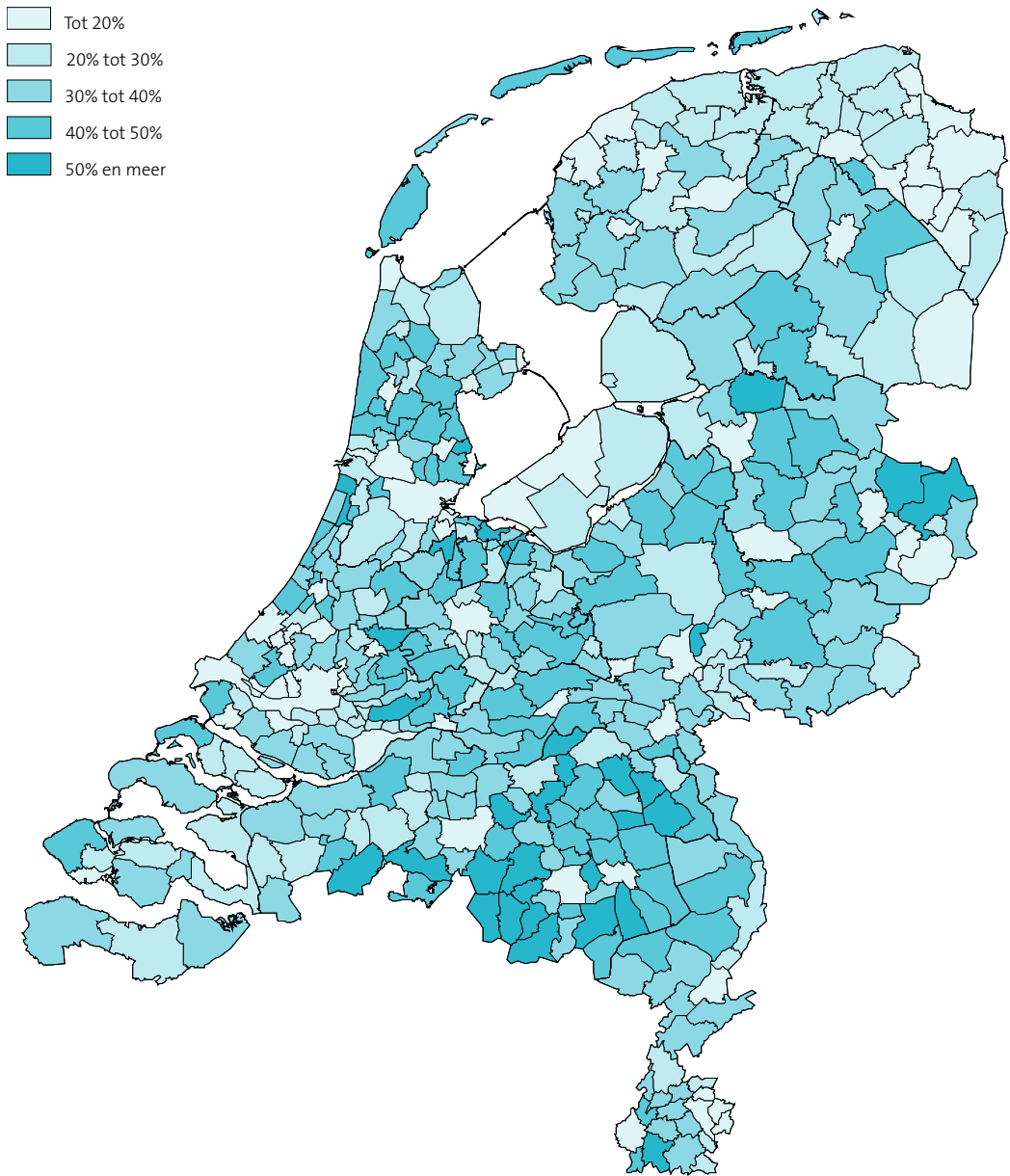
Grote vermogens vooral in Noord-Brabantse gemeenten

Een kwart van alle huishoudens had begin 2010 een vermogen van meer dan 198 duizend euro. De hoogste percentages huishoudens met zo'n hoog vermogen werden aangetroffen in Rozendaal en Bloemendaal. Meer dan 60 procent van de huishoudens in deze gemeenten had een hoog vermogen.

De top-10 werd gedomineerd door gemeenten in Noord-Brabant: Alphen-Chaam, Sint Anthonis, Oirschot, Heeze-Leende, Boekel en Eersel. Daarnaast behoorden ook Edam-Volendam en Staphorst tot de tien gemeenten met het hoogste aandeel meest vermogende huishoudens.

In Rotterdam woonden naar verhouding de minste huishoudens met een hoog vermogen. Minder dan 9 procent van de huishoudens had daar een vermogen van meer dan 198 duizend euro.

3.6.1 Aandeel vermogende huishoudens¹⁾ per gemeente, 1 januari 2010

¹⁾ Huishoudens met een vermogen in de hoogste 25%-groep van het vermogen.

3.6.2 De tien gemeenten met het hoogste en het laagste aandeel vermogende huishoudens¹⁾, 1 januari 2010

	%		%
<i>Hoogste aandeel</i>		<i>Laagste aandeel</i>	
Rozendaal	63,8	Enschede	12,1
Bloemendaal	60,8	Lelystad	11,4
Alphen-Chaam	59,5	Leeuwarden	10,9
Sint Anthonis	58,6	Den Helder	10,9
Oirschot	58,3	Schiedam	10,8
Edam-Volendam	58,3	Groningen	10,2
Staphorst	57,7	Spijkenisse	10,0
Heeze-Leende	57,6	Almere	10,0
Boekel	57,4	Heerlen	9,5
Eersel	57,2	Rotterdam	8,6

¹⁾ Huishoudens met een vermogen in de hoogste 25%-groep van het vermogen.

Kans op armoede in Nederland en Europa

4

Kans op armoede in Nederland en Europa

4.1 Kans op armoede volgens lage-inkomensgrens

- Aandeel met laag inkomen in 2010 nagenoeg gelijk gebleven
- Daling van aandeel huishoudens met langdurig laag inkomen
- Ontvangers van uitkeringen lopen het meeste risico op armoede
- Groot aandeel met laag inkomen onder eenoudergezinnen
- Gunstige inkomenspositie voor ouderen
- Meerderheid huishoudens met laag inkomen heeft negatief of gering vermogen
- Grootste contrasten bij zelfstandigen met een laag inkomen

4.2 Risico op armoede of sociale uitsluiting in de EU

- Risico op armoede of sociale uitsluiting voor één op de vier Europeanen
- Tsjechië en Nederland hebben het laagste risico op armoede
- Risico op armoede vooral in de nieuwe lidstaten sterk gedaald

Huishoudens met kans op armoede worden in Nederland veelal volgens de lage-inkomensgrens onderscheiden. Daarbij wordt tevens gezien of er slechts tijdelijk of voor een langere duur sprake is van een gering inkomen. Ten behoeve van Europese vergelijkingen worden andere afbakeningen gehanteerd waarbij naast een inkomenscriterium ook beperkingen in noodzakelijke uitgaven en beperkte economische activiteit van het huishouden worden meegewogen. Dit hoofdstuk bespreekt de groepen aan de onderkant van de welvaarts ladder volgens zowel de lage-inkomensgrens als de Europese richtlijnen.

4.1 Kans op armoede volgens lage-inkomensgrens

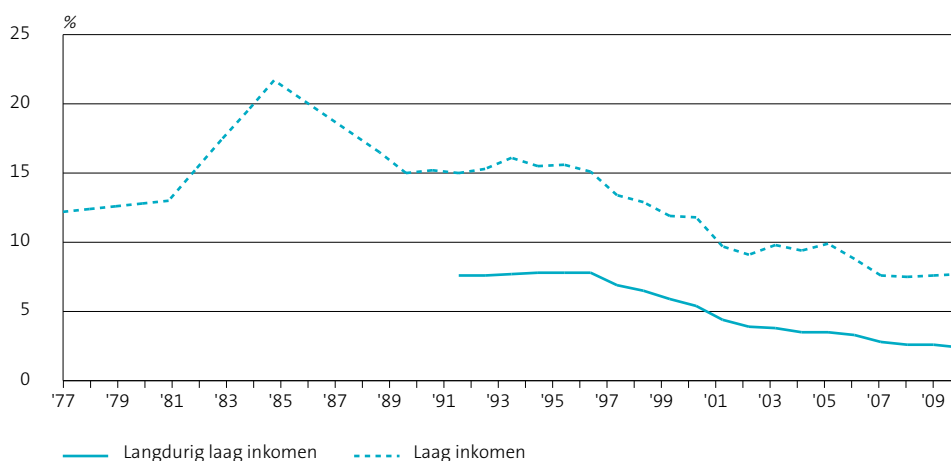
Aandeel met laag inkomen in 2010 nagenoeg gelijk gebleven

In 2010 had 7,7 procent van de huishoudens een inkomen onder de lage-inkomensgrens. Daarmee was het risico op armoede nauwelijks groter dan in 2009 toen het percentage op 7,6 procent uitkwam. Over langere termijn gezien is het aandeel huishoudens met een laag inkomen flink afgenomen. In het midden van de jaren tachtig bereikte het aandeel huishoudens met een laag inkomen de hoogste waargenomen waarde met bijna 22 procent. In jaren negentig lag dit aandeel in doorsnee nog op bijna 15 procent. In het eerste decennium van de 21e eeuw moest gemiddeld 9 procent van de huishoudens rondkomen van een laag inkomen.

Het aandeel huishoudens met een laag inkomen bedroeg in 2000 bijna 12 procent. De belastingherziening in 2001 leidde tot een flinke koopkrachtstijging, waardoor het percentage huishoudens met een laag inkomen in dat jaar flink afnam. Tussen 2002 en 2005 steeg dit percentage onder invloed van de zwakke conjunctuur weer licht. In 2006 en 2007 nam het aandeel huishoudens met een laag inkomen opnieuw flink af. Dit kwam enerzijds doordat de economie in die jaren weer opbloede, anderzijds doordat de koopkracht van enkele groepen die op het sociaal minimum waren aangewezen in die jaren sterk toenam. Eind 2008 kwam aan deze bloei een einde als gevolg van de economische crisis waardoor de dalende trend in het percentage huishoudens met een laag inkomen in 2009 tot stilstand kwam.

Dat het aandeel huishoudens met een laag inkomen in 2009 nauwelijks toenam, heeft diverse oorzaken. Ten eerste viel de toename van de werkloosheid erg mee. Ten tweede zag het doorsnee-huishouden in 2009 zijn koopkracht nog met 1,7 procent verbeteren: werknemers profiteerden van eerder afgesloten cao's die in 2009 nog van kracht waren,

4.1.1 Huishoudens met een (langdurig) laag inkomen¹⁾

¹⁾ De Inkomensstatistiek is herzien waardoor de cijfers uit de reeks 1977–2000 niet geheel vergelijkbaar zijn met die uit de reeks 2000–2010. De uitkomsten voor de jaren 1978–1980, 1982–1984 en 1986–1988 zijn middels interpolatie tot stand gekomen.

Lage-inkomensgrens

Voor het afbakenen van armoede is hier gebruik gemaakt van de lage-inkomensgrens. De lage-inkomensgrens vertegenwoordigt een vast koopkrachtbedrag en wordt jaarlijks dus alleen voor de prijsontwikkeling aangepast. In prijzen van het jaar 2010 bedroeg de lage-inkomensgrens voor een alleenstaande 11 290 euro. Per maand komt dit neer op 940 euro. In het onderzoek zijn alle huishoudensinkomens met behulp van een equivalentiefactor aangepast voor de omvang en samenstelling van het huishouden en aldus vergelijkbaar gemaakt met het welvaartsniveau van een alleenstaande (zie CBS, 2004). Dat

houdt in dat ook de lage-inkomensgrens voor ieder type huishouden dan hetzelfde is als voor een alleenstaande, namelijk 940 euro per maand. De op basis van de lage-inkomensgrens afgebakende groepen met een (hoge) kans op armoede hoeven niet noodzakelijkerwijs 'werkelijk' arm te zijn, maar deze afbakening garandeert wel dat de 'werkelijk' armen in grote lijnen in beeld zijn gebracht. Daarbij is ook het aantal jaren dat huishoudens van een laag inkomen moeten rondkomen, in beschouwing genomen.

maar ook uitkeringsontvangers zagen hun koopkracht nog toenemen. In 2010 is de koopkracht van huishoudens in doorsnee met 0,5 procent gedaald. Mede doordat het inkomensverlies voor de lagere inkomensklassen en de toename van de werkloosheid beperkt bleven, kon het aandeel huishoudens met een laag inkomen zich in 2010 op een vrijwel gelijk niveau als in 2009 stabiliseren.

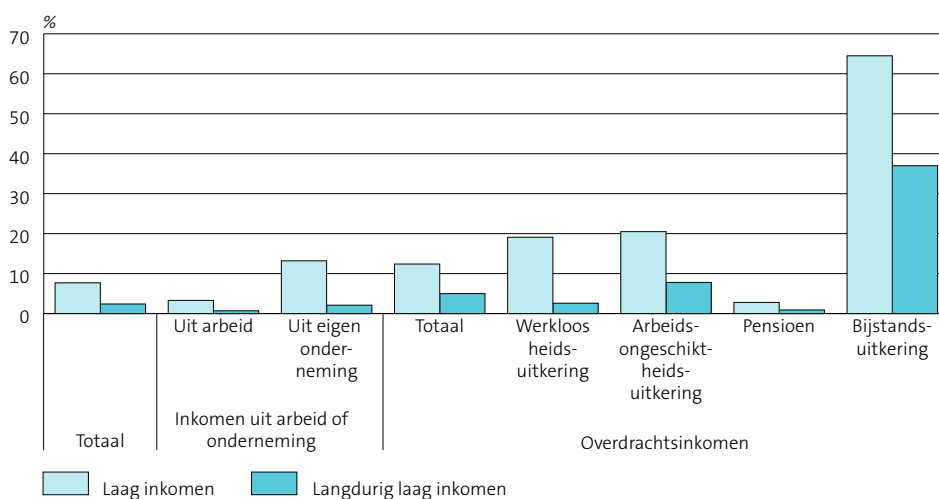
Daling van aandeel huishoudens met langdurig laag inkomen

Van de 534 duizend huishoudens die in 2010 een laag inkomen hadden, moesten er 152 duizend (2,4 procent) al ten minste vier jaar achtereen van een laag inkomen rondkomen. Dit waren er 5 duizend minder dan in 2009. Het aantal huishoudens dat langdurig op een laag inkomen is aangewezen, kwam hiermee uit op het laagste niveau sinds 1992, waarvoor dit gegeven voor het eerst is vastgesteld. Die daling is onder meer te danken aan de sterke verbetering van de inkomenspositie van enkele groepen (65-plussers, eenoudergezinnen) waarvoor een laag inkomen vaak een langdurig karakter had.

Ontvangers van uitkeringen lopen het meeste risico op armoede

Een laag inkomen komt relatief het meest voor bij huishoudens met vooral inkomen uit een uitkering. Bijna twee derde van de huishoudens die voornamelijk van een bijstands-

4.1.2 Huishoudens met (langdurig¹⁾) laag inkomen naar voornaamste inkomensbron, 2010*

¹⁾ Huishoudens met niet alleen in 2010, maar ook in de jaren 2007–2009 een laag inkomen.

uitkering moesten rondkomen, had in 2010 een laag inkomen. Bij de bijstandsonvangers heeft een laag inkomen ook betrekkelijk vaak een langdurig karakter: 37 procent liep al ten minste vier jaar achtereen risico op armoede.

Ook onder ontvangers van een werkloosheidsuitkering of arbeidsongeschiktheidsuitkering lag het aandeel huishoudens met een laag inkomen met respectievelijk 19 procent en 21 procent ruim boven het gemiddelde.

Van alle huishoudens die afhankelijk waren van overdrachtsinkomen, namen pensioenontvangers de meest gunstige positie in. Bijna 3 procent van hen had in 2010 een laag inkomen. Hiermee werd deze groep zelfs in minder sterke mate bedreigd door armoede dan huishoudens die hun inkomen vooral uit loon betrokken.

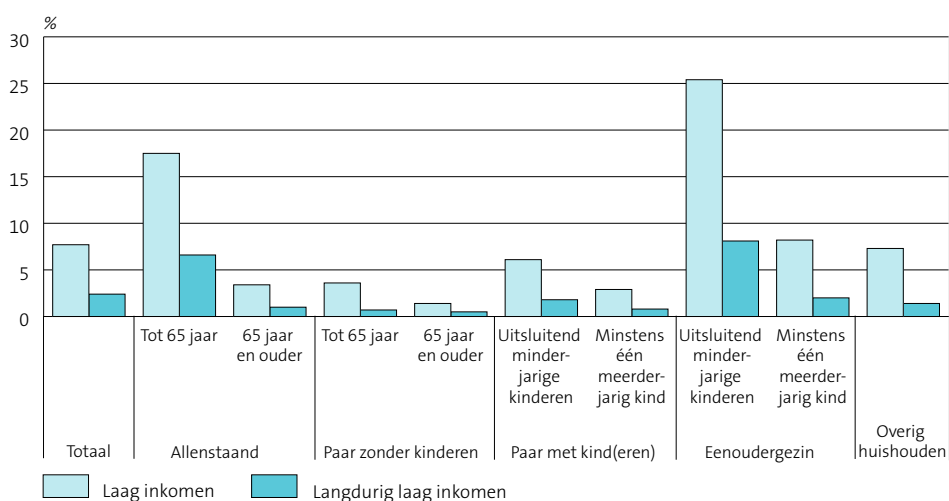
Groot aandeel met laag inkomen onder eenoudergezinnen

Eenoudergezinnen met uitsluitend minderjarige kinderen hebben het vaakst een laag inkomen. Een kwart van deze huishoudens had in 2010 een inkomen onder de lage-inkomensgrens. Bovendien liepen deze huishoudens tevens het grootste risico op langdurige armoede: 8 procent had in 2010 al minstens vier jaar achtereen een laag inkomen.

Ook van de alleenstaanden tot 65 jaar moest een betrekkelijk groot deel van een laag inkomen rondkomen, namelijk 17 procent.

(Echt)paren van 65 jaar en ouder hadden met 1,4 procent het minst vaak een laag inkomen.

4.1.3 Huishoudens met een (langdurig¹⁾) laag inkomen naar samenstelling van het huishouden, 2010*

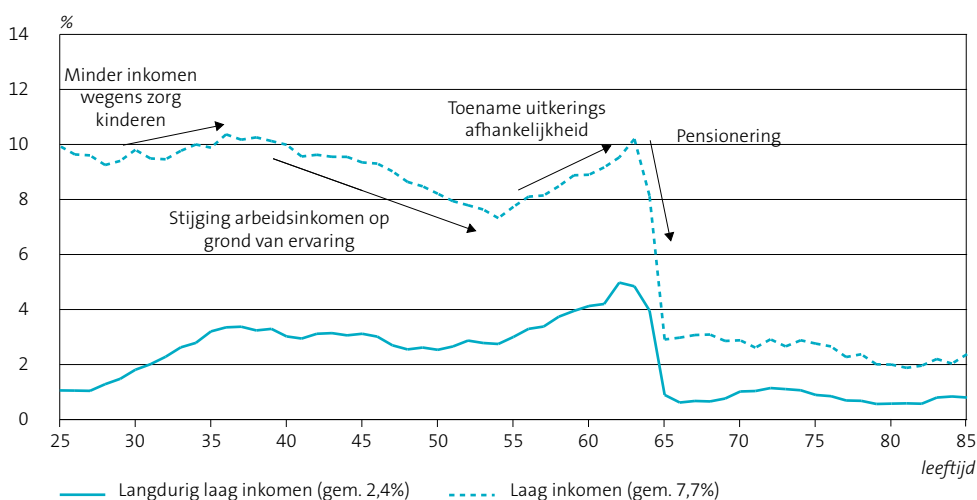

¹⁾ Huishoudens met niet alleen in 2010, maar ook in de jaren 2007–2009 een laag inkomen.

Gunstige inkomenspositie voor ouderen

De hoogte van het huishoudensinkomen en daarmee de kans op armoede varieert per levensfase. Zo stijgt het arbeidsinkomen van personen naarmate ze ouder worden op grond van werkervaring en het aanvaarden van beter betaalde functies. Op latere leeftijd, tussen 55 en 65 jaar, raken echter steeds meer mensen afhankelijk van een uitkering, onder meer door voortijdige uittreding uit het arbeidsproces, zodat in deze leeftijdsgroep het aandeel met een laag inkomen wat hoger is. Onder 65-plussers is het aandeel met een laag inkomen het laagst. Dit komt doordat de meeste ouderen naast de AOW een aanvullend (pensioen)inkomen hebben. Bovendien is de koopkracht van ouderen met alleen AOW sinds 2000 flink gestegen, waardoor het inkomen van deze groep vanaf 2007 boven de lage-inkomensgrens uitkwam.

4.1.4 Huishoudens met een (langdurig²¹) laag inkomen naar leeftijd van de hoofdkostwinner, 2010*

²¹ Huishoudens met niet alleen in 2010, maar ook in de jaren 2007–2009 een laag inkomen.

Meerderheid huishoudens met laag inkomen heeft negatief of gering vermogen

Het risico op armoede hangt niet alleen af van de hoogte van het inkomen in opeenvolgende jaren, maar ook van de vermogenspositie van huishoudens. Wie een spaarcentje voor slechte tijden achter de hand heeft, kan immers ook daaruit zijn uitgaven bestrijken. Huishoudens met een inkomen onder de lage-inkomensgrens beschikten begin 2011 in doorsnee over een vermogen van zo'n duizend euro. Dat is fors minder dan het doorsnee-vermogen ter grootte van 47 duizend euro van de huishoudens met een hoger inkomen.

De verdeling van het vermogen over de huishoudens is erg scheef. Ruim zes op de tien huishoudens met een laag inkomen konden terugvallen op een vermogensbuffer van niet meer dan 2,5 duizend euro. Een deel hiervan had per saldo zelfs te maken met een schuld. Iets meer dan een op de tien huishoudens met een laag inkomen beschikte over een vermogen variërend van 2,5 duizend tot 10 duizend euro, terwijl 28 procent een vermogen had van 10 duizend euro of meer.

Grootste contrasten bij zelfstandigen met een laag inkomen

Onder zelfstandigen met een laag inkomen was het aandeel met een negatief vermogen tot -2,5 duizend euro met een kwart verreweg het grootst. Daar stond tegenover dat 34 procent van de zelfstandigen met een laag inkomen over een vermogen van meer dan een ton beschikte. Hun goede vermogenspositie is vooral te danken aan eigenwoningbezit

4.1.5 Huishoudens onder en boven lage-inkomensgrens¹⁾ naar voornaamste inkomensbron en hoogte van vermogen, 1 januari 2011*

	Totaal	Inkomen uit arbeid	Inkomen uit eigen onderneming	Overdrachtsinkomen			
				totaal	w.o.		
					wao/wia	pensioen	bijstand
Laag inkomen							
Totaal (x 1 000)	534	123	112	299	49	51	184
<i>Vermogen (%)</i>							
tot -2 500 euro	9	11	25	2	3	1	1
-2 500 tot 2 500 euro	53	46	11	71	66	34	84
2 500 tot 10 000 euro	11	12	9	11	15	8	11
10 000 tot 20 000 euro	3	4	6	2	3	5	1
20 000 tot 50 000 euro	5	7	8	3	3	8	1
50 000 tot 100 000 euro	4	5	7	2	2	6	1
100 00 euro en meer	16	15	34	9	7	38	1
Totaal	100	100	100	100	100	100	100
Inkomen boven lage-inkomensgrens							
Totaal (x 1 000)	6 387	3 546	735	2 105	189	1 752	101
<i>Vermogen (%)</i>							
tot -2 500 euro	11	16	13	1	3	1	1
-2 500 tot 2 500 euro	13	14	3	16	38	11	60
2 500 tot 10 000 euro	9	9	4	11	13	10	18
10 000 tot 20 000 euro	7	6	4	8	8	8	8
20 000 tot 50 000 euro	10	10	8	12	8	13	7
50 000 tot 100 000 euro	9	10	9	6	6	7	2
100 00 euro en meer	41	34	58	46	25	51	5
Totaal	100	100	100	100	100	100	100

¹⁾ Op basis van het inkomen over 2010*.

en bezit van overig onroerend goed. Ook pensioenontvangers onder de lage-inkomensgrens hadden relatief vaak (38 procent) een vermogen van meer dan een ton. Bij hen gaat het dikwijls om eigenwoningbezit waartegen geen (hoge) hypotheekschuld meer uitstaat. Tegenover deze zelfstandigen en pensioenontvangers met een laag inkomen, maar met een groot vermogen staan groepen die het met een negatief of gering vermogen moeten zien te rooien. Van de bijstandshuishoudens met risico op armoede was 85 procent bijna of geheel verstoken van een vermogensbuffer en van de arbeidsongeschikten met een laag inkomen was dat 70 procent.

4.2 Risico op armoede of sociale uitsluiting in de EU

Risico op armoede of sociale uitsluiting voor één op de vier Europeanen

In 2010 hadden ruim 115 miljoen inwoners van de Europese Unie (EU-27) volgens geldende EU-criteria een risico op armoede en/of sociale uitsluiting. Dit komt neer op bijna een kwart van de bevolking. Net als Zweden nam Nederland met 15 procent een relatief gunstige positie in. Alleen in Tsjechië was dit aandeel lager. Vooral in Bulgarije en Roemenie liepen de inwoners het risico om arm of sociaal uitgesloten te zijn. In deze nieuwe lidstaten gold dat in 2010 voor ruim 40 procent van de bevolking. Van de oude lidstaten kenden de Zuid-Europese landen en Ierland met ongeveer een kwart de hoogste percentages inwoners met een risico op armoede en sociale uitsluiting. In Europees verband is dit gedefinieerd als een (1) risico op armoede door een laag inkomen of (2) ernstig achtergesteld zijn in gangbare goederen en diensten of (3) tot een huishouden behoren met lage werkintensiteit.

(1) Risico op armoede

De hoogte van het inkomen is een belangrijke graadmeter voor het risico op armoede en/of sociale uitsluiting. Voor ruim 16 procent van de bevolking in de Europese Unie was het inkomen in 2010 dermate laag dat er sprake was van een risico op armoede. Dit betekent dat het inkomen lager was dan 60 procent van het doorsnee inkomen. Deze relatieve grens wordt per land bepaald en is dus sterk afhankelijk van het aldaar geldende welvaartsniveau.

(2) Ernstige achterstelling

Een tekort aan inkomen kan er toe leiden dat huishoudens niet kunnen beschikken over duurzame goederen zoals een auto, kleurentelevisie, telefoon of een wasmachine. Zelfs een warme

maaltijd om de dag, een jaarlijkse vakantieweek of het verwarmen van de woning zit er financieel niet voor iedereen in. Verder is het mogelijk dat men vanwege financiële beperkingen geen onverwachte noodzakelijke uitgaven kan doen of achterstanden heeft bij de betaling van de maandelijkse woonlasten. Ernstige achterstelling houdt in dat men met tenminste vier van bovengenoemde financiële beperkingen kampt.

(3) Lage werkintensiteit

Omdat werkloosheid vaak gepaard gaat met armoede en sociale uitsluiting beschrijft de derde indicator het aandeel inwoners dat behoort tot een huishouden waarvan de volwassenen niet of nauwelijks werkzaam zijn. Met spreekt dan van huishoudens met een lage werkintensiteit.

Risico op armoede en sociale uitsluiting in Nederland op een na laagste in Europa

4.2.1 Personen met risico op armoede en sociale uitsluiting in EU-staten, 2010

	(1) Risico op armoede	(2) Ernstig achtergesteld in gangbare goederen/diensten	(3) In huishouden met lage werk-intensiteit	1 en/of 2 en/of 3
	%			
EU-27	16,4	8,1	10,0	23,5
Tsjechië	9,0	6,2	6,4	14,4
Zweden	12,9	1,3	5,9	15,0
<i>Nederland</i>	10,3	2,2	8,2	15,1
Oostenrijk	12,1	4,3	7,7	16,6
Finland	13,1	2,8	9,1	16,9
Luxemburg	14,5	0,5	5,5	17,1
Denemarken	13,3	2,7	10,3	18,3
Slovenië	12,7	5,9	6,9	18,3
Frankrijk	13,5	5,8	9,8	19,3
Duitsland	15,6	4,5	11,1	19,7
Malta	15,5	5,7	8,4	20,6
Slowakije	12,0	11,4	7,9	20,6
België	14,6	5,9	12,6	20,8
Estland	15,8	9,0	8,9	21,7
Cyprus ¹⁾	16,2	7,9	4,0	22,2
Verenigd Koninkrijk	17,1	4,8	13,1	23,1
Italië	18,2	6,9	10,2	24,5
Portugal	17,9	9,0	8,6	25,3
Spanje	20,7	4,0	9,8	25,5
Griekenland	20,1	11,6	7,5	27,7
Polen	17,6	14,2	7,3	27,8
Ierland	16,1	7,5	22,9	29,9
Hongarije	12,3	21,6	11,8	29,9
Litouwen	20,2	19,5	9,2	33,4
Letland	21,3	27,4	12,2	38,1
Roemenië	21,1	31,0	6,8	41,4
Bulgarije	20,7	35,0	7,9	41,6

Bron: Eurostat.

¹⁾ Cijfers hebben betrekking op 2009.

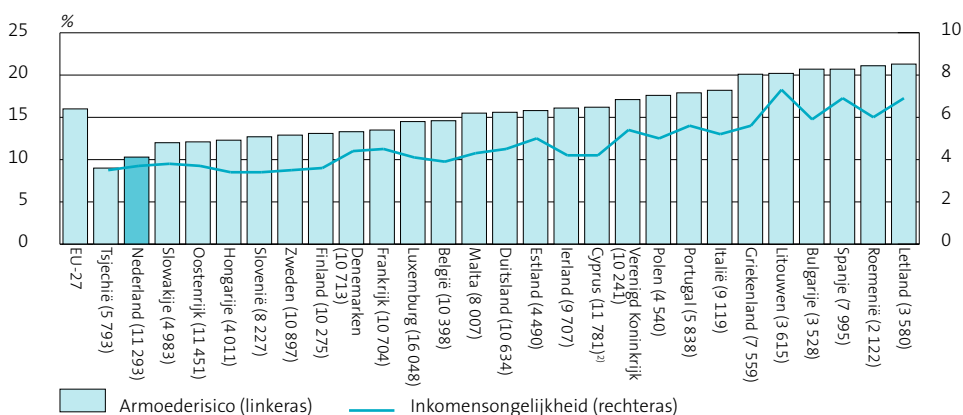
Tsjechië en Nederland hebben het laagste risico op armoede

Nederland had in 2010 met 10 procent een relatief klein aandeel inwoners met een risico op armoede. Alleen in Tsjechië was dit aandeel kleiner. Uitgedrukt in koopkracht lag de armoedegrens in Nederland echter bijna twee keer zo hoog als in Tsjechië. Alleen in Luxemburg lag de koopkracht van de armoedegrens beduidend hoger dan in Nederland. In Bulgarije en Roemenië was deze het laagst.

Landen met een hoog armoederisico worden veelal gekenmerkt door een relatief grote inkomensongelijkheid. In Nederland was het inkomensaandeel van de hoogste 20 procent bijna vier keer groter dan het aandeel van de armste 20 procent van de bevolking. In Spanje, waar een op de vijf inwoners een risico op armoede heeft, hadden de hoogste 20 procent gemiddeld een zeven keer zo hoog inkomen als de armste 20 procent. Litouwen had de grootste inkomensverschillen.

Van de EU-bevolking zag zich 8 procent geconfronteerd met tenminste 4 financiële beperkingen. Vooral in de nieuwe lidstaten waren de inwoners vaak achtergesteld in gangbare goederen en diensten. In Tsjechië gold dit, ondanks het lage risico op armoede, voor 6 procent van de bevolking. In Luxemburg hadden huishoudens nauwelijks te kampen met dergelijke financiële beperkingen. Ook in de Scandinavische lidstaten en in Nederland was een relatief klein deel van de bevolking achtergesteld in gangbare goederen en diensten.

4.2.2 Personen met risico op armoede¹⁾ in EU-staten, 2010

Bron: Eurostat.

¹⁾ Tussen haakjes is voor eenpersoonshuishoudens de hoogte van de armoedegrens (koopkrachtpariteit) van het desbetreffende land vermeld.

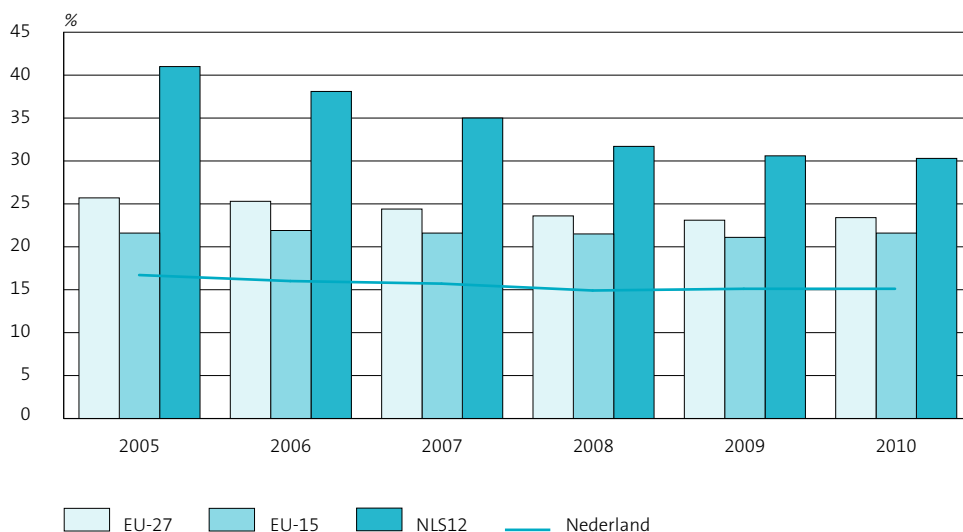
²⁾ Cijfers hebben betrekking op 2009.

Het aandeel personen behorende tot huishoudens met een lage werkintensiteit was in Ierland met ruim 20 procent het hoogst, terwijl Cyprus met 4 procent het laagste percentage kende. Nederland heeft met 8 procent een minder dan gemiddeld aandeel inwoners in huishoudens met een lage werkintensiteit.

Risico op armoede vooral in de nieuwe lidstaten sterk gedaald

In de periode 2005–2010 is het risico op armoede en/of sociale uitsluiting in de Europese Unie (EU-27) gestaag gedaald van bijna 26 procent naar ruim 23 procent. Het risico hierop nam echter uitsluitend af in de nieuwe lidstaten (NLS12). Hier daalde het risico op armoede en/of sociale uitsluiting van 41 procent in 2005 naar 30 procent in 2010. In de vijftien oude lidstaten (EU-15) lag het risico op armoede en/of sociale uitsluiting gedurende deze periode constant tussen de 21 en 22 procent. In Nederland stabiliseerde het percentage na een lichte daling in de periode 2005–2007. Vanaf 2008 schommelde het percentage inwoners met een risico op armoede en/of sociale uitsluiting rond de 15 procent.

4.2.3 Personen met risico op armoede en/of sociale uitsluiting

Hoge
welvaart en
leefsituatie

5

Hoge welvaart en leefsituatie

5.1 Huishoudens met hoge welvaart

- Hoge welvaart vooral een kwestie van vermogen
- Hoogste welvaart rond het zestigste levensjaar
- Hoge welvaart het minst onder alleenstaande ouders met jonge kinderen
- Leren loont, een eigen zaak eveneens

5.2 Regionale verschillen in welvaart

- Welgestelde huishoudens vooral in het westen en Noord-Brabant

5.3 Verschillen in woningbezit en woonsituatie

- Hoog eigenwoningbezit bij meest welvarende huishoudens
- Huishoudens met hoge welvaart wonen in ruimere woningen
- Geen verschil in ervaren leefbaarheid

5.4 Geluk en welvaartspositie

- Meest welvarenden zijn iets vaker gelukkig

5.5 Welgestelden roken minder maar drinken meer

- Welgestelden roken minder
- Meest welvarenden drinken vaker en meer alcohol
- Zwaar drankgebruik vooral hoog bij 18- tot 25-jarigen uit gezin met hoge welvaart

5.6 Welgestelde minder vaak te dik en vaker lichamelijk actief

- Evenveel matig overgewicht
- Meeste obesitas in hogere leeftijdsgroepen
- Meest welvarenden bewegen iets vaker voldoende, maar sporten vooral meer
- Jongeren met hoge welvaart sporten het meest

Een hoge welvaart staat voor meer dan alleen het hebben van materiële privileges. De meest welvarenden nemen veeleer een algeheel bevoorrechte positie in op alle deelterreinen van de leefsituatie. In dit vijfde hoofdstuk staat die meest welvarende bovenlaag van Nederland centraal. Allereerst wordt een cijfermatig profiel van huishoudens met hoge welvaart gepresenteerd. Daarna wordt ingegaan op het welbevinden en de kenmerkende leefstijl van personen in deze huishoudens.

Een huishouden wordt tot de meest welvarende gerekend als het deel uitmaakt van de 10 procent huishoudens met de hoogste gestandaardiseerde inkomens of behoort tot de 10 procent huishoudens met het meeste vermogen. In 2010 betrof het 16,3 procent van de huishoudens met in totaal 3 miljoen mensen.

5.1 Huishoudens met hoge welvaart

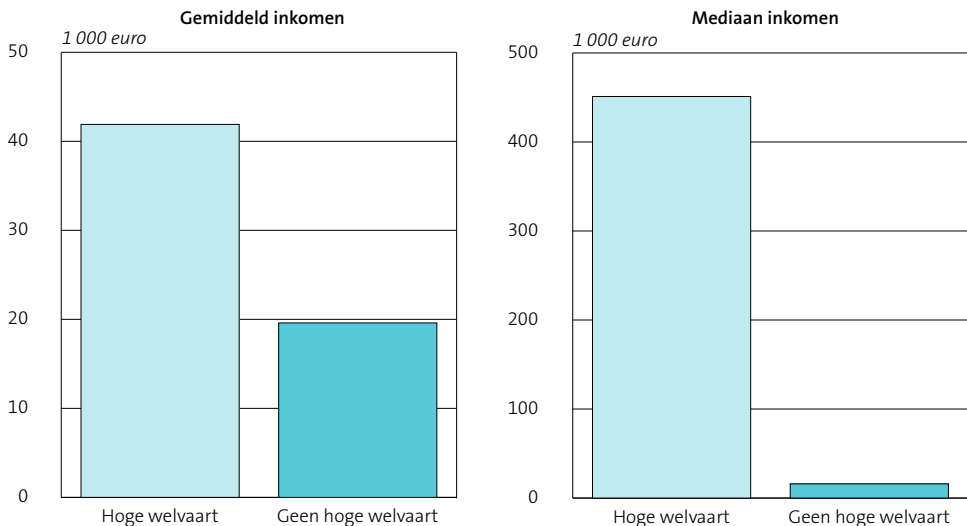
Hoge welvaart vooral een kwestie van vermogen

Eind 2010 telde Nederland 7,4 miljoen huishoudens. Een op de tien huishoudens had een gestandaardiseerd besteedbaar inkomen (zie kader paragraaf 1.1) van meer dan 37,3 duizend euro, terwijl een even grote groep over een vermogen beschikte van boven de 400 duizend euro. Deze groepen overlappen elkaar deels: 270 duizend huishoudens hadden zowel een hoog inkomen als een groot vermogen. Dat komt neer op 3,7 procent van alle huishoudens. In totaal kwam het aantal huishoudens met hoge welvaart uit op 1,2 miljoen. Dat is bijna een op de zes huishoudens.

Het gemiddelde inkomen van de meest welvarende huishoudens was in 2010 ruim tweemaal zo hoog als dat van huishoudens met minder welvaart: 42 duizend euro tegenover bijna 20 duizend euro. Bij het vermogen was het verschil nog vele malen groter. Het mediane vermogen in de hoge welvaartsgroep was 451 duizend euro, terwijl dat van de minder welvarenden 16 duizend euro bedroeg. De meest welvarende huishoudens namen in 2010 zo'n 30 procent van het totaal aan inkomen voor hun rekening en maar liefst 66 procent van het totale vermogen.

Doorsnee-vermogen van meest welvarende huishoudens 28 keer zo hoog als dat van de minder welvarende huishoudens

5.1.1 Inkomen (2010*) en vermogen (1 januari 2011*) van huishoudens naar welvaartspositie

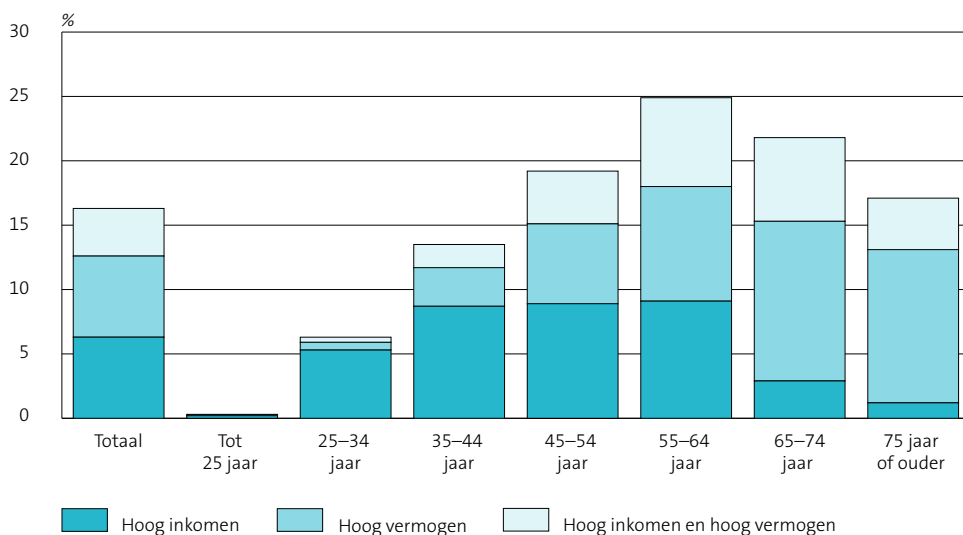
Hoogste welvaart rond het zestigste levensjaar

De hoogte van het inkomen en vermogen varieert per levensfase. Zo stijgt het arbeidsinkomen van mensen naarmate ze ouder worden, ondermeer doordat ze meer dienstjaren opgebouwd hebben en door hun toenemende werkervaring aanspraak kunnen maken op hogere salarissen en beter betaalde functies. Door te sparen en het afbetalen van de hypotheek wordt in de loop van jaren een steeds groter vermogen opgebouwd. Na

pensionering is het inkomen doorgaans een stuk lager, maar het vermogen groeit bij velen intussen nog verder. Het aandeel huishoudens dat tot de meest welvarende behoort, is in de jongste leeftijdsklassen dan ook een stuk lager dan gemiddeld. Als er bij deze jonge huishoudens al sprake is van hoge welvaart, komt dit overwegend door een hoog inkomen.

Bij huishoudens met een hoofdkostwinner rond de 60 jaar is het aandeel met hoge welvaart het hoogst. In 2010 kon een kwart van deze huishoudens zich tot de meest welvarende van ons land rekenen. Hun hoge welvaart ontlenen deze huishoudens zowel aan hun inkomen als aan hun vermogen. Bij de 60-plussers met hoge welvaart, vormen de eigen woning (met geen of weinig hypotheekschuld meer) en bank- en spaartegoeden de hoofdmoot van het vermogen (Claessen, 2010).

5.1.2 Huishoudens met hoge welvaart naar leeftijd hoofdkostwinner, 2010*

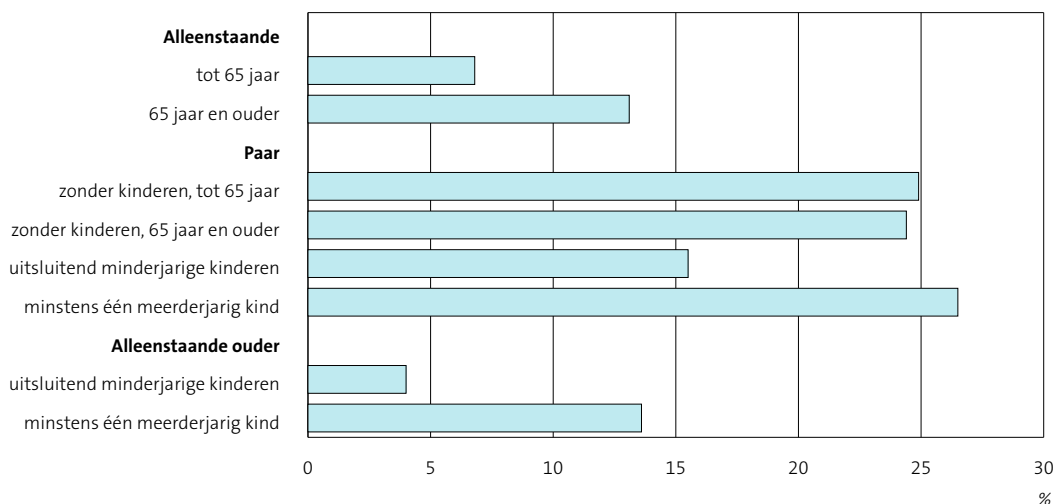

Hoge welvaart het minst onder alleenstaande ouders met jonge kinderen

Voorstellen zonder (thuiswonende) kinderen of met thuiswonende kinderen van 18 jaar en ouder zijn dikwijls welgesteld. Rond een kwart van hen behoorde in 2010 tot de groep met de hoogste welvaart. Het aandeel met hoge welvaart is daarentegen klein in huishoudens die zijn aangewezen op het inkomen van één persoon. Van de alleenstaanden

tot 65 jaar was minder dan 7 procent zeer welvend en van de alleenstaande ouders met minderjarige kinderen 4 procent.

5.1.3 Huishoudens met hoge welvaart naar samenstelling van het huishouden, 2010*

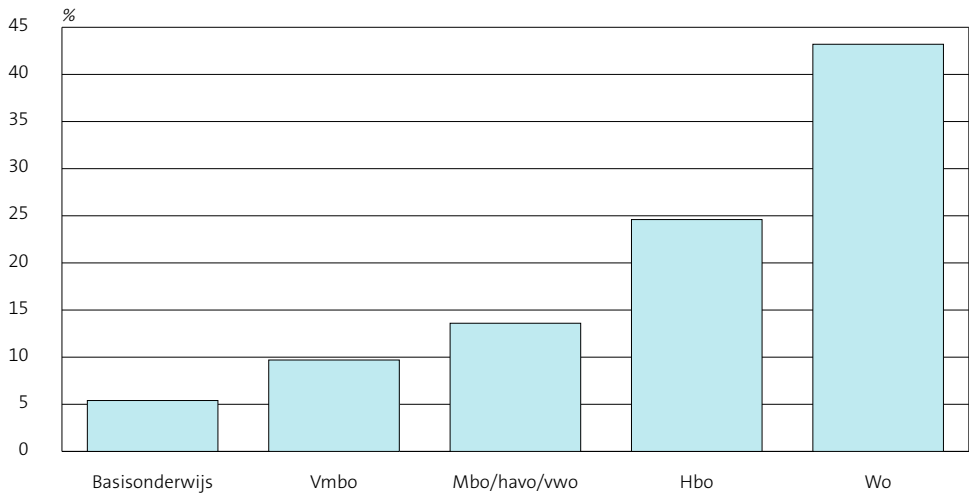

Leren loont, een eigen zaak eveneens

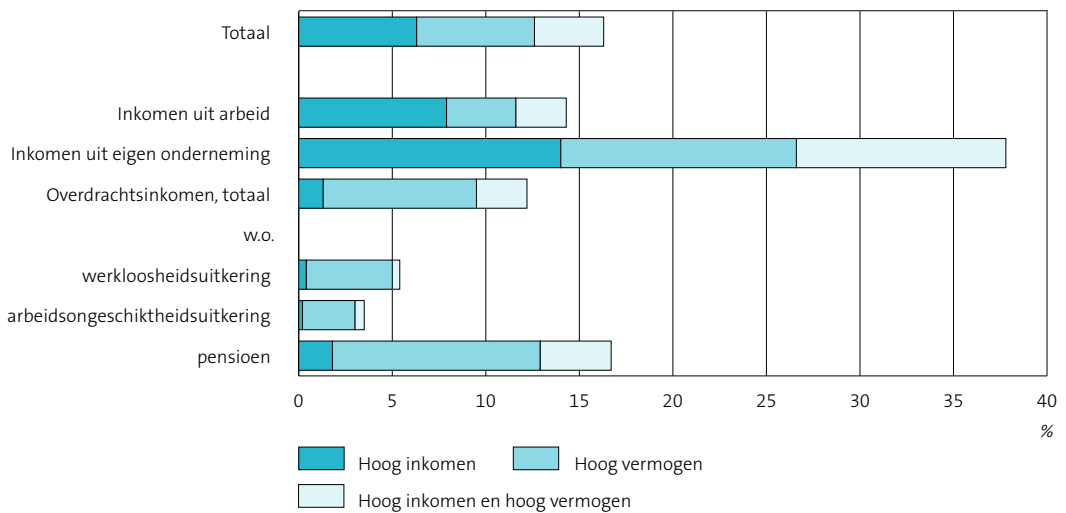
Hoe hoger het opleidingsniveau van de hoofdkostwinner, hoe vaker het huishouden een hoge welvaart heeft. Bij huishoudens waarvan de hoofdkostwinner alleen lager onderwijs heeft gevolgd, komt een leven in hoge welvaart alleen mondjesmaat voor. Slechts voor een op de twintig van deze huishoudens is er een relatief hoge welvaartspositie weggelegd. Bij huishoudens met een hoofdkostwinner op vmbo-niveau is dat al een op de tien en bij huishoudens op havo- of vwo-niveau een op de zeven. Huishoudens met een hbo'er of academicus als hoofdkostwinner springen er het gunstigst uit. Van de huishoudens op hbo-niveau behoort 25 procent tot de meest welvarende en van de huishoudens op universitair niveau 43 procent.

Niet alleen een hoge opleiding, maar ook ondernemen vergroot de kans op hoge welvaart. Van de huishoudens met inkomen uit een eigen onderneming is 38 procent gefortuneerd.

5.1.4 Huishoudens met hoge welvaart naar opleidingsniveau hoofdkostwinner, 2009

5.1.5 Huishoudens met hoge welvaart naar voornaamste inkomensbron, 2010*

Veel van deze huishoudens hebben zowel een hoog inkomen als een groot vermogen. Het mediane vermogen van de welgestelde zelfstandigen is met bijna 5 ton relatief hoog; hier is ook het ondernemingsvermogen bij inbegrepen. Onder werknemershuishoudens is het aandeel met hoge welvaart met 14 procent aanmerkelijk lager dan onder de ondernemershuishoudens.

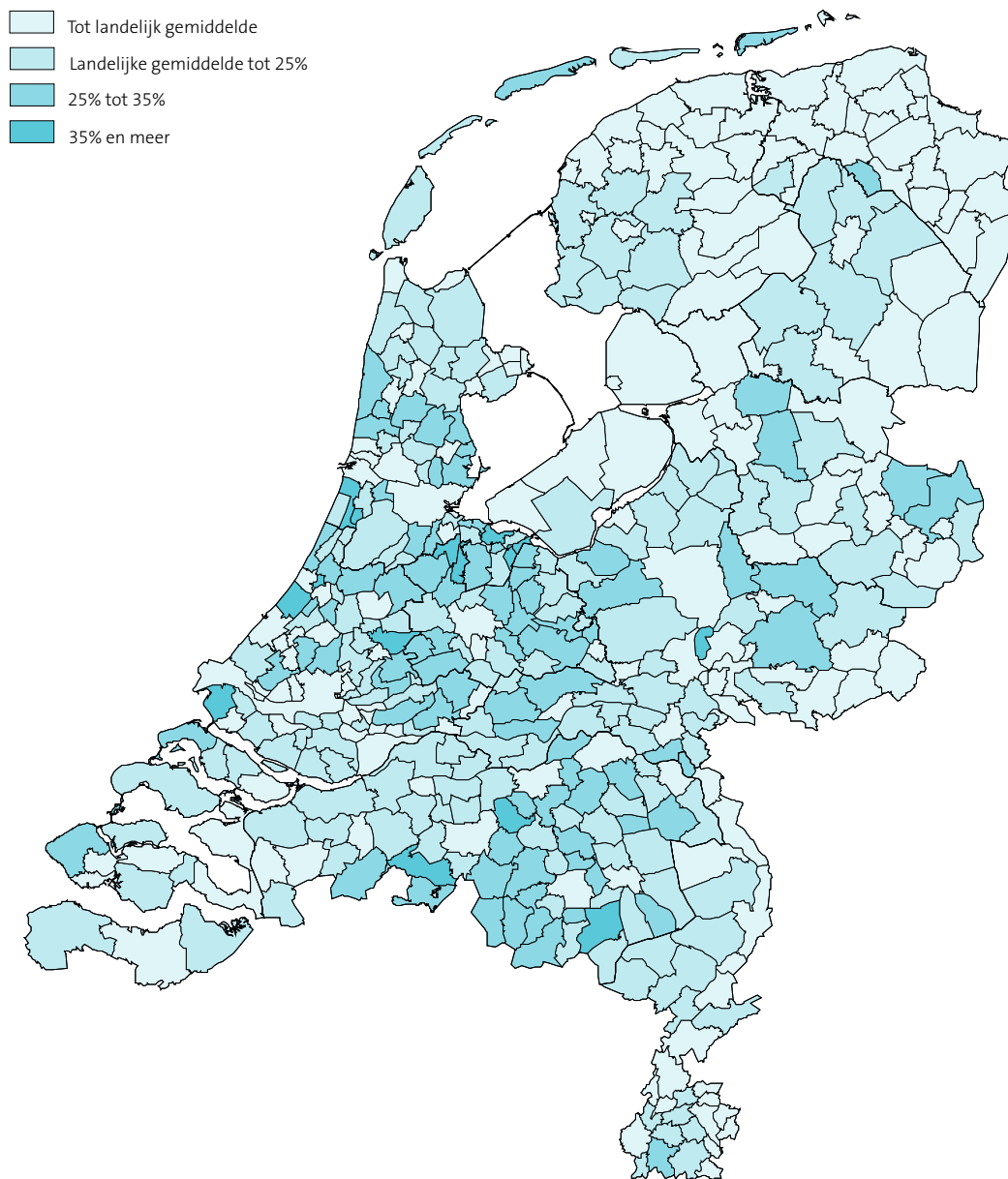
5.2 Regionale verschillen in welvaart

Welgestelde huishoudens vooral in het westen en Noord-Brabant

De gemeenten waar naar verhouding de meeste huishoudens met hoge welvaart wonen, zijn Bloemendaal, Rozendaal en Laren. Meer dan de helft van de huishoudens in deze gemeenten behoort tot de meest welgestelde bovenlaag van Nederland. Met Abcoude, Blaricum, Naarden, Heemstede, Wassenaar, Westvoorne en Oegstgeest vormen zij de top-10 van gemeenten met de hoogste percentages huishoudens met hoge welvaart. Behalve het Gelderse Rozendaal, bevinden deze gemeenten zich allemaal in het westen van het land. Meer dan 35 procent van de huishoudens behoort er tot de hoogste welvaartsgroep, dat is ruim twee keer zo hoog als het landelijk gemiddelde. Daarnaast bevinden zich in Noord-Brabant nog drie gemeenten, die weliswaar niet tot de top-10 behoren, maar waar het percentage gefortuneerden ook boven de 35 procent uitkomt.

Ruim de helft van de huishoudens in Bloemendaal, Rozendaal en Laren heeft een hoge welvaart

5.2.1 Aandeel huishoudens met hoge welvaart per gemeente, 2009

5.2.2 De tien gemeenten met het hoogste en het laagste aandeel huishoudens met hoge welvaart, 2009

	%		%
<i>Hoogste aandeel met hoge welvaart</i>		<i>Laagste aandeel met hoge welvaart</i>	
Bloemendaal	53,7	Appingedam	7,7
Rozendaal	52,6	Stadskanaal	7,7
Laren	51,2	Leeuwarden	7,7
Abcoude	49,0	Groningen	7,7
Blaricum	48,6	Den Helder	7,6
Naarden	44,2	Enschede	7,6
Heemstede	43,4	Heerlen	6,8
Wassenaar	42,9	Brunssum	6,2
Westvoorne	38,5	Kerkrade	5,7
Oegstgeest	38,1	Pekela	5,7

5.3 Verschillen in woningbezit en woonsituatie

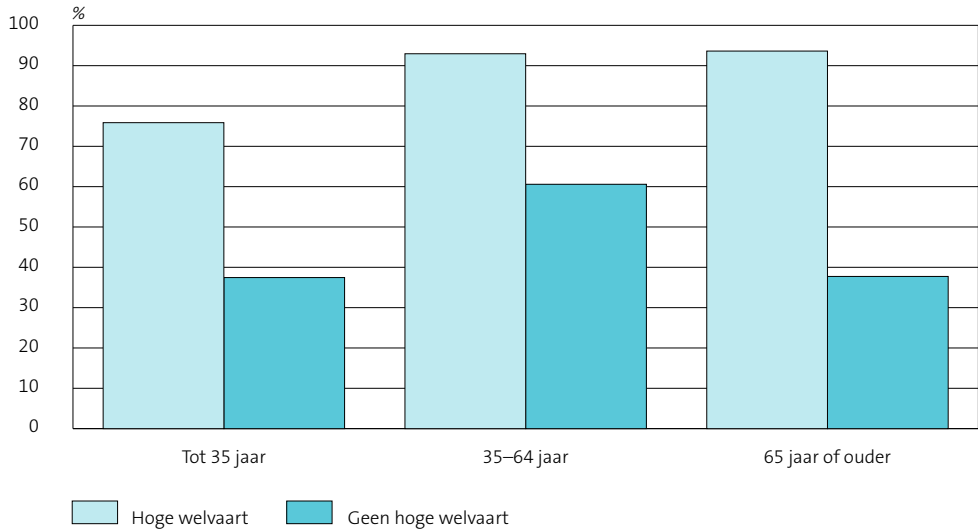
Hoog eigenwoningbezit bij meest welvarende huishoudens

Van alle huishoudens in Nederland bezit 57 procent een eigen woning. Bij de welgestelde huishoudens is dat 92 procent, tegenover de helft van de overige huishoudens. Hoewel onder de meest welvarenden jongeren tot 35 jaar minder vaak een eigen woning hebben dan ouderen, is ook bij hen het aandeel eigenwoningbezitters met 76 procent vrij hoog. Minder welvarende jongeren wonen meestal in een huurwoning, net als de 65-plussers met minder welvaart.

De eigen woning is vaak het belangrijkste vermogensbestanddeel in de bezittingen. De eigen woning van een huishouden met hoge welvaart is in doorsnee 360 duizend euro waard, bij de minder welgestelde huishoudens is dat 212 duizend euro. Ook is bij de laatstgenoemde huishoudens de hypotheekschuld in verhouding tot de waarde van de woning beduidend hoger.

Bij de meest welvarenden zijn de maandelijkse woonlasten van zowel de eigenwoningbezitters als de huurders fors hoger vergeleken met andere huishoudens. Zo zijn de

5.3.1 Eigenwoningbezit huishoudens naar welvaartspositie en leeftijd en hoofdkostwinner, 2010*

5.3.2 Vermogen van huishoudens naar welvaartspositie en woonsituatie, 1 januari 2011*

	Eigenwoningbezit				Huurwoning	
	aantal huishoudens	mediaan vermogen	w.o. waarde woning	hypotheekschuld (-)	aantal huishoudens	mediaan vermogen
	x 1 000	1 000 euro			x 1 000	1 000 euro
Totaal	4 205	149	233	134	3 166	4
Hoge welvaart	1 108	464	360	99	94	77
Geen hoge welvaart	3 097	103	212	140	3 071	4

huishoudens met hoge welvaart in een huurwoning gemiddeld bijna 900 euro kwijt aan wonen, tegen nog geen 600 euro bij de huishoudens in de lagere welvaartsgroep. Toch voelen de meest welvarende huishoudens die hogere lasten minder in hun portemonnee: bij hen is de woonquote – de verhouding tussen de vaste woonlasten en het netto inkomen (exclusief hypotheekrenteaftrek e.d., zie VROM/CBS 2010) – lager dan bij de andere huishoudens.

5.3.3 Woonlasten van huishoudens naar welvaartspositie, 2009

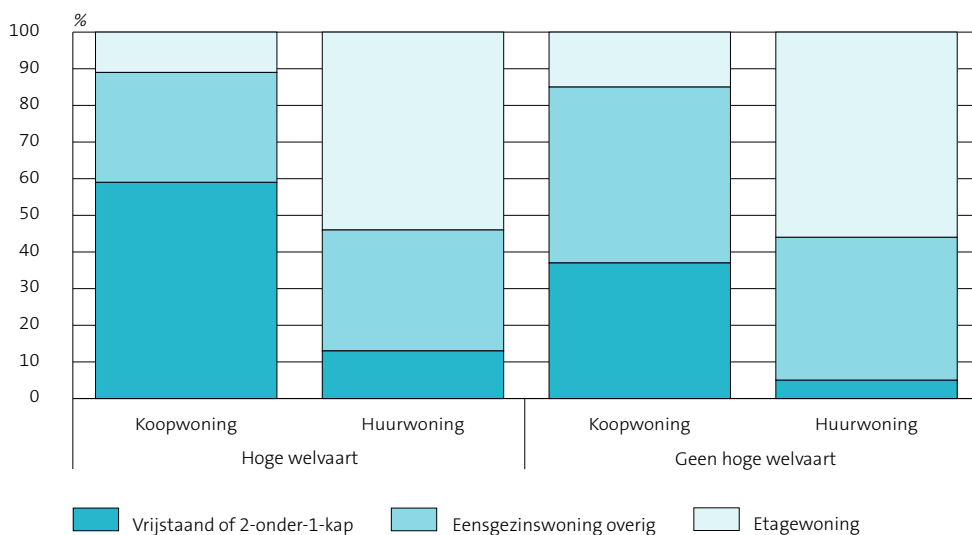
	Eenheid	Hoge welvaart	Geen hoge welvaart
<i>Koopwoning</i>			
Totale woonlasten	<i>euro</i>	896	779
Woonquote ¹⁾	%	22	28
<i>Huurwoning</i>			
Totale woonlasten	<i>euro</i>	880	587
Woonquote ¹⁾	%	29	37

¹⁾ Verhouding tussen alle direct met wonen samenhangende vaste lasten en het inkomen (exclusief effecten eigen woning).

Huishoudens met hoge welvaart wonen in ruimere woningen

De bewoners van een koopwoning die deel uitmaken van een huishouden met hoge welvaart wonen beduidend vaker in een vrijstaand huis of een 2-onder-1-kapwoning dan eigenwoningbezitters met minder welvaart. Deze laatste groep bewoont juist vaker een rijtjeshuis of hoekwoning. Van de huurders bewoont – onafhankelijk van de welvaartspositie van het huishouden – ongeveer 55 procent een appartement.

5.3.4 Woningtype naar woonsituatie en welvaartspositie huishouden, 2009

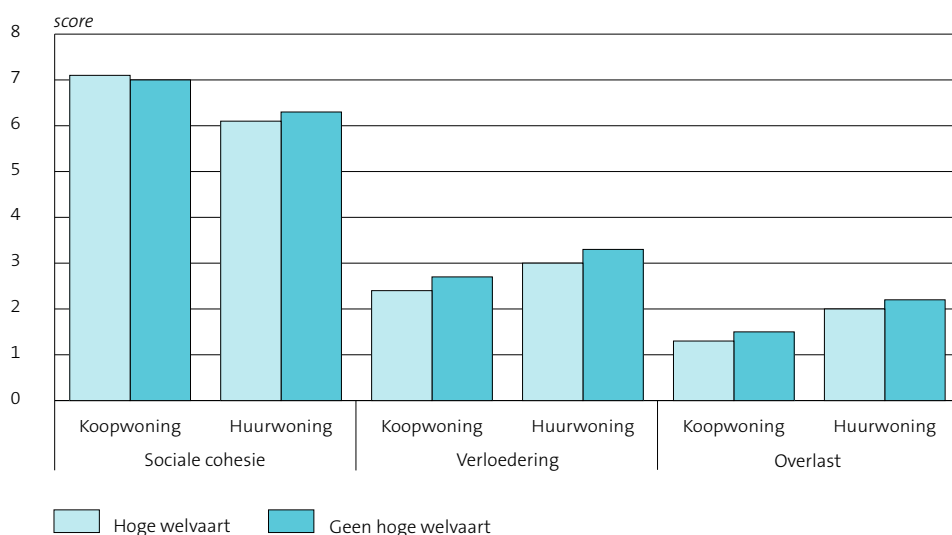

Ook qua woonruimte zijn er verschillen. Zo is de oppervlakte van een woning die bewoond wordt door een huishouden met hoge welvaart in doorsnee ruim anderhalf keer zo groot als die van andere huishoudens: 167 m² tegen 109 m². Bovendien hebben de welgestelden ook grotere tuinen. Gemiddeld zijn deze ruim 1 000 m² groot. Bij minder gefortuneerde huishoudens is de gemiddelde tuin met bijna 300 m² aanmerkelijk kleiner. Welgestelden zijn dan ook iets vaker tevreden over hun woonomgeving dan de minder gefortuneerden: 89 procent versus 82 procent.

Geen verschil in ervaren leefbaarheid

Wat betreft de mening over de leefbaarheid van de buurt zijn er echter geen verschillen naar welvaartspositie van het huishouden. Zo is op een schaal van 1 tot 10 de score bij zowel de meest welvarende als de minder welvarende bewoners van koopwoningen gemiddeld een 7 als het gaat om wonen in een prettige buurt met veel saamhorigheid. Bij huurders is dat een dikke 6. Ook verloedering van de buurt door bekladding, rommel, hondenpoep en vernieling wordt door welvarenden en minder welvarenden als een even groot probleem ervaren. Hetzelfde geldt voor overlast door andere buurtbewoners of jongeren en geluidsoverlast. Wel zijn kopers telkens positiever dan huurders.

5.3.5 Sociale cohesie, verloedering en overlast naar woonsituatie en welvaartspositie, 2009

5.4 Geluk en welvaartspositie

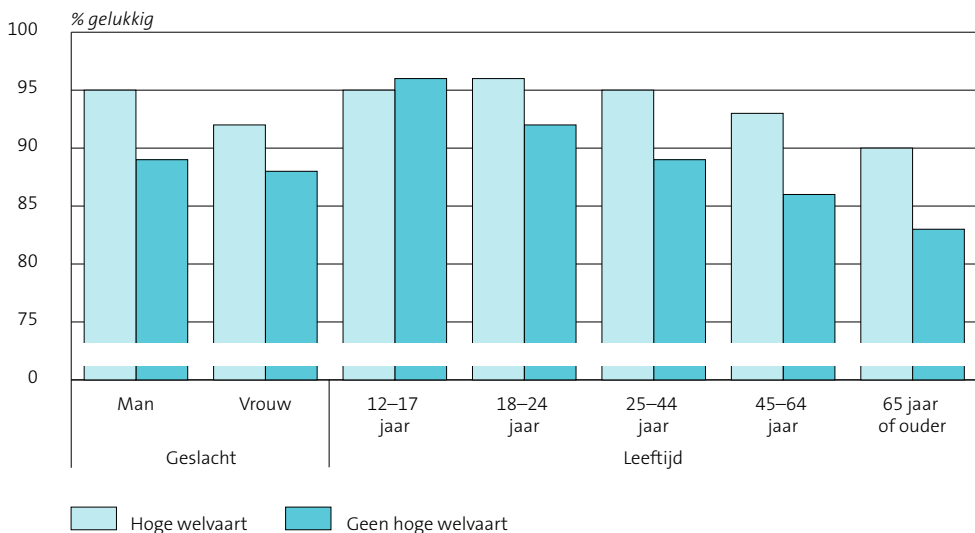
Meest welvarenden zijn iets vaker gelukkig

Nederland scoort internationaal hoog op de subjectieve geluksladder. Uit onderzoek is bekend dat er een positief verband is tussen de hoogte van het inkomen en geluk. Eveneens blijkt uit onderzoek dat het geluk van een mens, voorbij een zeker minimumniveau, bij een stijging van het inkomen niet zo heel veel meer toeneemt (CPB, 2008). Hoe zit het met het geluk bij de meest welvarenden in Nederland?

Het blijkt dat de welgestelden inderdaad vaker dan anderen aangeven gelukkig te zijn. Het verschil is echter niet zo heel erg groot: 93 procent versus 88 procent.

Voor geluk van jongeren van 12 tot 18 jaar maakt het (nog) niet uit of ze wel of niet deel uitmaken van een gezin met hoge welvaart. Rond de 95 procent van hen geeft aan gelukkig te zijn. Tot 45 jaar blijft het aandeel dat gelukkig is bij de meest welvarenden onverminderd hoog, terwijl dat bij de minder welvarenden afneemt, waardoor het verschil groeit. Bij de 45–54-jarigen is het onderscheid met 6 procentpunt het grootst. Daarna daalt het bij de 65-plussers weer iets.

5.4.1 Geluk naar welvaartspositie, personen van 12 jaar en ouder, 2008/2009

Opvallend is dat bij mannen het onderscheid in geluk tussen de meer en minder welvarenden iets groter is dan bij vrouwen. Blijkbaar is het bereiken van een zekere welstand voor mannen belangrijker voor het welbevinden dan voor vrouwen.

Geen verschil in geluk tussen jongeren uit welgestelde gezinnen en overige jongeren

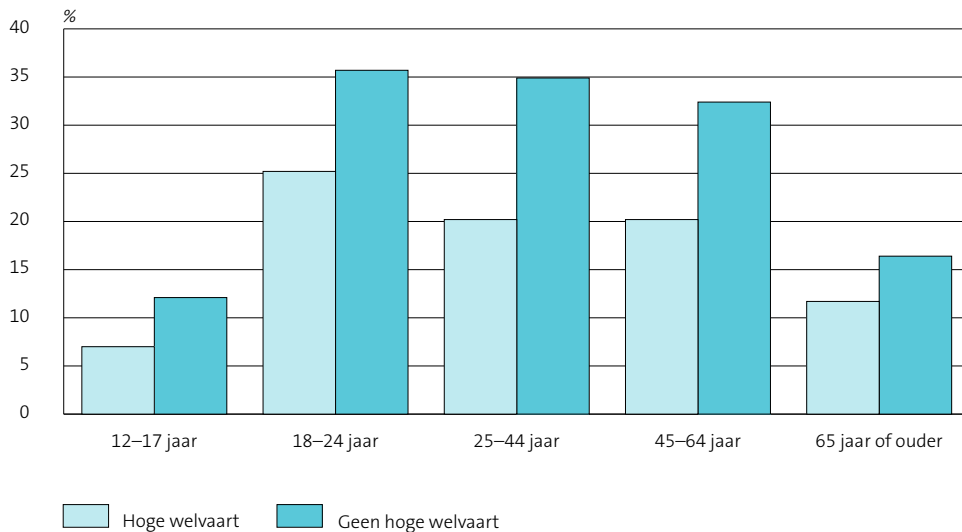
5.5 Welgestelden roken minder maar drinken meer

Welgestelden roken minder

Ruim een kwart van de bevolking van 12 jaar en ouder rookt, de meest welvarenden doen dat echter beduidend minder dan anderen. Nog geen twee op de tien van hen roken, tegenover bijna drie op de tien zonder hoge welvaart. Wanneer de welgestelden roken, roken ze bovendien minder dan personen met een lager welvaartsniveau: 9 versus 12 sigaretten per dag. Het aandeel zware rokers (minstens 20 sigaretten per dag) ligt bij hen dan ook lager. Bij beide groepen is het percentage rokers onder mannen groter dan onder vrouwen.

In alle leeftijdsgroepen rookt van de meest welvarenden een kleiner deel dan van de minder welvarenden. Jongeren van 12 tot 18 jaar roken het minst. Bij hen is wel het verschil tussen beide welvaartsgroepen naar verhouding het grootst. Van de jongeren uit een zeer welvend gezin rookt 7 procent, van hun minder gefortuneerde leeftijdsgenoten is dat 12 procent. Bij jongvolwassenen van 18–24 jaar is het aandeel rokers het grootst. Van de meest welvarenden in deze leeftijdsgroep rookt 25 procent en van de minder welvarenden 38 procent. Na de leeftijd van 25 jaar neemt het aandeel rokers onder de welgestelden af, terwijl het onder personen met een lagere welvaart pas na de 45 jaar daalt.

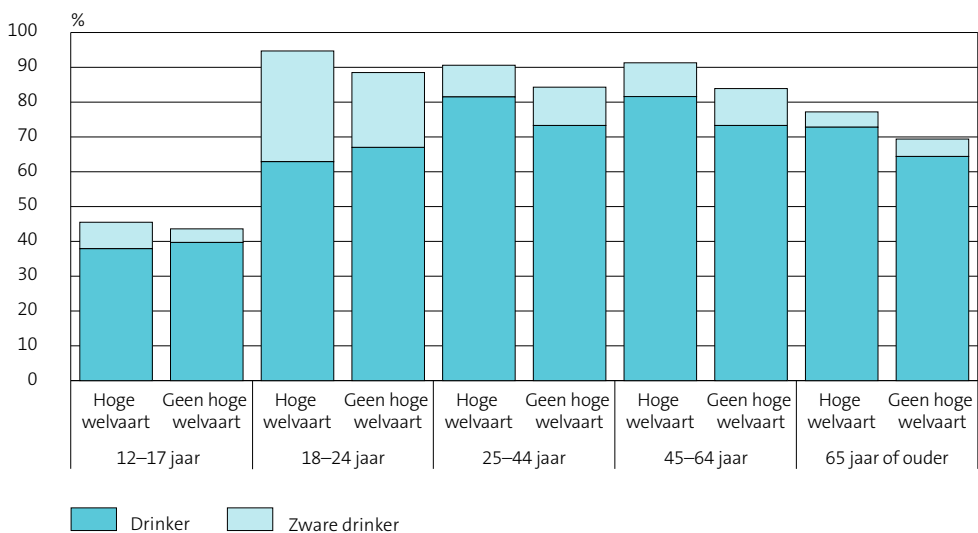
5.5.1 Roken naar leeftijd en welvaartspositie, personen van 12 jaar en ouder, 2008/2009

Zwaar drinken

Van zwaar drinken is sprake wanneer er minstens een dag in de week zes of meer glazen alcoholhoudende drank wordt gedronken.

5.5.2 Drinken van alcohol naar welvaartspositie, personen van 12 jaar en ouder, 2008/2009

Meest welvarenden drinken vaker en meer alcohol

Vier op de vijf personen van 12 jaar of ouder drinken wel eens alcohol. De welgestelden doen dit vaker dan anderen. Ook drinken ze meer. De personen met hoge welvaart die drinken komen uit op gemiddeld 10 glazen alcoholhoudende drank per week, terwijl dat bij de personen met minder welvaart 9 glazen is.

Er is geen verschil in het problematische drankgebruik tussen beide welvaartsgroepen. In beide groepen bedraagt het aandeel zware drinkers 10 procent. In beide groepen komt zwaar drinken iets vaker voor bij mannen dan bij vrouwen.

Zwaar drankgebruik vooral hoog bij 18- tot 25-jarigen uit gezin met hoge welvaart

Het zijn vooral jongeren en jongvolwassenen uit welgestelde gezinnen die relatief vaak veel drinken. Bij 12- tot 18-jarigen uit deze gezinnen is het aandeel zware drinkers met 8 procent bijna twee keer zo groot als bij minder welgestelde jongeren van die leeftijd. De 18- tot 25-jarigen kennen van alle leeftijdsgroepen het hoogste percentage zware drinkers. Jongvolwassenen die deel uitmaken van een huishouden met hoge welvaart spannen daarbij de kroon. Van hen is 32 procent een zware drinker, tegenover 22 procent van de andere jongvolwassenen.

Er is vooral sprake van excessief drankgebruik in de weekends. Zo drinken welgestelden van 18 tot 25 jaar dan met gemiddeld 12 glazen behoorlijk veel.

5.6 Welgestelde minder vaak te dik en vaker lichamelijk actief

Evenveel matig overgewicht

Van de bevolking van 2 jaar en ouder is 40 procent te zwaar. Bij drie kwart is sprake van matig overgewicht, bij een kwart van ernstig overgewicht. Mannen kampen vaker met overgewicht dan vrouwen. Bij vrouwen is het aandeel met ernstig overgewicht (obesitas) een fractie hoger.

De meest welvarenden zijn iets minder vaak te zwaar dan anderen. Het verschil zit vooral in het aandeel met ernstig overgewicht dat bij de welgestelden 3 procentpunten lager ligt dan bij de minder gefortuneerden. Bij mannen met hoge welvaart komt matig overgewicht

Overgewicht

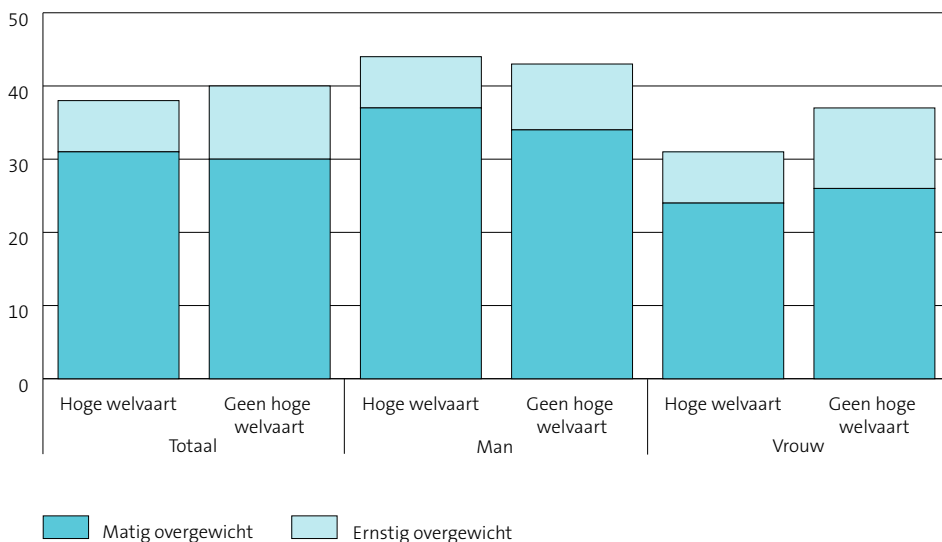
Of iemand (ernstig) overgewicht heeft, wordt bepaald aan de hand van de Body Mass Index (BMI). De BMI-waarden voor personen van 20 jaar en ouder worden berekend door het gewicht (in kg) te delen door de lichaamslengte in het kwadraat

(in m²). Voor kinderen en jongeren wordt de BMI vastgesteld met behulp van speciale groei-, gewicht- en leeftijdstabellen. Een BMI van 25 tot 30 is indicatief voor matig overgewicht, een BMI van 30 of hoger voor ernstig overgewicht (obesitas).

vaker voor dan bij overige mannen, bij de vrouwen is dat andersom. Zowel bij mannen als bij vrouwen is het aandeel met ernstig overgewicht onder de meest welvarenden echter kleiner dan bij de minder welvarenden. Wel is het verschil bij vrouwen groter.

Welgestelde vrouwen het minst vaak te zwaar

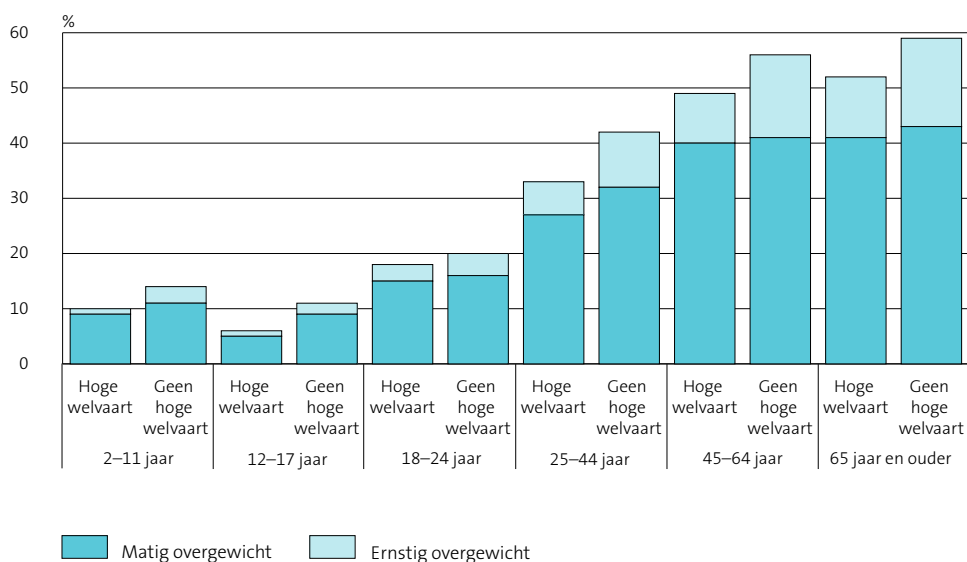
5.6.1 Overgewicht naar geslacht en welvaartspositie, personen van 2 jaar en ouder, 2008/2009

Meeste obesitas in hogere leeftijdsgroepen

Ongeacht het welvaartsniveau neemt vanaf 12 jaar zowel het aandeel met matig overgewicht als het aandeel met ernstig overgewicht toe met de leeftijd. Wel zijn in alle leeftijdsgroepen, inclusief de jongste van 2 tot 12 jaar, degenen met hoge welvaart steeds minder vaak te zwaar dan anderen. Zo kampt van de meest welvarenden boven de 45 jaar rond de 10 procent met obesitas tegen 16 procent van de minder welvarenden.

5.6.2 Overgewicht naar leeftijd en welvaartspositie, personen van 2 jaar en ouder, 2008/2009

Meest welvarenden bewegen iets vaker voldoende, maar sporten vooral meer

In de bevolking van 12 jaar en ouder hebben personen met hoge welvaart net iets vaker voldoende beweging volgens de Norm Gezond Bewegen dan personen met minder welvaart, namelijk 58 procent tegen 56 procent. Voor het gemiddelde aantal uren sport per week zijn de verschillen naar verhouding groter. Zo sporten de meest welvarenden gemiddeld 2,8 uur per week, terwijl de minder welvarenden daar 2,2 uur voor uittrekken.

Norm voor Gezond Bewegen

Er bestaat een licht omgekeerd verband tussen overgewicht, zowel matig als ernstig, met de verrichte lichamelijke activiteit. Zo zijn mensen die niet voldoen aan de zogeheten Nederlandse Norm voor Gezond Bewegen vaker te zwaar dan mensen die hieraan wel voldoen. Deze norm gericht op de verkleining van het risico op chronische ziekten en de verlenging van de levensduur, houdt in dat volwassenen in de leeftijd van 18–

55 jaar ten minste vijf dagen in de week minimaal een half uur matig intensieve activiteit moeten verrichten (bijvoorbeeld een wandeling in een stevig tempo). Voor 55-plussers geldt hetzelfde, maar ligt de intensiteit van de benodigde inspanning op een wat lager niveau. Jongeren tot 18 jaar moeten volgens de norm dagelijks minimaal een uur matig intensieve activiteit verrichten.

Mannen met en zonder hoge welvaart voldoen in gelijke mate aan de Norm voor Gezond Bewegen. Wel besteden de meest welvarenden meer tijd aan sport dan de andere mannen: 3,1 uur versus 2,7 uur per week. Groter zijn de verschillen bij de vrouwen. Van de meest welvarende vrouwen beweegt 60 procent voldoende, tegen 55 procent van de vrouwen met een lager welvaartsniveau. Vrouwen sporten minder dan mannen en niet-gefortuneerde vrouwen besteden weer minder tijd aan sport aan dan gefortuneerde vrouwen, gemiddeld 1,8 uur tegen 2,5 uur per week.

5.6.3 Gezond bewegen en sporten naar welvaartspositie, personen van 12 jaar en ouder, 2008/2009

	Gezond bewegen		Uren sport per week	
	hoge welvaart	geen hoge welvaart	hoge welvaart	geen hoge welvaart
	%		uren	
Totaal	58,0	55,6	2,8	2,2
<i>Geslacht</i>				
Mannen	56,2	56,2	3,1	2,7
Vrouwen	59,7	55,0	2,5	1,8
<i>Leeftijd</i>				
12–17 jaar	34,8	25,1	6,4	5,7
18–24 jaar	56,3	61,4	5,9	3,5
25–44 jaar	47,9	53,1	2,7	2,2
45–64 jaar	63,7	62,6	2,4	1,7
65 jaar en ouder	65,4	56,5	1,5	1,2

Jongeren met hoge welvaart sporten het meest

Jongeren in de leeftijd van 12 tot 18 jaar voldoen verreweg het minst vaak aan de Norm voor Gezond Bewegen. Dat houdt natuurlijk direct verband met de veel zwaardere bewegingseisen die aan hen worden gesteld in vergelijking met ouderen. Wordt er echter gekeken naar het gemiddelde aantal uren per week dat wordt gesport, dan staan jongeren met 6 uur per week met stip bovenaan.

Jongeren uit welgestelde gezinnen hebben veel vaker dan andere jongeren voldoende beweging (35 procent versus 25 procent). Ook sporten ze meer uren per week. Het grootst is het verschil in de leeftijdsgroep van 18 tot 25 jaar, waarin de meest welvarenden 5,9 uur per week aan sport besteden en de minder welvarenden 3,5 uur. In de oudere leeftijdsgroepen zijn de verschillen tussen beide welvaartsgroepen in gezond bewegen relatief klein.

Trends in uitgaven en consumenten- vertrouwen

6

Trends in uitgaven en consumentenvertrouwen

6.1

Consumptieve uitgaven en economische crisis

- Uitgaven van huishoudens de afgelopen jaren afgenomen

6.2

Ontwikkelingen bij lagere en hogere inkomens

- Verschil in de ontwikkeling van de bestedingen bij hogere en lagere inkomen

6.3

Posten van uitgaven

- Huishoudens besteden het meest aan woning, vervoer en eten
- Ouderen geven betrekkelijk veel uit aan verwarming en verlichting en de woning

6.4

Uitgaven en prijsontwikkeling

- Uitgaven aan verwarming en verlichting het meest gestegen

6.5

Consumentenvertrouwen van groepen in de samenleving

- Sterke val consumentenvertrouwen in laatste drie kwartalen van 2011

6.6

Demografische en sociaaleconomische achtergronden

- Huishoudens negatiever over economische situatie dan eigen situatie

6.7

Beoordeling eigen financiële situatie

- Tachtig procent van de hoogste inkomens houdt geld over

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de bestedingen van Nederlandse huishoudens. Hoeveel geld geven we waaraan uit? Welke ontwikkelingen zijn er in ons bestedingspatroon te onderscheiden? Wat zijn de verschillen tussen de huishoudens? Ook is er aandacht voor de ontwikkelingen in het consumentenvertrouwen, de inschattingen van het economische klimaat en de koopbereid.

6.1 Consumptieve uitgaven en economische crisis

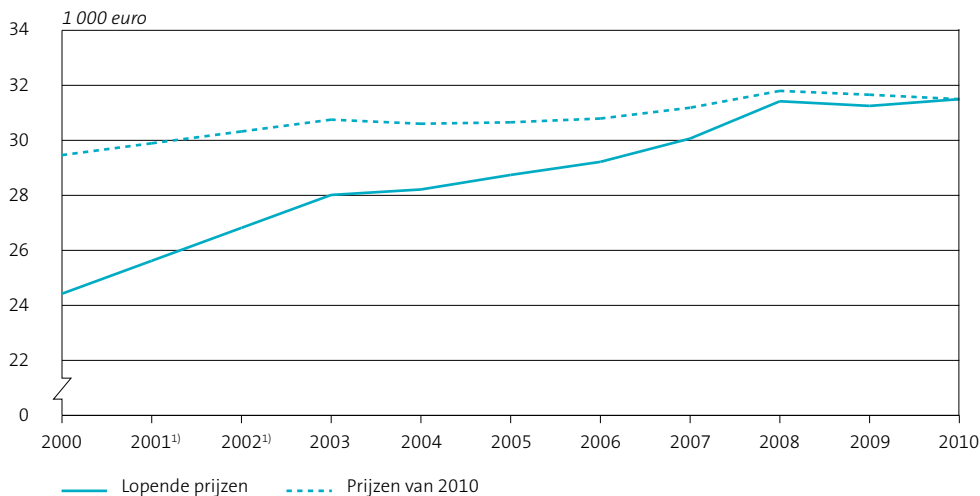
Uitgaven van huishoudens de afgelopen jaren afgenomen

Tussen 2000 en 2008 zijn de gemiddelde uitgaven van Nederlandse huishoudens aan goederen en diensten gestegen van 24 400 naar 31 420 euro. Dat komt neer op een stijging van 28,6 procent in lopende prijzen. Gecorrigeerd voor inflatie namen de totale uitgaven met 7,9 procent toe. De huishoudens hebben in deze periode steeds meer dan wel meer prijzige, luxere goederen en diensten gekocht.

De kredietcrisis gevolgd door de economische crisis had een dempende werking op de tot dan toe steeds uitdijende bestedingen van huishoudens. In reële bedragen namen in 2009 de uitgaven van huishoudens met ongeveer 500 euro af. In 2010, het jaar van gematigd economisch herstel, daalden de uitgaven nog verder met 150 euro. In vergelijking met het referentiejaar 2000 liep daarmee de tussen 2000 en 2008 opgetreden toename in reële uitgaven van 7,9 procent terug naar 6,0 procent in 2009 en 5,5 procent in 2010.

De reële uitgaven zijn tussen 2000 en 2003 gemiddeld met 1200 euro gestegen. Deze aanzienlijke, consumptieve sprong is in lijn met de sterk toegenomen koopkracht tussen 2001 en 2002. Van 2003 tot 2005, met een in 2003 ongunstig economisch tij, bleven de gemiddelde uitgaven vrijwel gelijk. Daarna namen de uitgaven weer toe om in 2009 en 2010 terug te lopen.

6.1.1 Bestedingen van huishoudens in lopende prijzen en in prijzen van 2010

¹⁾ De cijfers voor 2001 en 2002 zijn geïmputeerd.

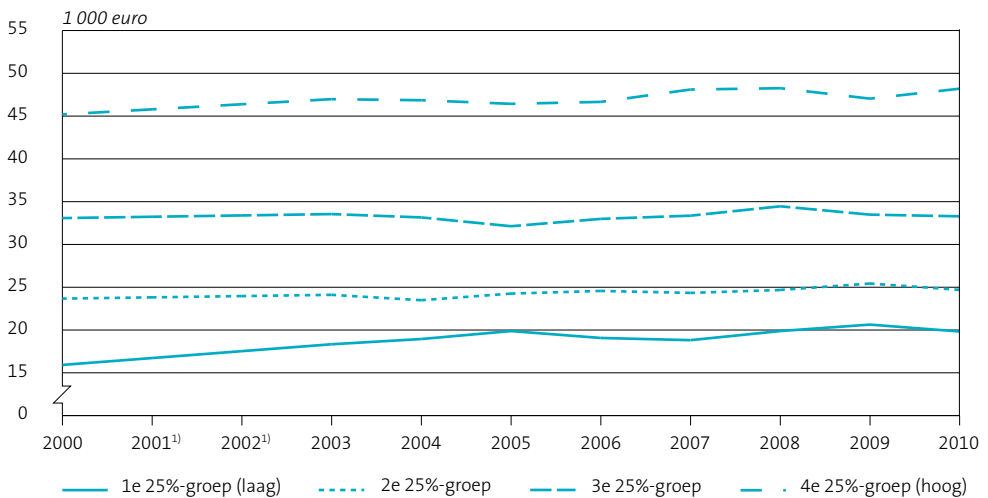
6.2 Ontwikkelingen bij lagere en hogere inkomens

Verschil in de ontwikkeling van de bestedingen bij hogere en lagere inkomen

Gedurende de economische crisis in 2009 ontwikkelden de reële uitgaven van huishoudens in de derde en vierde kwartielgroep van de besteedbare inkomens zich anders dan die van huishoudens in de twee laagste kwartielgroepen. In 2006–2008 namen de uitgaven in alle inkomensgroepen toe, maar in 2009 was er bij de twee hoogste inkomensgroepen sprake van een relatief sterke daling, terwijl de uitgaven in de twee laagste inkomensgroepen juist nog verder doorstegen. Pas een jaar later, in 2010, daalden in de laagste twee inkomensgroepen de bestedingen. In de hoogste inkomensgroep begonnen die echter juist weer te stijgen. De economische crisis had dus vrijwel direct een effect op de uitgaven van de hoge inkomensgroepen, terwijl dat bij de lage inkomensgroepen pas later het geval was.

In het laagste inkomenskwartiel zijn de eenpersoonshuishoudens, veelal oudere alleenstaanden, oververtegenwoordigd. In de hogere inkomensregioenen zijn de huishoudens doorgaans groter. Gemiddeld tellen de huishoudens in de hoogste inkomensgroepen de meeste leden. Bij correctie voor deze verschillen in samenstelling en grootte van het huishouden blijven de ontwikkelpatronen echter grotendeels hetzelfde. Wel komen de lijnen wat dichterbij elkaar te liggen, omdat de niveaus van de uitgaven in de tweede, derde en vierde inkomenskwartielgroep dan een stuk lager uitkomen.

6.2.1 Bestedingen van huishoudens naar inkomensgroep en in prijzen van 2010

¹⁾ De cijfers voor 2001 en 2002 zijn geïmputeerd.

6.3 Posten van uitgaven

Huishoudens besteden het meest aan woning, vervoer en eten

Van de totale bestedingen van gemiddeld 31 500 euro vormden woonlasten en onderhoud aan woning en tuin in 2010 de grootste uitgavenpost van huishoudens. Met ruim 7 duizend euro slokten deze uitgaven gemiddeld bijna 24 procent op van de totale bestedingen. Verkeer en vervoer, en voeding kwamen met rond de 5 duizend euro op de tweede (ruim

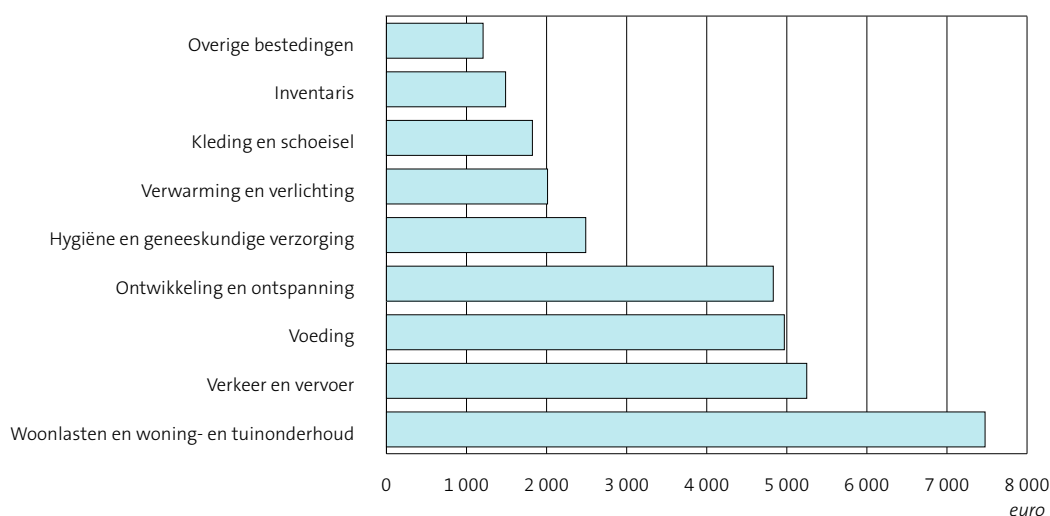
16 procent) respectievelijk derde plaats (bijna 16 procent), terwijl ontwikkeling en ontspanning met ruim 15 procent de vierde plaats innam. Het minst werd er gemiddeld uitgegeven aan kleren en schoenen met ruim 1 800 euro (6 procent) en inventaris met 1500 euro (bijna 5 procent).

Woning grootste uitgavenpost huishoudens

Ouderen geven betrekkelijk veel uit aan verwarming en verlichting en de woning

Hoe ouder de kostwinner van het huishouden des te hoger is het aandeel van het huishoudbudget dat aan verwarming en verlichting, en woonlasten wordt besteed. De uitgaven aan kleren en schoenen, ontwikkeling en ontspanning en verkeer en vervoer nemen daarentegen naar verhouding af met de leeftijd.

6.3.1 Bestedingen van huishoudens, 2010

6.3.2 Bestedingen van huishoudens naar kenmerken van het huishouden, 2010

	Totaal	Voeding	Kleding en schoei- sel	Woonlasten en woning- en tuin- onderhoud	Verwarming en verlichting	Inventaris	Hygiëne en geneeskundige verzorging	Verkeer en vervoer	Ontwikkeling en ontspanning	Overige bestedingen
	%									
Totaal	100	15,8	5,8	23,7	6,4	4,7	7,9	16,6	15,3	3,8
<i>leeftijd hoofdkostwinner</i>										
Tot 45 jaar	100	15,6	6,5	20,9	5,6	4,5	10,0	17,1	16,4	3,4
45 tot 65 jaar	100	16,2	5,8	23,3	6,2	4,7	6,8	17,4	15,5	4,1
65 jaar en ouder	100	15,6	4,5	29,2	7,3	4,8	7,6	14,2	12,8	4,0
<i>Huishoudensinkomen</i>										
1e 25%-groep (laag)	100	15,1	4,7	29,5	8,3	3,6	7,2	14,5	13,0	4,0
2e 25%-groep	100	15,7	4,9	27,2	7,1	4,6	7,3	16,0	13,2	4,0
3e 25%-groep	100	16,0	5,7	23,3	6,4	4,9	7,8	17,2	14,8	3,9
4e 25% groep (hoog)	100	15,9	6,8	19,8	5,2	5,1	8,6	17,5	17,6	3,6
<i>Samenstelling huishouden</i>										
Eenpersoonshuishouden	100	14,8	4,3	30,3	7,5	4,1	6,7	14,6	13,5	4,2
Meerpersoonshuishouden met minderjarige kinderen	100	16,0	7,3	20,1	5,8	4,6	10,7	15,9	16,2	3,4
Meerpersoonshuishouden zonder minderjarige kinderen	100	16,1	5,4	23,0	6,1	5,1	6,5	18,3	15,5	4,0

Ook zijn er duidelijke verbanden tussen het inkomen en de bestedingen. Hoe hoger het inkomen, hoe meer men naar verhouding uitgeeft aan hygiëne en geneeskundige verzorging, inventaris, verkeer en vervoer, en ontwikkeling en ontspanning en des te minder men besteedt aan woonlasten en woning- en tuinonderhoud, en verwarming en verlichting.

Alleenstaanden geven met ruim 30 procent van hun totale bestedingen relatief gezien het meest uit aan woonlasten en woning- en tuinonderhoud. Ook scoren ze betrekkelijk hoog in de uitgaven voor verwarming en verlichting. Zoals al is gezegd, gaat het dikwijls om oudere alleenstaanden die veelal deel uitmaken van de laagste inkomenskwartielgroep. Bij deze specificaties betreft het dus vaak dezelfde huishoudens en dat verklaart de overeenkomstig hoge aandelen in woonlasten en uitgaven voor verwarming en verlichting.

6.4 Uitgaven en prijsontwikkeling

Uitgaven aan verwarming en verlichting het meest gestegen

Tussen 2000 en 2010 zijn in lopende prijzen de uitgaven aan verwarming en verlichting het sterkst gestegen. De stijging bedroeg in totaal bijna 100 procent. Tot en met 2008 liepen de uitgaven aan energie grotendeels in de pas met de bijbehorende prijsstijgingen. De fors hogere uitgaven aan energie in 2009 en 2010 zijn echter vrijwel volledig toe schrijven aan de strenge winters waardoor huishoudens meer moesten stoken. Over geheel 2009 gingen de prijzen voor energie maar heel licht omhoog en in 2010 daalden ze zelfs sterk vanwege aanzienlijke lagere leveringstarieven voor gas vanaf juli 2009 (Van der Vlis en Van Willenswaard, 2009).

Ten opzichte van 2000 zakte tussen 2008 en 2009 de toename in de uitgaven voor voeding in van 15 naar 11 procent. Daar staat tegenover dat de prijzen tussen 2000 en 2009 met

6.4.1 Veranderingen in bestedingen en prijzen

	2000	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
	%								
Toename bestedingen in lopende prijzen (2000=100)									
Voeding	100	115	109	105	105	107	115	111	116
Kleding en schoeisel	100	112	110	102	104	107	110	109	108
Woonlasten en woning- en tuinonderhoud	100	114	115	119	121	126	132	130	131
Verwarming en verlichting	100	125	136	155	163	163	178	191	198
Inventaris	100	106	104	110	110	112	108	112	101
Verkeer en vervoer	100	114	115	118	122	123	132	122	127
Ontwikkeling en ontspanning	100	113	115	116	118	128	130	129	129
Prijsstijgingen (2000=100)									
Voeding	100	107	108	106	108	109	115	117	117
Kleding en schoeisel	100	102	100	97	99	100	100	100	99
Woonlasten en woning- en tuinonderhoud	100	105	116	122	126	130	132	135	135
Verwarming en verlichting	100	115	135	153	168	175	180	182	167
Inventaris	100	105	110	110	110	111	114	116	117
Verkeer en vervoer	100	103	112	116	120	122	126	124	129
Ontwikkeling en ontspanning	100	103	105	104	104	103	102	103	103

17 procent stegen. De lagere uitgaven in crisisjaar 2009 komen waarschijnlijk doordat huishoudens goedkoper eten en drinken zijn gaan kopen, bijvoorbeeld door vaker boodschappen te doen in goedkope supermarkten. In 2010 namen de uitgaven voor voeding weer toe, terwijl de prijzen gelijk bleven.

De prijzen voor kleren en schoenen zijn in de periode 2000–2010 niet gestegen. De bestedingen hieraan zijn echter met 8 procent gegroeid. Huishoudens hebben dus meer en/of duurere kleren en schoenen gekocht.

Voor de post ontwikkeling en ontspanning kwam de prijsstijging tussen 2000 en 2010 uit op 3 procent, terwijl de stijgingen in uitgaven tegen de 30 procent liepen. Op het vlak van ontwikkeling en ontspanning zijn er dan ook flink meer activiteiten ontplooid oftewel zijn deze luxer en duurder ingevuld.

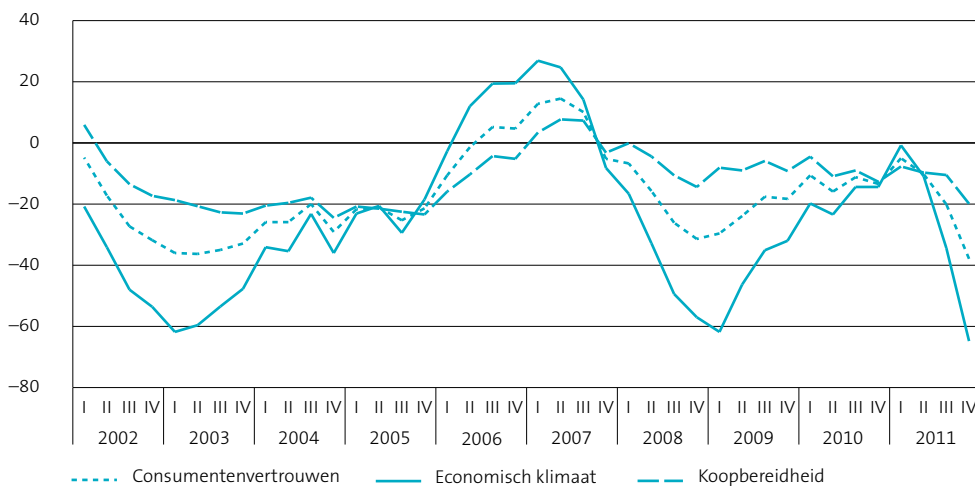
6.5 Consumentenvertrouwen van groepen in de samenleving

Sterke val consumentenvertrouwen in laatste drie kwartalen van 2011

Het vertrouwen van de Nederlandse consument is sinds 2002 vooral negatief geweest, met slechts de jaren 2006 en 2007 als uitzondering. De daling van het vertrouwen in 2002 en 2003 was het gevolg van de internetcrisis en de forse val in het vierde kwartaal van 2007 was een voorbode van de financiële en economische crisis waarvan de Nederlandse economie tot vandaag de dag nog last ondervindt. Het consumentenvertrouwen leek tot het eerste kwartaal van 2011 de weg omhoog te hebben gevonden, maar de aanhoudende onzekerheid rond de schuldencrisis in Europa haalde het vertrouwen in de laatste drie kwartalen van 2011 hard onderuit. Nog niet eerder sinds 1986 is een dergelijke sterke daling binnen drie kwartalen waargenomen. In het vierde kwartaal van 2011 is de waarde van het consumentenvertrouwen -38 , de laagst gemeten kwartaalwaarde ooit. Deze unieke daling en laagterecord zijn vooral te wijten aan de somberheid van de consument over het huidige economische klimaat. In het eerste kwartaal van 2011 waren het aantal optimisten en pessimisten nagenoeg gelijk (-1). Drie kwartalen later is met -65 de laagste waarde tot dan toe gemeten.

De koopbereidheid is in dezelfde periode afgenomen van -8 naar -20 . Ook dit is een behoorlijke afname en een lage score, maar dit zijn geen negatieve records.

6.5.1 Consumentenvertrouwen, Economisch klimaat en Koopbereidheid

6.6 Demografische en sociaal-economische achtergronden

Huishoudens negatiever over economische situatie dan eigen situatie

Het consumentenvertrouwen kwam gemiddeld over geheel 2011 uit op een waarde van -18. Er zijn dus meer pessimisten dan optimisten. De consumenten beoordeelden de algemene economische situatie somberder dan de eigen financiële situatie, ofwel de koopbereidheid. Het economische klimaat en de koopbereidheid en daarmee het consumentenvertrouwen, wordt door verschillende sociaaleconomische groepen ook verschillend beoordeeld. Zo zijn mannen positiever dan vrouwen en is de leeftijd negatief gecorreleerd met het vertrouwen. De hoogte van het opleidingsniveau en inkomen hebben een positief effect op het consumentenvertrouwen.

Alleen bij jongeren tot 25 jaar en consumenten behorend tot de 20 procent hoogste inkomens is het vertrouwen positief. Dit is te danken aan de relatief hoge koopbereidheid

bij deze groepen. Zij zijn wel, net als iedere andere groep, negatief over het economische klimaat. Consumenten met het laagste inkomen hebben met –31 veruit het laagste vertrouwen.

Minder vertrouwen bij vrouwen, ouderen, laagopgeleiden en laagste inkomens

6.6.1 Consumentenvertrouwen, economisch klimaat en koopbereidheid naar sociaaleconomische kenmerken van de consument, 2011

	Consumentenvertrouwen	Economisch klimaat	Koopbereidheid
Totaal	–18	–28	–12
<i>Geslacht</i>			
Man	–13	–21	–7
Vrouw	–23	–33	–16
<i>Leeftijd</i>			
18–24 jaar	2	–12	11
25–44 jaar	–9	–19	–2
45–64 jaar	–20	–31	–13
65 jaar en ouder	–26	–33	–21
<i>Opleiding</i>			
Bo	–26	–36	–19
Lbo, vmbo, mavo	–25	–36	–18
Mbo	–20	–30	–13
Hbo	–12	–20	–6
Wo	–3	–9	1
<i>Zelfgerapporteerd inkomen</i>			
1e 20%-groep (laag)	–31	–39	–25
2e 20%-groep	–24	–33	–18
3e 20%-groep	–20	–29	–13
4e 20%-groep	–12	–21	–6
5e 20%-groep (hoog)	1	–9	7

6.7 Beoordeling eigen financiële situatie

Tachtig procent van de hoogste inkomens houdt geld over

Hoe hoger het inkomen des te positiever is de consument over de eigen financiële situatie. Dit geldt niet alleen voor de financiële situatie ten opzichte van een jaar geleden, maar ook voor die ten opzichte van het komende jaar en die van de huidige situatie. Maar liefst 79 procent van de huishoudens in de hoogste inkomensgroep zegt op dit moment geld over te houden, tegenover 17 procent in de laagste inkomensgroep. Het geld dat men overhoudt, lijkt men te gebruiken om te sparen en niet om uit te geven aan grote aankopen. Ruim 85 procent van de hoogste inkomens geeft aan te gaan sparen, terwijl nog geen 14 procent zegt meer grote aankopen te gaan doen. Bij de laagste inkomens is dat respectievelijk 35 procent en 7 procent.

6.7.1 Financiële situatie van het huishouden naar zelfgerapporteerd inkomen, 2011

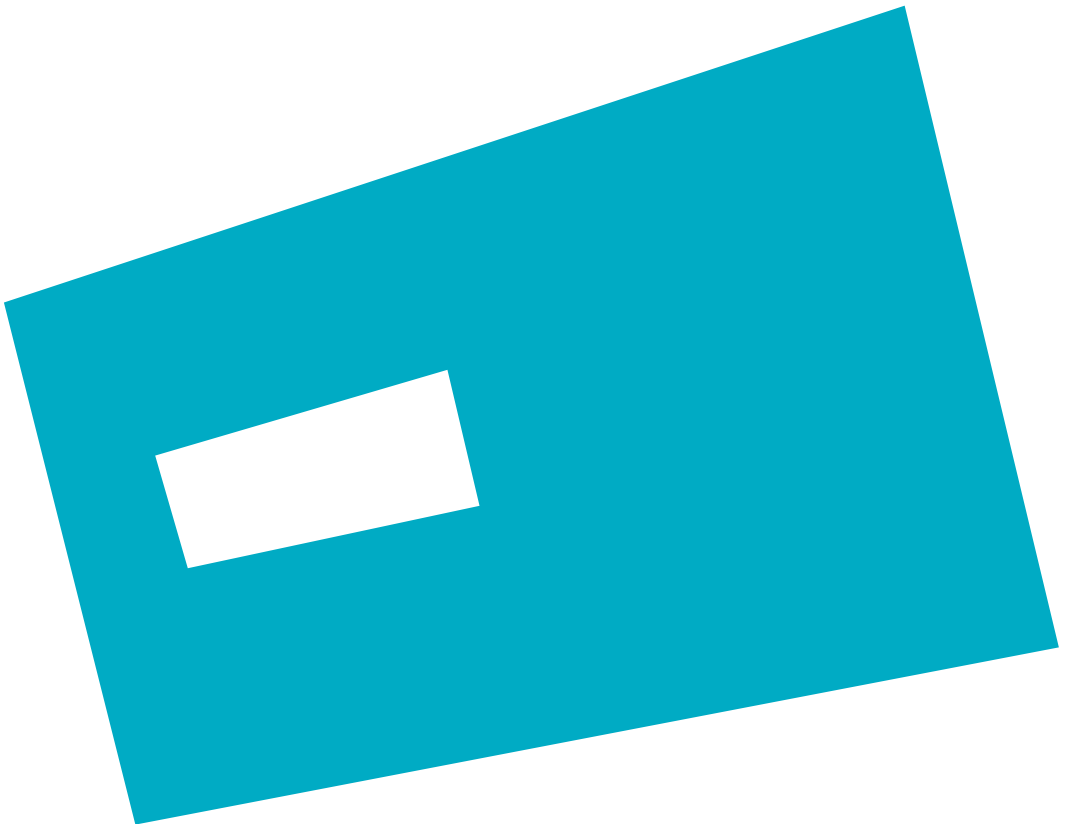
	Zelfgerapporteerd inkomen				
	1e 20%-groep (laag)	2e 20%-groep	3e 20%-groep	4e 20%-groep	5e 20%-groep (hoog)
<i>Financiële situatie in de laatste 12 maanden</i>					
Duidelijk beter	2	3	5	7	14
Iets beter	4	7	7	11	12
Niet gewijzigd	53	52	54	57	56
Iets slechter	18	21	21	18	12
Duidelijk slechter	23	17	12	7	6
Weet niet	1	0	0	0	0
<i>Financiële situatie in de komende 12 maanden</i>					
Duidelijk beter	4	4	5	5	8
Iets beter	7	9	9	9	13
Niet gewijzigd	57	59	62	64	61
Iets slechter	15	17	15	15	11
Duidelijk slechter	12	8	7	6	5
Weet niet	5	3	2	1	2

6.7.1 Financiële situatie van het huishouden naar zelfgerapporteerd inkomen, 2011 (slot)

	Zelfgerapporteerd inkomen				
	1e 20%-groep (laag)	2e 20%-groep	3e 20%-groep	4e 20%-groep	5e 20%-groep (hoog)
<i>Financiële situatie op dit moment</i>					
Schulden maken	6	2	2	1	1
Spaarmiddelen aanspreken	12	6	4	2	2
Precies rondkomen	64	56	42	30	18
Beetje geld overhouden	15	32	44	49	49
Veel geld overhouden	2	3	8	18	30
Weet niet	1	1	1	1	0
<i>Geld opzij leggen komende 12 maanden</i>					
Ja, zeker	20	43	58	71	78
Ja, misschien	15	17	13	11	7
Waarschijnlijk niet	13	12	11	6	5
Zeker niet	50	25	17	12	9
Weet niet	3	2	2	1	1
<i>Grote aankopen komende 12 maanden</i>					
Veel meer	3	3	4	4	6
Beetje meer	4	5	7	7	8
Evenveel	58	57	58	61	64
Iets minder	12	13	13	12	9
Veel minder	20	20	16	14	12
Weet niet	4	3	1	1	1

Belastingen

7

Belastingen

7.1 Druk van belasting, premies en overdrachten

7.2 Druk inkomstenbelasting en premies volksverzekeringen en drukverlichting

In 2010 bedroeg de totale belastingopbrengst voor de Nederlandse overheid bijna 143 miljard euro. Ruim de helft komt uit de loon- en inkomstenbelasting en premies volksverzekeringen¹⁾. In dit hoofdstuk komen deze belastingvormen vanuit het perspectief van de huishoudens aan de orde. Besproken wordt de druk van deze belastingen en de verlichting hiervan door aftrekposten, vrijstellingen en heffingskortingen bij verschillende groepen huishoudens.

7.1 Druk van belasting, premies en overdrachten

Nederlandse huishoudens betalen aan de overheid belasting over hun inkomen uit arbeid, winst, uitkering en vermogen. De belasting bestaat uit de inkomstenbelasting (met daarop een voorheffing in de vorm van loonbelasting en dividendbelasting) en de premies voor de volksverzekeringen AOW, Anw en AWBZ. Het inkomen dat overblijft na aftrek van de belasting van het bruto-inkomen is niet gelijk aan wat huishoudens kunnen besteden. Ook premies voor verzekeringen tegen werkloosheid, ziekte en arbeidsongeschiktheid, pensioenpremies en soms ook overdrachten tussen huishoudens (zoals alimentatie) drukken op het bruto-inkomen. Het besteedbare inkomen is het bruto-inkomen minus deze belastingen, premies en overdrachten.

De totale druk van de belastingen, premies en overdrachten zorgt dat het besteedbare inkomen in 2010 gemiddeld 40,5 procent lager was dan het bruto-inkomen. Ten opzichte van 2001 is dit een stijging van 1,7 procentpunt. Tot en met 2005 groeide de totale druk door hogere premies. Tussen 2005 en 2010 nam de druk van de premies weer af, maar de druk van de inkomstenbelasting nam toe met 1,2 procentpunt. Per saldo daalde in die periode de totale druk.

¹⁾ Voor het overige gaat het om onder meer omzetbelasting, vennootschapsbelasting en BTW en accijnzen.

7.1.1 Druk van inkomstenbelasting, premies en overdrachten

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
<i>mld euro</i>										
Bruto-inkomen	308	322	329	342	352	367	388	401	406	411
inkomstenbelasting en premies volksverzekeringen	60	62	62	64	65	69	73	77	80	81
inkomstenbelasting	29	30	28	30	31	36	40	42	43	44
premies volksverzekeringen	31	31	33	34	34	33	33	35	37	38
overige premies en overdrachten	59	64	71	75	79	81	81	84	83	85
Besteedbaar inkomen	189	196	197	203	208	217	234	240	243	245
<i>% van het bruto-inkomen</i>										
Gemiddelde totale druk	38,8	39,1	40,2	40,7	41,0	40,8	39,8	40,2	40,2	40,5
inkomstenbelasting en premies volksverzekeringen	19,5	19,1	18,7	18,7	18,6	18,7	18,9	19,2	19,7	19,8
inkomstenbelasting	9,5	9,4	8,6	8,7	8,9	9,7	10,4	10,4	10,6	10,6
premies volksverzekeringen	10,0	9,7	10,1	10,0	9,7	9,0	8,5	8,7	9,1	9,2
overige premies en overdrachten	19,3	20,0	21,5	22,0	22,3	22,1	20,9	21,0	20,4	20,6

De toename van de druk van de inkomstenbelasting in 2009 is vooral toe te schrijven aan de beperking van de aftrek van ziektekosten in die belasting. Per saldo stegen de belastingontvangsten hierdoor met circa 2 miljard euro. De betreffende huishoudens kregen hiervoor compensaties via de Wet tegemoetkoming chronisch zieken en gehandicapten (Wtcg).

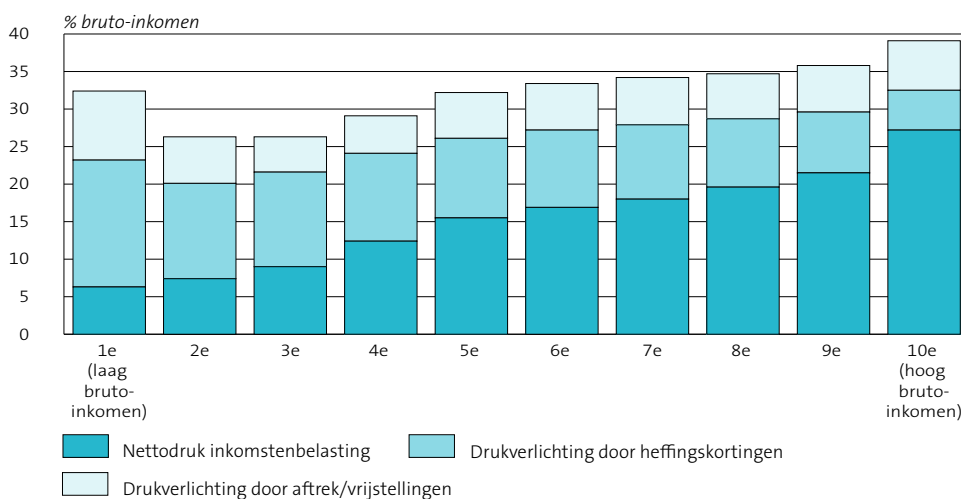
7.2 Druk inkomstenbelasting en premies volksverzekeringen en drukverlichting

Heffing naar draagkracht is een van de principes van het belastingstelsel. Het houdt in dat iemand meer belasting moet betalen naarmate zijn inkomen hoger is. Dit principe is in de inkomstenbelasting onder meer vormgegeven door een systeem om inkomens te splitsen

in maximaal vier schijven met oplopende tarieven. Naast de tariefdifferentiatie leveren drukverlichtende componenten in de vorm van aftrekposten, vrijstellingen en heffingskortingen een bijdrage aan de heffing naar draagkracht.

Zonder drukverlichting zou de druk van de inkomstenbelasting en premies volksverzekeringen voor de huishoudens met de laagste bruto inkomens ongeveer 32 procent zijn. Voor de huishoudens met de hoogste inkomens zou die brutodruk 39 procent zijn. Door de drukverlichting kwamen deze percentages netto uit op 6 procent voor de laagste inkomens en op 27 procent voor de hoogste inkomens. Gemiddeld bedroeg in 2009²⁾ de nettodruk 19,7 procent.

7.2.1 Druk inkomstenbelasting en premies¹⁾ en verlichting door aftrekposten, vrijstellingen en heffingskortingen naar inkomensgroep, 2009

¹⁾ De brutodruk is gelijk aan de som van de nettodruk en de drukverlichting.

Vooral heffingskortingen verlagen de druk van de belasting. Dit geldt het sterkst voor de 10 procent huishoudens met de laagste inkomens. In 2009 werd de druk voor deze huishoudens door heffingskortingen meer dan de helft minder. Aan de andere kant van de inkomensladder spelen heffingskortingen een veel minder grote rol. Deze verminderden

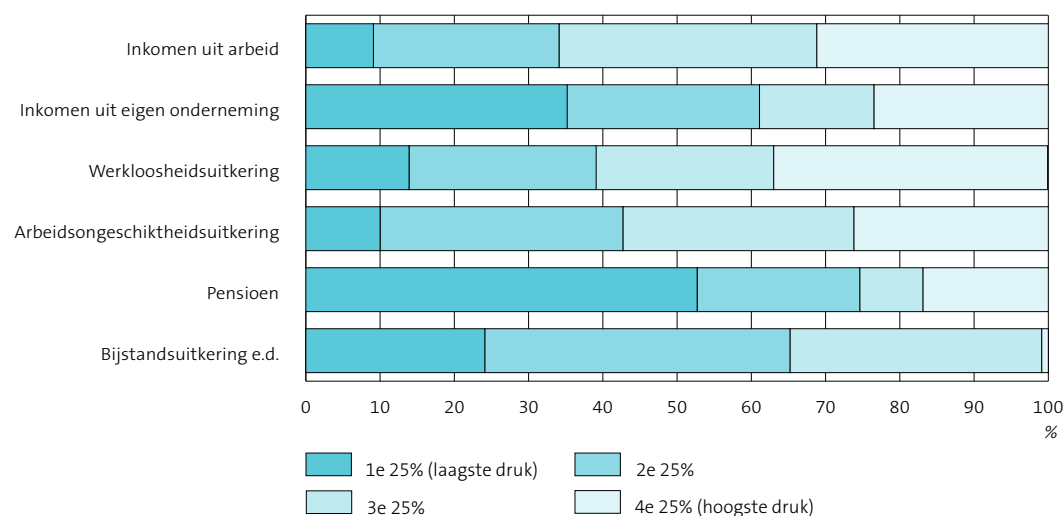
²⁾ De cijfers over 2010 zijn voorlopig en daardoor minder geschikt voor verdere detaillering dan de 2009-gegevens.

in 2009 de belastingdruk voor de 10 procent huishoudens met de hoogste inkomens met 5 procent. Alleen bij deze groep van huishoudens verlichtten aftrekposten en vrijstellingen de druk meer dan heffingskortingen.

Vooraf heffingskortingen verlagen druk van de belasting

Tussen groepen van huishoudens bestaat een sterke variatie in de verdeling van de belastingdruk. Dit komt niet alleen door de inkomensafhankelijke belastingtarieven en tegemoetkomingen in specifieke kosten, maar ook doordat vrijstellingen, aftrekposten en heffingskortingen voor een deel geïntroduceerd zijn om bepaalde activiteiten te stimuleren. Zo zijn er vrijstellingen voor groenbeleggingen, heffingskortingen waarmee de overheid de arbeidsparticipatie wil stimuleren en aftrekposten speciaal voor ondernemers om het zelfstandige ondernemerschap te ondersteunen.

7.2.2 Druk inkomstenbelasting en premies naar belangrijkste inkomstenbron, 2009

Om een idee te krijgen van de variatie in nettodruk is per huishouden berekend hoeveel procent van het bruto-inkomen betaald is aan belasting. Door de huishoudens te rangschikken naar hoogte van dit percentage en vervolgens te splitsen in vier groepen van elk 25 procent, ontstaan zogenaamde drukkwartielgroepen. De eerste hiervan ondervindt de laagste druk, de vierde de hoogste. Het eerste drukkwartiel heeft een maximale druk van 8 procent. Het tweede drukkwartiel komt uit bij een belastingdruk van maximaal 16 procent. De bovengrens in het derde drukkwartiel en tevens ondergrens voor het vierde drukkwartiel komt overeen met een belastingdruk van 21 procent.

Huishoudens waar een eigen onderneming de grootste bijdrage aan het inkomen levert, zijn zowel naar verhouding vaak te vinden in de laagste drukkwartielgroep, als in de hoogste drukkwartielgroep. Dit komt doordat er onder deze huishoudens relatief veel lage inkomens en relatief veel grootverdieners voorkomen.

Huishoudens met pensioen als voornaamste inkomensbron kennen een relatief lage nettodruk. Van deze huishoudens valt ruim de helft in de laagste drukkwartielgroep. De belangrijkste reden hiervoor is dat 65-plussers geen AOW-premie hoeven te betalen. Ook huishoudens die vooral van sociale voorzieningen zoals een bijstandsuitkering leven, zijn relatief vaak te vinden in de laagste twee drukkwartielgroepen.

Huishoudens met arbeid als belangrijkste inkomstenbron komen dikwijls voor in de twee hoogste drukkwartielgroepen. De hoogte van werkloosheids- en arbeidsongeschiktheidsuitkeringen zijn vaak gerelateerd aan het inkomen uit vroegere arbeid. Deze huishoudens komen daardoor relatief minder voor in de laagste drukkwartielgroep.

Lijst van begrippen en afkortingen

Inkomen

Besteedbaar inkomen

Bruto-inkomen verminderd met de inkomstenbelasting, premies voor inkomensverzekeringen zoals tegen werkloosheid, ziekte en arbeidsongeschiktheid, pensioenpremies en soms ook overdrachten tussen huishoudens (zoals alimentatie).

Bruto-inkomen

Inkomen uit arbeid en vermogen plus uitkeringen uit inkomensverzekeringen (bijvoorbeeld vanwege werkloosheid, arbeidsongeschiktheid of ouderdom), uitkeringen uit sociale voorzieningen (zoals bijstand), gebonden overdrachten (waaronder huurstoeslag en de tegemoetkoming studiekosten) en ontvangen inkomensoverdrachten (zoals alimentatie van de ex-echtgenoot).

Gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen

Besteedbaar huishoudensinkomen gecorrigeerd voor verschillen in grootte en samenstelling van het huishouden om de inkomens van verschillende typen huishoudens onderling vergelijkbaar te maken.

Vermogen

Bezittingen

Bank- en spaartegoeden, effecten, onroerend goed, ondernemingsvermogen en roerende zaken waaronder contant geld, trustvermogen, onverdeelde boedel, vermogen belast met vruchtgebruik.

Schulden

Hieronder vallen onder meer de hypotheek voor de eigen woning en overige schulden zoals voor consumptieve doeleinden, de financieringen van aandelen, obligaties of rechten op periodieke uitkeringen, schulden voor de tweede woning of ander onroerend goed en schulden volgens de Wet studiefinanciering.

Vermogen

Het verschil tussen bezittingen en schulden.

Belastingen

Aftrekpost

Een bedrag voor gemaakte kosten dat van het belastbare inkomen mag worden afgetrokken.

Belastingdruk

De verschuldigde belasting als percentage van het bruto-inkomen.

Heffingskorting

Een bedrag dat in mindering wordt gebracht op de verschuldigde belasting.

Inkomstenbelasting

Belasting die de overheid heft over inkomen uit arbeid, winst en vermogen. De premies voor de volksverzekeringen AOW, Anw en AWBZ zijn onderdeel van de inkomstenbelasting.

Uitkeringen sociale voorzieningen

Uitkeringen sociale voorzieningen zijn uitkeringen van de overheid aan personen of huishoudens die uit de opbrengsten van de belastingen worden betaald.

Volksverzekering

Een door de overheid wettelijk geregelde verzekering voor alle burgers die aan bepaalde voorwaarden voldoen.

Vrijstelling

Delen van het inkomen die zijn vrijgesteld van de heffing van inkomstenbelasting. Zo is de rente over het vermogen voor zover dat onder een bepaalde drempel ligt vrijgesteld.

Databronnen

Inkomenspanelonderzoek (IPO)

Dit panel(steekproef)onderzoek geeft een beeld van de samenstelling en verdeling van het inkomen van huishoudens en personen in Nederland. De inkomensgegevens zijn voornamelijk afkomstig van de Belastingdienst. De steekproef van het IPO bestond in 2010 uit circa 93 duizend huishoudens met 270 duizend personen.

Vermogensstatistiek

De vermogensstatistiek wordt samengesteld op basis van de steekproef van het IPO. De vermogensgegevens zijn vooral afkomstig van de Belastingdienst.

Regionale Inkomensonderzoek (RIO)

Voor de beschrijving van de regionale inkomensverdeling wordt gebruik gemaakt van het RIO, een grote steekproef van ongeveer twee miljoen huishoudens. De inkomensgegevens zijn merendeels afkomstig van de Belastingdienst. Maar in vergelijking met het IPO zijn de RIO-inkomens gebaseerd op minder gedetailleerde, onderliggende inkomenscomponenten. Net als het IPO is ook het RIO opgezet als een panelonderzoek.

EU Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC)

EU-SILC is een wettelijk verplicht jaarlijks onderzoek naar armoede, sociale uitsluiting en inkomensopbouw van huishoudens en personen volgens speciale hiervoor geldende EU-afbakeningen. Ook wordt er gevraagd naar aspecten van sociale participatie, gezondheid en wonen. De gegevens zijn gebaseerd op een jaarlijkse steekproef van ongeveer 10 duizend huishoudens. Een belangrijk deel van de benodigde EU-SILC gegevens, met name de inkomensgegevens, zijn verkregen via aankoppeling van integrale registergegevens.

Budgetonderzoek (BO)

In het kader van het Budgetonderzoek wordt jaarlijks met twee steekproeven informatie ingewonnen over de bestedingen van huishoudens. De gegevens uit beide steekproeven worden op het niveau van onderscheiden huishoudenstypen gecompileerd tot een dekkende beschrijving van de bestedingen. Ongeveer 1200 huishoudens liggen aan deze jaarlijkse beschrijving ten grondslag.

Consumenten Conjunctuur Onderzoek (CCO)

Met een maandelijkse enquête onder ongeveer 1000 personen wordt doorlopend informatie ingewonnen over de verwachtingen van consumenten ten aanzien van de economische ontwikkelingen en hun eigen financiële situatie. Op basis hiervan worden de maandelijkse cijfers van het consumentenvertrouwen vastgesteld. De uitsplitsingen naar sociaaleconomische en demografische kenmerken zijn gebaseerd op samengevoegde driemaandelijks gegevens. Het CCO is een wettelijk verplicht onderzoek.

Permanent Onderzoek Leefsituatie (POLS)

Met de POLS-enquête wordt doorlopend informatie ingewonnen over welzijn, vrijetijdsbesteding, sociale participatie, leefstijlen en gezondheid onder een jaarlijkse steekproef van ongeveer 10 duizend personen uit de bevolking.

Woononderzoek (WoOn)

Het Woon Onderzoek Nederland (WoON) meet bij personen van 18 jaar en ouder een groot aantal aspecten van het wonen zoals de huidige en gewenste woonsituatie en de tevredenheid met de woonsituatie. Daarnaast omvat het WoON ook thema's die raken aan het wonen, zoals gegevens over de leefbaarheid en de tevredenheid met de woonomgeving, de woon-werkafstand (mobiliteit) of het ervaren van beperkingen bij het wonen om gezondheidsredenen. Het WoON had in 2009 bijna 80 duizend respondenten.

Literatuurlijst

Bos, W. (2007). Meten van koopkrachtontwikkeling. Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen (www.cbs.nl).

Brakel-Hofmans, M. van den (2007). Meten van inkomensongelijkheid. Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen (www.cbs.nl).

Brakel, M. van den (2011). Inkomensverschillen op de werkvloer. *Sociaaleconomische trends*, 4/2011.

CBS (2004). Equivalentiefactoren 1995–2000. Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen.

Claessen, J. (2010). Vermogensverdeling en vermogenspositie huishoudens. *Sociaaleconomische trends*, 2/2010, CBS Den Haag/Heerlen.

CPB (2008). Geluk en Economie. In *Macroeconomische Verkenningen 2008*. Centraal Plan Bureau, Den Haag.

Ferber, T. (2011). Personen met een uitkering naar huishoudsituatie. *Sociaaleconomische trends*, 2/2011.

Janssen, B. en W. Portegijs (2011). Betaalde arbeid. In: A. Merens, M. van den Brakel, M. Hartgers en B. Hermans (red.), *Emancipatiemonitor 2010*. Sociaal en Cultureel Planbureau/ Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag.

Lautenbach, H. en G. Mars (2012, 7 maart). Meer vrouwen aan het werk: vooral in deeltijd. CBS-webmagazine.

Lok, R. (2011, 11 juni). Koopkracht in 2010 met 0,5 procent gedaald. CBS-webmagazine.

Moonen, L. en L. Kösters (2011, 19 januari). Steeds meer tweeverdieners. CBS-webmagazine.

Vlis, van der, C. en H. van Willenswaard (2009, 6 augustus). Energierekening 25 euro per maand lager. CBS-webmagazine.

VROM/CBS (2010). Het wonen overwogen. De resultaten van het WoonOnderzoek Nederland 2009. Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer / Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag.

Nieuweboer, J. (2010). Consumentenvertrouwen en demografische en sociaaleconomische kenmerken van de consument. *Sociaaleconomische trends*, 4/2010.

Medewerkers aan deze publicatie

Petra Ament
Koos Arts
Wim Bos
Marion van den Brakel
Jack Claessen
Brigitte Hermans
Bart Huynen
Saskia Janssen-Jansen
Tineke de Jonge
Reinder Lok
Peter Meuwissen
Linda Moonen
Jeroen Nieuweboer
Ferdyn Otten

